

Paperittomien oikeudet Helsingin kaupunginvaltuuston päätöksenteossa

Johanna Erika Ahlsved
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalitieteiden maisteriohjelma
Pro gradu -tutkielma
2019

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä Johanna Erika Ahlsved			
Työn nimi Paperittomien oikeudet Helsingin kaupunginvaltuuston päätöksenteossa			
Oppiaine Sosiaalityö			
Työn laji Pro gradu		Aika Huhtikuu 2019	Sivumäärä 70
Tiivistelmä			
<p>Tässä pro gradu -tutkielmassa käsitellään Helsingin kaupunginvaltuuston kokouksessa käytyä keskustelua paperittomien oikeuksien laajentamisesta. Tutkielmassa analysoidaan kaupunginvaltuutettujen argumentointia retorisia keinoja analysoimalla sekä tutkitaan argumenteista muodostuvia paperittomuuden diskursseja.</p> <p>Tutkimusaineistona oleva kokous pidettiin 27.11.2017. Valtuustoaloitetta käsittelevä keskustelu kesti yli neljä tuntia ja koostui 133 erimittaisesta valtuutettujen puheenvuorosta. Aloite hyväksyttiin kahdella toivomusponnella täydennettynä. Tutkielman aineisto koostuu keskustelun videotallenteesta muodostetusta litteraatista. Aineisto analysoitiin retorisen diskurssianalyysin keinoin.</p> <p>Valtuusto jakautui aloitteen puolustajiin ja vastustajiin. Äänestysryhmät jakautuivat selvästi oikeisto-vasemmistokselille. Myös argumentointi noudatti puolueprofiilien mukaista jakoa. Paperittomien oikeuksia tarkasteltiin kahdesta vastakkaisesta näkökulmasta ja arvomaailmasta käsin. Yhden näkökulman muodostivat ihmisoikeudet. Tällöin aloite määrittyi perustavanlaatuiseksi arvokysymykseksi ja myönteinen äänestyspäätös tulkittiin osoitukseksi ihmisarvojen puolustamisesta. Toisen näkökulman muodostivat talous ja juridiikka, jolloin aloitetta vastustettiin resurssien jakoon ja lakeihin liittyvillä argumenteilla. Aloitteen puolustajien luoma sidos ihmisoikeuksien ja äänestyksen välillä koettiin vastapuolen toimesta epäasiallisena. Vastapuoli määritteli paperittomien oikeuksien ajamisen hallituksen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan vastaiseksi toiminnaksi. Vastakkaiset määritelmät muodostivat arvostiriidan, joka näkyi erilaisissa tavoissa määritellä paperittomien oikeudet ja paperittomuus ilmiönä.</p> <p>Myös paperittomuus määrittyi vastakkaisten diskurssien kautta. Aloitteen puolustajien argumenteissa paperittomiin liitettiin tunteisiin vetoavia kategorioita. Paperittomat määrittyivät kaikista heikoimmassa asemassa oleviksi ihmisiksi. Paperittomuutta kuvattiin tilanteena, jossa ollaan vain pakon edessä. Aloitteen vastustajien argumenteissa paperittomat määrittyivät kielteisen turvapaikkapäätöksen kautta. Tällöin paperittomuus ilmensi laitonta maassa oleskelua ja paperittomuus tulkittiin tietoiseksi valinnaksi. Paperittomuuden eriävät määritelmät selittivät osaltaan valtuustokeskustelussa ilmennyttä ristiriitaa. Molempien äänestysryhmien tavat määritellä paperittomat ja paperittomuus tapahtui pääasiassa negatioiden kautta ja vahvasti käsitystä paperittomuudesta negatiivisena ilmiönä.</p> <p>Tutkielma osoittaa, että paperittomien sosiaali- ja terveystalvelujen laajentaminen kiireellisestä välttämättömään hoitoon on perusteltua. Vaikka aloitteen arvopohjasta ei päästy valtuustokeskustelun aikana yhteisymmärrykseen, tuli aloite hyväksytyksi perusteluilla, jotka olivat molempien äänestysryhmien hyväksymiä. Aloitteen puolustajat osoittivat, että aloitteen hyväksyminen luo kustannussäästöjä, on yhteisen turvallisuuden ja edun mukaista ja on asiantuntijatahojen suosittelema ratkaisu.</p>			
Avainsanat Paperittomat, Paperittomien oikeudet, Sosiaali- ja terveystalvelut, Helsingin kaupunki, Kaupunginvaltuusto, Retorinen diskurssianalyysi, Sosiaalityö			

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	PAPERITTOMAT JA IHMISOIKEUDET	3
2.1	PAPERITTOMUUS KÄSITTEENÄ JA ILMIÖNÄ	3
2.2	PAPERITTOMIEN OIKEUS TERVEYSPALVELUIHIN	6
2.3	IHMISOIKEUKSIEN MÄÄRITTELYÄ	10
2.4	IHMISOIKEUSRIKKOMUKSET MAAHANMUUTON KONTEKSTISSA	12
3	TUTKIMUSASETELMA	17
3.1	AINEISTON RAKENTUMISEN KONTEKSTINA HELSINGIN KAUPUNGINVALTUUSTO	18
3.2	POLIITTINEN RETORIikka	19
3.3	RETORINEN DISKURSSIANALYYSI	22
3.4	ANALYYSIN TOTEUTTAMINEN	27
3.5	TUTKIMUSEETTISET KYSYMYKSET	28
4	KAUPUNGINVALTUUTETTUIJEN ARGUMENTOINTI PAPERITTOMIEN OIKEUKSISTA	31
4.1	ALOITTEEN MÄÄRITTELYYN LIITTYVÄT NÄKÖKULMAT	32
4.1.1	<i>Aloite valintana ihmisoikeuksien ja arvojen puolesta</i>	<i>32</i>
4.1.2	<i>Aloite juridisena ja taloudellisena kysymyksenä</i>	<i>36</i>
4.2	PAPERITTOMIIN LIITTYVÄT DISKURSSIT	39
4.2.1	<i>Heikoimmassa asemassa oleva lähimmäinen</i>	<i>39</i>
4.2.2	<i>Laiton maassa oleskelija</i>	<i>43</i>
4.3	ÄÄNESTYSRYHMIEN VÄLISET ARGUMENTTIEN TULKINTAEROT	46
4.3.1	<i>Resurssit</i>	<i>46</i>
4.3.2	<i>Auktoriteetit</i>	<i>49</i>
4.3.3	<i>Turvallisuus</i>	<i>53</i>
4.3.4	<i>Prosessi</i>	<i>55</i>
6	YHTEENVETO JA POHDINTAA	59
	LÄHTEET	66
	INTERNET-LÄHTEET	69

1 JOHDANTO

Vuosi 2015 oli poikkeuksellinen koko Euroopassa. Tuolloin turvapaikkaa jostain Euroopan unionin jäsenvaltiosta anoi peräti 1 255 640 ihmistä. Tämä oli miltei puolet enemmän kuin vuonna 2014. Pakolaisvirtaa on selitetty usein Syyrian sodalla, vaikka Syyrian sotaa pakenevat väestöryhmät muodostivat vain noin kolmasosan pakolaisista. Muut väestöryhmät koostuivat Lähi-idästä tai Afrikasta lähteneistä ihmisistä. Suomessa suurin osa turvapaikanhakijoista oli Irakin kurdeja. (Jauhiainen 2017b, 13, 20–25.)

Turvapaikanhakijoiden määrä vaihteli runsaasti eri jäsenvaltioiden kesken. Eniten turvapaikkahakemuksia jätettiin Saksaan, Unkariin ja Ruotsiin. Suomesta turvapaikkaa haki yhteensä 32 476 henkilöä, mikä oli enemmän kuin koskaan aiemmin. Vaikka Suomesta turvapaikkaa hakeneiden henkilöiden määrä oli noin kolme prosenttia pakolaisten kokonaismäärästä, Suomi on väkilukuun suhteutettuna mahdollista pitää eräänä keskitasoa enemmän turvapaikanhakijoita vastaanottaneista maista. (Jauhiainen 2017b, 13, 20–25.)

Turvapaikanhakijoiden määrän yhtäkkinen kasvu yllätti sekä viranomaiset että poliitikot, minkä seurauksena turvapaikan tai muun oleskeluluvan saamisen ehtoja on kiristetty. Vaikka varsinaisen turvapaikan tai oleskeluluvan saaneiden määrä ei ole Suomelle ongelma, haasteen on muodostanut ilman laillista oleskelulupaa maahan jääneiden paperittomien henkilöiden joukko. (Jauhiainen 2017a, 5.) Huoli paperittomien tilanteesta ja määrästä onkin noussut laajemman julkisen keskustelun kohteeksi. Paperittomat muodostavat erityisen haavoittuvassa ja toisaalta myös kiistanalaisessa asemassa olevan ihmisten ryhmän ollessaan yhteiskunnan ja sen palvelujen ulkopuolella. (De Vito ym. 2015.)

Paperittomilla ei ole samoja oikeuksia kuin maassa laillisesti oleskelevilla henkilöillä. Esimerkiksi julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö on paperittomille rajattua, mikä hankaloittaa paperittomien elämää monin tavoin (ks. THL 2017). Suomessa kunnilla on Suomen perustuslain (731/1999) mukaan velvollisuus järjestää paperittomille riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut, mikä on tulkittu kiireelliseksi hoidoksi sekä välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon takaamiseksi. Osa kunnista on tulkinnut lakia laiveammin ja tarjoaa paperittomille myös muita palveluja. (Salmi ym. 2016.) Esimerkiksi Helsingin kaupunki salli vuonna 2013 raskaana oleville naisille sekä neuvolaikäisille lapsille laajat terveyspalvelut samoin kustannuksin kuin helsinkiläisille (ks. Sosiaali- ja terveyslautakunta pöytäkirja 18/2013).

Valtakunnallisesti paperittomille tarjottavista palveluista on pyritty linjaamaan vuonna 2015. Tuolloin eduskunnan käsittelyssä oli lakialoite, jonka tavoitteena oli laajentaa paperittomien ja paperittomiin rinnastettavien tahojen palveluja kiireellisen hoidon lisäksi myös välttämättömään hoitoon (ks. HE 343/2014). Lakialoite kuitenkin kaatui, kun esitys lakiesityksen pöydällepäätöksestä sai kannatusta (ks. Täysistunnon pöytäkirja 174/2014 vp).

Tässä tutkielmassa käsittelen Helsingin kaupunginvaltuuston kokousta, jossa valtuustoaloite paperittomien oikeuksien laajentamisesta tuli hyväksytyksi vuoden 2017 lopulla. Tarkastelen kaupunginvaltuutettujen argumentointia aloitteen puolesta ja vastaan heidän käyttämiään retorisia keinoja analysoimalla. Lisäksi tarkastelen kaupunginvaltuutettujen argumentaatiosta löydettäviä diskursseja.

Aihe on ajankohtainen myös monissa muissa Euroopan maissa, joissa on noussut keskustelua ja huolta siitä, että paperittomien pääsy terveystalouteen on suuresta tarpeesta huolimatta rajallista tai mahdotonta. Laajennettujen palvelujen on pelätty toimivan vetovoimatekijänä lisäten luvattua maahanmuuttoa ja johtavan hallitsemattomaan kustannusten nousuun. Riippumatta paperittomuuteen liittyvistä poliittisista kysymyksistä on paperittomien perusoikeuksista huolehtiminen kuitenkin kunkin valtion velvollisuus. (Keskimäki ym. 2014; Cuadra 2012.)

Vaikka Helsingin kaupungin linjausta on yleisesti pidetty suunnannäyttäjänä, ei kovin moni muu kunta ole tähän mennessä seurannut Helsingin esimerkkiä. Kaupunginvaltuutettujen päätöksenteon tutkiminen tekee näkyväksi paperittomien oikeuksiin liittyvää tematiikkaa. Päätöksenteon erittely mahdollistaa paperittomuuteen liittyvien diskurssien ja poliittisten rajavetojen kriittisen arvioinnin, sillä paperittomien oikeudet ovat edelleen yhteiskunnallisesti kiistanalaisen kysymys.

2 PAPERITTOMAT JA IHMISOIKEUDET

Ranta-Tyrkön (2016) mukaan elämme tällä hetkellä globaalia murrosta, joka on johtanut suurimpaan kansanvaellukseen sitten toisen maailmansodan. Siirtolaisuudesta on tullut erityisesti 2000-luvun Eurooppaa koetteleva haaste, kun tuhannet ihmiset ylittävät valtioiden välisiä rajoja. Vaikka monet siirtolaiset ovat laillisia turvapaikanhakijoita, myös laittomien siirtolaisten määrä on moninkertaistunut. (Ranta-Tyrkkö 2016; Gyollai & Amatrudo 2018.) Gyollain ja Amatrudon (2018) mukaan maahanmuuttoa koskien on olemassa hierarkia. Hierarkian ylimmällä tasolla ovat hyvinvoivat ja toimeentulevat, usein koulutetuista maista tulevat henkilöt, joiden maahanmuuttoa pidetään toivottuna. Samalla niiden siirtolaisten, jotka tulevat länsimaiden näkökulmasta ei toivotuista maista, maahantuloa ja maassa olemista säännellään. Paperittomia on mahdollista pitää kaikista vähiten toivottuna väestöryhmänä. (Mt.)

Tutkielmani teoreettinen viitekehys koostuu paperittomuuden, paperittomien terveydenhuollon ja ihmisoikeuksien teemoista. Kyseiset teemat kulkevat mukana koko tutkielman ajan painotuen hieman eri tavalla pääluvusta toiseen. Tässä pääluvussa käyn läpi paperittomuuteen liittyviä määritelmiä ja taustoja ja perehdyn paperittomien palveluihin Suomessa ja kansainvälisesti. Käsittelen myös paperittomuuden ja ihmisoikeuksien välistä suhdetta aiheen kannalta tärkeinä pitämistäni näkökulmista.

2.1 PAPERITTOMUUS KÄSITTEENÄ JA ILMIONÄ

Paperittomia on ollut Suomessa todennäköisesti aina. Yleisen keskustelun kohteeksi paperittomiin verrattavat ja vailla sosiaaliturvaa olevat ihmisryhmät tulivat kuitenkin vasta vuonna 2007, kun romanikerjäläiset ilmestyivät pysyväksi osaksi Helsingin katukuvaa. Romanikerjäläisten asettuminen Helsinkiin aiheutti jo tuolloin keskustelun yhteiskunnan heikossa asemassa olevien ihmisten auttamisesta ja oikeudesta erilaisiin palveluihin. (Pitkänen 2010.) Sitten poliittisesti kiistanalainen kysymys paperittomien ja paperittomiin henkilöihin rinnastettavien tahojen oikeuksista on jatkunut kiivaana. Suomessa oleskelevien paperittomien määrä on kasvanut tasaisesti kielteisten turvapaikkahakemusten lisääntyessä.

Paperittomuuteen liittyvä terminologia on sekä monitulkintaista että moninaista, sillä maassa oleskelua ilman virallista oleskelulupaa on mahdollista kutsua eri käsittein. Kukin käsite määrittelee ja ilmentää maassa oleskelun taustoja sekä ilmiöön asennoitumista hieman eri näkökulmista. Suomessa viranomaiset suosittavat esimerkiksi termien *laittomasti maassa oleskeleva*, *laiton maahantulija* tai *laittomasti maassa tavattu henkilö* käyttöä. Tällöin käsitteissä painottuvat oleskeluun liittyvät juridiset näkökulmat, kun yksilöllä ei ole laillisia keinoja ja perusteita matkustaa tai ylittää jonkun maan rajoja. (Sisäministeriö 2016; HE 343/2014; Vogel 2009.)

Kansainvälisesti paperittomiin viitataan yleensä siirtolaisina. Siirtolaisuuden olosuhteita kuvataan erilaisin kantaa ottavin adjektiivein, jotka liitetään termin osaksi. Siirtolaisiin saatetaan viitata esimerkiksi luvattomina, jolloin siirtolaisuus ilmentää maassa olemisen ja maahantulon luvanvaraisuutta. Paperittomuudella kuvataan tilannetta, jolloin henkilöltä puuttuvat riittävät henkilöllisyysasiakirjat ja laillinen maassa oleskelun oikeus. (Vogel 2009, 1–2.) Dreyerin (2014) mukaan maahanmuuton käsitteisiin liittyy erilaisia assosiaatioita. Käytän tutkimuksessani termiä paperiton, sillä se on puhekieleen vakiintunut termi. Nähdäkseni paperittoman käsite on myös arvoneutraali ja inhimillinen, sillä se ei ota kantaa paperittomuuden syihin (ks. Gadd 2017, 134; Dreyer 2014).

Suomessa olevien paperittomien joukko on moninainen. Paperittomat ovat eri ikäisiä ja eri taustoilla varustettuja yksilöitä, perheitä ja muita yhteisöjä. On mahdoton puhua yhtenäisestä paperittomien joukosta, sillä paperittomista löytyy niin luku- ja kirjoitustaidottomia kuin korkeakoulutettuja ihmisiäkin. (Jauhiainen & Gadd 2018.) Paperittomiksi lasketaan usein muualta kuin Euroopan Unionista, Euroopan talousalueen valtioista tai Sveitsistä tulevat ihmiset, joiden laillinen oleskelulupa maassa on päättynyt. Euroopan unioniin kuulumattomien maiden kansalaisiin viitataan usein termillä *kolmansien maiden kansalainen*. (Vogel 2009; Maahanmuuttovirasto 2019.)

Oleskeluluvan päättymisen taustalla on moninaisia syitä, kuten esimerkiksi viisumin umpeutuminen, kielteinen turvapaikka- tai oleskelulupapäätös (Himanen & Könönen 2010, 54; Keskimäki ym. 2014; THL 2017). Paperittomuuden taustalla voi myös olla ihmiskauppaa tai maahantulo väärennetyn henkilöllisyyden turvin. Joskus paperittomaksi lasketaan myös Euroopan unionin kansalaiset, jotka eivät ole rekisteröineet yli kolmen kuukauden kestoista oleskeluaan Suomessa. (Vogel 2009, 1-3; Salt 2011, 33; HDL 2017.) Tutkimuksessani lasken paperittomiksi myös ne henkilöt, joilla on laillinen maassa oleskelun oikeus, mutta ei pääsyä julkisiin

sosiaali- ja terveyspalveluihin. Kyseinen tilanne saattaa syntyä esimerkiksi siitä syystä, ettei henkilöillä ole hoitoon oikeuttavaa terveysvakuutusta lähtömaassaan, minkä vuoksi he eivät ole oikeutettuja hoitoon muissa Euroopan unionin maissa. (Kuusio & Nykänen & Keskimäki 2017; Salmi ym. 2016.)

Uuspaperittomiksi kutsutaan henkilöitä, jotka ovat jääneet maahan kielteisestä turvapaikkapäätöksestä huolimatta ja joiden palauttamista kotimaahan ei ole mahdollista toimeenpanna. Toimeenpanon taustalla voi olla esimerkiksi maiden välisen palautussopimuksen puute. Koska uuspaperittomat koostuvat kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneista henkilöistä, on uuspaperittomien ryhmä usein viranomaisilla kuitenkin tiedossa. (Gadd 2017, 133–134; Jauhiainen & Gadd & Jokela 2018, 53; HDL 2017.)

Paperittomien maakohtaisten lukumäärien arvioiminen on hankalaa, sillä paperittomat eivät yleisesti rekisteröidy viranomaisten tai järjestöjen rekistereihin tai palveluihin. Arviot paperittomien lukumäärästä Suomessa vaihtelevat 2000–4000 ihmisen välillä. (Gadd 2017, 133–134; Jauhiainen & Gadd 2018.) Miltei kaikki paperittomuuteen perehtyneet tahot Suomessa ovat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että paperittomien määrä tulee nousemaan sen jälkeen, kun kielteiset turvapaikkapäätökset saadaan käsiteltyä ja astuvat voimaan ja turvapaikanhakijoiden laillinen oleskeluoikeus maassa päättyy (esim. Gadd 2017; Jauhiainen 2017a).

Arvioiden mukaan paperittomia on enemmän kunnissa, joiden ulkomaalaisväestö on muutoinkin suurta. Kunnan väkiluku myös korreloi paperittomien määrän kanssa. Kuntakyselyiden mukaan paperittomia oli vuoden 2017 lopussa 42 kunnassa. 269 kuntaa toi esille tiedon puutteen paperittomien oleskeluun liittyen. Eniten paperittomia tiedetään olevan Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla. Helsingissä paperittomia arvellaan olevan muutamista sadoista tuhanteen. (Jauhiainen & Gadd 2018.)

Paperittomuuteen läheisesti liittyviä käsitteitä ovat myös turvapaikanhakijan ja pakolaiset termit, jotka liittyvät toisiinsa. Turvapaikanhakijalla viitataan henkilöön, joka hakee kohdemaastaan oleskeluoikeutta suojelun tarpeen vuoksi. Suojelun tarve voi liittyä esimerkiksi aseellisiin konflikteihin tai henkilön kokemaan henkilökohtaiseen vainoon. Mikäli turvapaikanhakijalle myönnetään turvapaikka, saa hän pakolaisen statuksen. Pakolaisella viitataan henkilöön, joka on jo saanut suojelun tarpeeseen perustuvan myönteisen päätöksen jostain valtiosta. (Sisäministeriö n.d.; UNHCR 2010, 14–16.) Pakolaisstatuksen voi myös saada Yhdistyneiden kansa-

kuntien pakolaisjärjestön (UNHCR) pakolaiskiintiön kautta, mikä on järjestön sopima valtiollinen kiintiö pakolaisten vastaanottamiseen. Kiintiö perustuu valtion talousarvion mukaiseen kykyyn vastaanottaa pakolaisia. (Sisäministeriö n.d.)

2.2 PAPERITTOMIEN OIKEUS TERVEYSPALVELUIHIN

Paperittomien terveydenhuollosta ei ole Euroopan unionin tasoista sääntelyä, vaan kukin jäsenvaltio päättää paperittomille tarjotuista palveluista itsenäisesti (HE 343/2014 vp). Suomessa paperittomille tarjottavista palveluista ei ole olemassa kansallista sääntelyä, vaan hoito määrittyy Suomen perustuslain, terveydenhuoltolain ja joidenkin erityislakien kautta (Jauhiainen & Gadd 2018; Salmi ym. 2016).

Perustuslain (731/1999) mukaan kuntien on tarjottava paperittomille vähintään kiireellistä hoitoa, mikä on terveydenhoidon näkökulmasta hankala ja monitulkintainen termi (Salmi ym. 2016). Salmen ym. (2016) mukaan kiireellinen hoito sekoitetaan usein päivystykselliseen hoitoon, sillä päivystyspoliklinikoilla tarjotaan kiireellistä hoitoa. Tämä luo mielikuvan siitä, että kaikki päivystyspoliklinikoilla tarjottava hoito on luokiteltavissa kiireelliseksi. Mikäli potilaan tilanne arvioidaan päivystyspoliklinikalla kiireettömäksi, voi hän jäädä ilman hoitoa, sillä se on ainoa väylä julkisen hoidon piiriin. Nykyistä hoitokäytäntöä pidetäänkin ihmisoikeussopimusten ja terveydenhoitoalan eettisten periaatteiden vastaisena. Selkeiden ohjeiden puuttuessa joutuu hoitohenkilökunta tekemään päätöksen paperittoman hoidosta tai hoitamatta jättämisestä. (Mt.)

Käytännössä kuntien käytänteet liittyen paperittomille tarjottaviin palveluihin kuitenkin vaihtelevat keskenään, sillä kunnilla on oikeus tarjota kiireelliseksi määriteltyä hoitoa laajemmat terveyspalvelut. Julkisten palvelujen lisäksi paperittomille hoitoa ja muita palveluja tarjoaa kuudessa kunnassa toimiva matalan kynnyksen järjestö Global Clinic sekä muut järjestöt, säätiöt, verkostot ja seurakunnat. Merkittäviä avun antajia ovat myös yksityishenkilöt. (Salmi ym. 2016; Jauhiainen & Gadd 2018.) Salmen ym. (2016) mukaan suurin osa paperittomien terveysongelmista olisi hoidettavissa Global Clinicin sijaan perusterveydenhuollossa.

Paperittomuutta ja siirtolaisuutta on tutkittu runsaasti viimeisen vuosikymmenen aikana Euroopassa. Tutkimuksissa on yleisesti kiinnitetty huomiota paperittomien ja siirtolaisten olosuhteisiin, kuten sosiaalisten oikeuksien toteutumiseen, asumiseen ja työssä käymiseen (esim. De

Vito ym. 2015; European Union Agency for Fundamental Rights 2011). Tutkimuksia löytyy myös Pohjoismaista, jolloin näkökulma keskittyy useimmiten paperittomille myönnettyihin terveyspalveluihin (esim. Kuusio ym. 2017; Cuadra 2012; Biswas ym. 2012).

Eräs tutkimuksissa toistuvasti esiintyvä näkökulma liittyy siirtolaisten määrän kasvun tuomaan haasteeseen yhteiskunnille. Euroopassa siirtolaisuutta tarkastellaan sekä sosiaalisten, poliittisten että kansallista terveyttä koskevien kysymysten kautta, sillä Eurooppaan kohdistuu tällä hetkellä yksi suurimmista siirtolaisvirroista maailmanlaajuisesti. Vaikka kaikilla siirtolaisilla on ongelmia terveyspalveluihin pääsemisessä, ovat paperittomat siirtolaiset kaikista heikoimmassa yhteiskunnallisessa asemassa. Paperittomat kuuluvat riskiryhmään tautien leviämisen ja sairauskomplikaatioiden näkökulmista, sillä paperittomien pääsy terveyspalveluihin on maa-kohtaista. (De Vito ym. 2015.)

Cuadra tutki vuonna 2012 paperittomien oikeutta terveyspalveluihin Ruotsissa. Hän havaitsi Ruotsin olevan yksi kansainvälisessä vertailussa tiukimmin paperittomien oikeuksia rajoittavista maista. Vuonna 2012 Ruotsi salli paperittomille vain kiireellisen terveydenhuollon palvelut, joista vaadittiin silloinkin täysi hinta. Tilanne liittyi arvohierarkiaan, jossa maahanmuuttopolitiikka ja maahanmuuton kontrollointi olivat etusijalla terveystalouteen nähden. Ruotsissa rajoitetut terveyspalvelut olivat keino hallita epätoivottua maahanmuuttoa (ks. Cuadra 2012). Sitten Ruotsista on tullut yksi laajimmat terveydenhoidon palvelut paperittomille sallineista maista. Ruotsi hyväksyi vuonna 2013 lain paperittomien terveydenhuollosta, jossa paperittomille sallitaan kiireellisen hoidon lisäksi myös muita terveydenhuollon palveluita. Esimerkiksi lapsilla on samat oikeudet kuin kuntalaisilla ja paperittomilla on yleisesti oikeus sekä kiireelliseen että välttämättömään terveydenhoitoon. Välttämätön terveydenhoito tarkoittaa tilannetta, jossa hoitamatta jättäminen aiheuttaisi välittömän terveysriskin. Ruotsissa valtaosa paperittomien terveydenhoidosta tapahtuu nykyään julkisen terveydenhoidon piirissä. (Statskontoret 2016; Kuusio ym. 2017; Salmi ym. 2016.)

Ruotsin tarjoamia palveluja on vertailututkimuksessa tarkasteltu suhteessa Suomeen, Norjaan ja Tanskaan, joissa paperittomien pääsy terveyspalveluihin oli vuonna 2017 miltei yhtä rajattua kuin Ruotsilla ennen uudistusta. Kyseissä maissa terveyspalveluja on mahdollista saada, mikäli hoitamatta jättäminen aiheuttaa välittömän hengenvaaran. Muista terveyspalveluista täytyy täysi-ikäisen henkilön maksaa täydet kustannukset. Tämä estää käytännössä hoitoon hakeutu-

misen, sillä paperittomilla ei usein ole maksukykyä kustannusten kattamiseksi. Tanskassa paperittomille tarjottaviin palveluihin on suhtauduttu tiukimmin, mutta sielläkin lapsille on sallittu joitain ehkäiseviä palveluja. (Ks. Kuusio ym. 2017; Biswas ym. 2012.)

Hoidon tarjoaminen täyttää kustannusta vastaan tai vain kiireellistä hoitoa vaativissa tilanteissa on yleinen käytäntö myös monissa muissa Euroopan maissa. Euroopan Unionin Perusoikeusviraston (2011) teettämässä tutkimuksessa paperittomien oikeuksia tarkasteltiin kymmenessä EU-maassa ja siinä havaittiin, että valtaosa maista vaati paperittomien terveydenhuollosta maksun maksukyvyistä riippumatta. Vuonna 2011 vain neljässä tutkituista maista tarjottiin laajat paperittomien terveystalvelut ja heille tarjottiin hoito myös muissakin kuin kiireellisissä tapauksissa. Toisaalta tutkimuksessa kävi myös ilmi, että lainsäädännöstä huolimatta hoitokäytännöt saattoivat käytännössä vaihdella paljonkin eri maiden välillä. (Ks. European Union Agency for Fundamental Rights 2011). Mahdollisuus saada hoitoa saattaa vaihdella jopa yhden maan sisällä. Kuusio ym. (2017) kirjoittaa, että esimerkiksi Suomessa kunnat päättävät itse paperittomille tarjotuista palveluista ja niihin liittyvistä asiakasmaksuista, jolloin eri kunnissa majoittuvat paperittomat ovat eriarvoisessa asemassa toisiinsa nähden. Paperittomien hoitomahdollisuuksiin vaikuttaa myös vapaaehtoisten pyörittämät terveysklinikat, joissa hoitoa tarjotaan ilmaiseksi. Ilmaista hoitoa tarjoavia klinikoita on yleensä vain suurimmissa kaupungeissa tai kasvukeskuksissa.

Vuoteen 2017 mennessä useat Euroopan maat ovat sallineet paperittomien terveydenhoidon kiireellisissä tapauksissa. Niissäkin muutamissa maissa, joissa paperittomille on myönnetty laajat terveystalvelut (esim. Alankomaat, Ruotsi), paperittomat joutuvat kohtaamaan monia piilossa olevia esteitä, jotka vaikuttavat hoitoon pääsyyn. Esimerkiksi kieli- ja kommunikaatio-ongelmat, sosiaalisten verkostojen- ja tiedon puute vaikuttavat hoitoon hakeutumiseen. Käytännön hoitoon vaikuttavat puolestaan kulttuureihin ja kieleen liittyvät murit, jotka vaikeuttavat sekä diagnoosien tekemistä että hoidon antamista. (De Vito 2015.)

Paperittomien terveystalveluja koskevissa maakohtaisissa tutkimuksissa on havaittu, että monien maiden hoitokäytäntöjen taustalla on lakien ja oikeuksien hierarkkinen suhde, jolloin suhtautuminen paperittomille tarjottuihin palveluihin vaihtelee valtion järjestyneisyyden mukaan. Esimerkiksi Pohjoismaissa, joissa korostetaan laajaan verotuspohjaan perustuvia vastavuoroisuuden ja yhteisvastuun periaatteita, on suhtautuminen paperittomille tarjottaviin palveluihin tiukempaa kuin maissa, joissa suhtautuminen laittomaan ja pimeään työhön on sallivampaa.

Myös erilaisilla paperittomuuden syillä on merkitystä siihen, miten paperittomien palveluihin suhtaudutaan. Esimerkiksi pimeää työtä tekeviin paperittomiin suhtaudutaan usein suopeammin kuin muihin paperittomien ryhmiin. (Cuadra 2012.)

Paperittomille tarjottaviin palveluihin vaikuttavat myös erilaiset väitteet, jotka on liitetty maahanmuuton tematiikkaan. Esimerkiksi maahanmuuttokriitikot ovat useissa maissa ylläpitäneet käsitystä siitä, että laajennetut palvelut toimivat vetovoimatekijänä maahanmuutolle. Vaikka väitteet eivät melko yleisesti ole saaneet tukea erilaisista tutkimuksista, on kysymys terveyspalvelujen vetovoimaisuudesta yhä kiistanalainen. (Ks. Kuusio ym. 2017.)

Erilaiset ihmisoikeusjärjestöt, paperittomien kanssa työskentelevät tahot, sosiaali- ja terveysalan asiantuntijat sekä tutkijat ovat kritisoineet nykykäytäntöä, jossa paperittomille tarjotaan vain välttämätön hoito. Hoitamatta jättämisestä on kritisoitu kansanterveydellisistä syistä, sillä terveyspalvelujen, kuten rokotteiden rajoittamista pidetään kansanterveydellisenä uhkana. Hoidon rajoittamista vain kiireelliseen hoitoon on kritisoitu myös kustannusten näkökulmasta, sillä kiireellisen hoidon on katsottu olevan kallista ja epäinhimillistä. Lisäksi huomiota on kiinnitetty terveyspalvelujen tarjoajien ja hoitajien epäselvään asemaan ja lääkäreiden etiikkaan. Hoidon tarjoaminen vain kiireellisessä tilanteessa on häilyvää, sillä kiireellisen ja välttämättömän hoidon raja on epäselvä ja määrittelemätön. Mikäli säännöt ja käytännöt terveydenhoitoalan ammattilaisille eivät ole selkeät, on ammattilaisten kannettava itse vastuu kanssakäymisestään paperittomien kanssa. Lääkärit joutuvat tällöin vaarantamaan oman ammatillisen asemansa tarjotessaan palveluita lain poissulkemille ihmisryhmille. (Kuusio ym. 2017; European Union Agency for Fundamental Rights 2011; Biswas 2012.)

Tutkimuksissa on annettu usein erilaisia toimenpidesuosituksia, joilla paperittomien asemaa on pyritty kansainvälisesti parantamaan. WHO:n suositusten mukaan lainsäätäjien tulisi huomioida ihmisoikeudet ja ihmisarvon kunnioitus paperittomille tarjottavissa palveluissa. Myös julkista tietoisuutta paperittomien tilanteesta pitäisi lisätä. Paperittomille tulisi tarjota tietoa heidän oikeuksistaan ja erilaisista tarjolla olevista palveluista. Lisäksi terveydenhoitoalan ammattilaisille pitäisi tarjota mahdollisuus tulkkien sekä eri kulttuuritulkkien käyttöön. Paperittomien kanssa työskenteleviä tulisi myös kouluttaa paperittomuuteen liittyviin kysymyksiin. Kaiken kaikkiaan paperittomuuteen liittyvää tietoa pitäisi kerätä ja edistää tutkimuksen kautta, jotta saadaan vertailukelpoista tietoa siitä, miten paperittomat asemoituvat suhteessa muihin marginaalisiin ihmisryhmiin. (De Vito ym. 2015.)

2.3 IHMISOIKEUKSIEN MÄÄRITTELYÄ

Vaikka ihmisoikeuksien keskeisimmät periaatteet löytyvät monista maailmanuskonnoista, nykyinen tapa määritellä ihmisoikeudet on varsin uusi ilmiö. Sen taustalla oli toisen maailmansodan jälkeen syntynyt tarve estää vastaavanlaisten inhimillisten rikkomusten toteutuminen. Modernin ihmisoikeusajattelun historiallisena pohjana ovat valistuksen yhteiskunnallinen muutos ja humanin ihmiskuvan kehittyminen. Erilaiset oikeudet olivat pitkään sidoksissa kansalaisvelvollisuuksiin ja koskettivat lähinnä miehiä. Nykyään ihmisoikeuksia pidetään itseisarvoina. (Ihmisoikeuskeskus n.d.; Healy 2008; Ranta-Tyrkkö 2016.) Yksinkertaisimmillaan ihmisoikeuksissa on kyse universaalista ihmisarvon ajatuksesta, mikä on perustavanlaatuinen riippumatta kulttuureista ja traditioista. Ne koskevat kaikkia maailman ihmisiä, riippumatta kansallisuudesta, rodusta, iästä tai muusta vastaavasta tekijästä. Keskeistä ihmisoikeusajattelussa on ajatus siitä, että ihmisoikeudet ovat ylivertaisia muihin oikeuksiin nähden, jolloin niitä ei voi käyttää sorron välineinä. Ihmisoikeusajattelun taustalla on toive kestävästä ja rauhanomaisesta maailmasta. (Ife 2012, 9–19; United Nations 2018.)

Ifen (2012, 15–19) mukaan ihmisoikeuksia pidetään luonnollisina oikeuksina. Se tarkoittaa sitä, että ihmisoikeudet ovat jokaisella ihmisellä heti syntymästään lähtien. Ihmisoikeudet ovat juridisesti velvoittavia ja niiden suojeleminen on lainsäätäjien sekä viranomaisten velvollisuus. Ihmisoikeudet eivät ole staattisia, vaan muuttuvat maailman mukana. Ihmisoikeuksissa on kyse rakenteellisesta ja demokraattisesta prosessista, jolloin ihmisoikeuksista on mahdollista neuvotella. (Mt.) Ihmisoikeudet on turvattu erilaisissa kansainvälisissä ja valtioiden sisäisissä sopimuksissa ja laeissa, jotka sitovat ja velvoittavat niiden allekirjoittajamaita juridisesti. Ihmisoikeuksia on mahdollista pitää myös ihmisten jakamina yhteisinä arvoina, jotka velvoittavat ihmisiä moraalisesti. (Ihmisoikeuskeskus n.d.; Healy 2008; Ranta-Tyrkkö 2016.)

Kattavimmin ihmisoikeudet on määritelty ja listattu ihmisoikeuksien julistukseen, joka on Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 1948 hyväksymä yleismaailmallinen julistus. Julistus on toiminut lähtökohtana sille, miten valtiot ovat määritelleet erilaisia inhimillisiä vähimmäisoikeuksia. Julistus itsessään ei sitouta valtioita mihinkään. Ihmisoikeuksien julistuksesta on tullut osa kansainvälistä oikeusjärjestystä, sillä sen perusteella on säädetty ihmisoikeuksiin liittyviä sopimuksia. (United Nations 2018; Healy 2008; Ranta-Tyrkkö 2016.) Ihmisoikeuksia koskevien sopimusten solmiminen ei sido valtioita niiden noudattamiseen, mutta käytännössä sopimukset

tulkitaan aikomukseksi ratifioida oikeudet osaksi omaa lainsäädäntöä. Vain sopimusten ratifiointi tekee oikeuksista juridisesti sitovia. (Ife & Fiske 2006, 298; Wronka & Staub-Bernasconi 2012, 72.)

Keskeisimpiä kansainvälisiä yleissopimuksia ovat Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 1966 solmitut niin sanotut ensimmäisen sukupolven oikeudet, eli kansalais- ja poliittiset (KP) oikeudet sekä toisen sukupolven oikeudet, eli taloudelliset, sivistykselliset ja sosiaaliset (TSS) oikeudet. Kansalais- ja poliittiset oikeudet sisältävät inhimillisiin perusoikeuksiin liittyviä oikeuksia, kuten oikeudet elämään, vapauteen ja yhdenvertaisuuteen. Taloudelliset, sivistykselliset ja sosiaaliset oikeudet sisältävät perustarpeisiin liittyviä asioita, kuten oikeudet ravintoon, terveyteen ja koulutukseen. (Ife 2012, 44–45; Ranta-Tyrkkö 2016; Healy 2008.) Näiden lisäksi on olemassa kolmannen sukupolven oikeuksia, jotka liittyvät yksilöiden sijaan kollektiivisiin oikeuksiin ja edellyttävät globaalia yhteistyötä toteutuakseen. Näitä ovat muun muassa oikeus rauhaan ja puhtaaseen ympäristöön. Kolmannen sukupolven oikeudet täydentävät ja täsmentävät ensimmäisen ja toisen sukupolven oikeuksia. (Ife 2012, 44–45; Healy 2008.) Muita keskeisiä yleisiä ihmisoikeussopimuksia ovat vuonna 1965 solmittu Rotusyrjinnän kieltävä sopimus, vuonna 1979 solmittu Naisten oikeuksien sopimus, vuonna 1979 solmittu Kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kieltävä sopimus sekä vuonna 1989 solmittu Lapsen oikeuksien sopimus. (Ranta-Tyrkkö 2016.)

Tämän tutkimusaiheen kannalta keskeisiä ihmisoikeuksia ovat erityisesti sosiaaliset oikeudet. Sosiaalisilla ihmisoikeuksilla viitataan perustavanlaatuisiin oikeuksiin, jotka liittyvät elämän vähimmäisehtojen turvaamiseen ja yhteiskunnan kehittämiseen kaikista heikoimmassa yhteiskunnallisessa asemassa oleville ihmisille. Sosiaalisten ihmisoikeuksien turvaaminen liittyy vahvasti yhdenvertaisuuden kysymyksiin, sillä sosiaaliset ihmisoikeudet vähentävät sosiaalista eriarvoistumiskehitystä. (Rautiainen 2016.) Sosiaalisten oikeuksien toimeenpaneminen edellyttää toimivaa sosiaali- ja terveydenhuoltoa, mikä puolestaan liittyy sosiaaliset ihmisoikeudet osaksi yhteiskuntapolitiikkaa.

Vaikka ihmisoikeudet on määritelty universaali-oikeuksiksi, eivät ne tosiasiallisesti ole kaikkien ulottuvilla. Ihmisoikeuksien toteutumista on kritisoitu siitä, että ne ovat käytännössä sidoksissa tietyn valtion kansalaisuuteen. Tällöin ihmisoikeuksien toteutuminen riippuu siitä, onko ihmisellä kansalaisuutta vai ei. Tämä aiheuttaa ongelmia erityisesti liikkuvalla väestöllä, kuten pakolaisille ja paperittomille, joilla ei välttämättä ole juridista maassaolo-oikeutta ja ovat täten

kansallisuuteen sidottujen oikeuksien ulkopuolella. (Khosravi 2013, 151.) Khosravin (2013) mukaan käytännön taustalla on ajatus valtiottomuuden väliaikaisuudesta. Järjestäytynyt yhteiskuntaelämä ja valtioon kuuluminen ovat lähtökohtaisesti oletusarvoisia elämänmuotoja. Mikäli yksilö ajautuu yhteiskunnan ulkopuolelle, ei häneen päde samat oikeudet kuin yhteiskunnan sisällä oleville ihmisille. Tämä johtaa paperittomien epäinhimillistämiseen, sillä paperittomuutta itsessään pidetään luonnottomana. (Mts. 152.)

Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen vaikuttaa kansalaisuuden lisäksi myös monet muut asiat, kuten politiikka ja valtion kyky pitää huolta sen sisällä olevista ihmisistä. Oikeudet ovat kiinteästi sidoksissa valtaan ja resursseihin, sillä valta mahdollistaa asioiden toimeenpanon ja eri ihmisryhmien oikeuksien määrittämisen. (Johansson 2013, 237, 252–253; Wronka & Staub-Bernasconi 2012, 76.) Yksinkertaisimmillaan ihmisoikeuksien toteutumisessa on kyse hyvin arkisista ja käytännönläheisistä asioista, kuten siitä, onko ihmisillä asunto, turvaa ja oikeus käyttää hyvinvoinnin kannalta oleellisia palveluita. Usein esteet ihmisoikeuksien toteutumiselle riippuvat kuitenkin laajemmista yhteiskunnallisista ja poliittisista asenteista ja päätöksistä, jotka luovat reunaehdot niiden toteutumiselle. Ranta-Tyrkön (2016) mukaan erityisesti taloudellisten, sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien määrittäminen on vaihtelevaa, sillä niiden sisältämät asiat muuttuvat usein vallalla olevien poliittisten kiinnostuksenkohteiden mukaan.

2.4 IHMISOIKEUSRIKKOMUKSET MAAHANMUUTON KONTEKSTISSA

Kansainvälisten pakolaislakien mukaisesti ihmisillä on juridinen maahantulo-oikeus, mikäli heidän elämänsä on vaarantunut, heitä vainotaan tai heillä on riski tulla kidutetuiksi. Mikäli maahanmuuttajien juridinen status on määrittelemätön, on heillä silti oikeus omanarvontuntoon, ihmisoikeuksiin ja siihen, että heidän oikeuksiaan kunnioitetaan. Euroopan unioni on vahvistanut ihmisoikeudet keskeisiksi arvoikseen ja edellyttää sitoutumista myös jäsenmailtaan. Tästä huolimatta eivät kaikki Euroopan unionin valtiot kuitenkaan noudata ihmisoikeusperiaatteita. (Dreyer 2014.)

Dreyer (2014) havainnollistaa artikkelissaan tilannetta, jossa massamaahanmuutto ja laitton siirtolaisuus ovat määrittäneet koko Euroopan laajuiseksi ongelmaksi. Hän kirjoittaa, miten useat maat pyrkivät kitkemään laitonta maahanmuuttoa ihmisoikeuksien vastaisilla toimilla. Dreyer kirjoittaa ihmisoikeusrikkomuksista kolmessa maassa, joita ovat siirtolaisten lähtömaa Libya

sekä kaksi Euroopan unionin lähtömaata Malta ja Italia. Erityisesti Malta ja Italia ovat joutuneet vastaanottamaan suuria siirtolaismääriä 2000-luvulla. (Mt.)

Dreyerin (2014) mukaan kansainvälisillä ja Euroopan unionin ihmisoikeussopimuksilla on vain vähän vaikutusta valtioiden itsenäiseen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaan, vaikka kansainväliset lait ja Euroopan unionin lait edellyttävät valtioita sitoutumaan ihmisoikeuksiin. Viimeisen kymmenen vuoden aikana useat yhdistykset, komiteat ja delegaatit ovat raportoineet, että Maltan keinot reagoida jatkuvasti lisääntyvään siirtolaisten määrään ovat ihmisoikeuksien vastaisia. Ihmisoikeusrikkomukset ovat näkyneet esimerkiksi säilöönottokeskuksissa, joiden olosuhteita kuvataan epäinhimillisinä ja ihmisarvojen vastaisina. Säilöönottokeskuksia on kuvailtu epäinhimilliseksi ja niiden katsotaan vaikuttavan ihmisten mielenterveyteen negatiivisesti. Myös Italiaa on kritisoitu ihmisoikeuksien vastaisista käytänteistä. Italiassa siirtolaisten turvapaikan- ja suojelun tarvetta ei selvitetä, vaan ihmisiä käännytetään takaisin lähtömaihinsa. Artikkelin mukaan Italia altistaa ihmisiä kidutukselle ja huonolle kohtelulle palauttamalla ihmisiä maihin, joihin ei ole turvallista palata. (Mt.)

Samankaltaisia tuloksia on raportoitu myös Unkarista, jonka on katsottu rikkovan kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia toimillaan liittyen siirtolaisten tulvan ehkäisemiseen. Asia liittyy ihmisoikeuksiin sikäli, että turvapaikan hakemista ja maahan saapumista pidetään ihmisoikeuksina. Kieltämällä pääsyn maahan Unkari on ehkäissyt pääsyn myös tiettyihin oikeuksiin. (Gyollai & Amatrudo 2018.) Gyollain & Amatrudon (2018) artikkelissa havainnollistetaan tilannetta, jossa siirtolaisiin kohdistunutta vallankäyttöä ja tiukentunutta maahanmuuttopolitiikkaa oikeutettiin Unkarin kansalliseen etuun ja turvallisuuteen vetoamalla. Tavoitteena oli turvata Unkarin valtion taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen yhtenäisyys. Konkreettisimmillaan Unkarin tiukentunut rajakontrolli havainnollistuu vuonna 2015 rakennetulla 175 kilometriä pitkällä aidalla, joka pystytettiin Unkarin ja Serbian väliselle rajalle. Aita oli seurausta Unkarin valtion luomista tiukentuneista kontrollitoimenpiteistä liittyen maahanmuutto- ja kriminaalipolitiikkaan, sillä Unkarissa maahantulijoiden valvonta määriteltiin turvallisuusasiaksi ja ulkomaalaisista tuli valtion puuttumisen kohde. (Mt.)

Gyollain ja Amatrudon (2018) mukaan tiukentuneen maahanmuuttopolitiikan taustalla olivat Unkarissa yleistyneet diskurssit, joissa korostettiin turvallisuuteen, uhkaan ja juridiikkaan liittyviä näkökulmia. Laiton maahanmuutto liitettiin rikollisuuteen ja erityisesti kansalaisuuden

ulkopuolella olevat henkilöt määriteltiin vaaraksi. Hiljalleen turvallisuuteen ja juridiikkaan liittyvä puhe yleistyi siirtolaisia koskevaan kielenkäyttöön yleisesti ja kaikki maahantulijat arvotettiin laittoman maahanmuuton kautta. Maahanmuuttopolitiikasta tuli siirtolaiset kriminalisoivaa politiikkaa ja siirtolaisiin sovellettiin karkotukseen verrattavia toimia. (Mt.)

Unkarin maahanmuuttopolitiikan taustalla oli Gyollain ja Amatrudon (2018) mukaan ajatus yksilönoikeuksien rajoittamisesta yhteisöllisten oikeuksien puolesta. Artikkelissa todetaan, että turvallisuuden ollessa uhattuna jokaisella valtiolla on oikeus määritellä väestöryhmiä koskevan inklusion kriteerit, joskus myös ihmisoikeuksien kustannuksella. Tällä tavoin yhteisön oikeudet menevät yksilön oikeuksien edelle. Artikkelissa pohditaan, että oikeudenmukaisuuden kysymyksissä tulisi kuitenkin olla jonkinlaisia vähimmäisvaatimuksia, ikään kuin symbolinen pohja, jolla auktoriteettien valtaa olisi mahdollista arvioida ja rajata. (Mt.)

Miltei jokainen Euroopan unionin maa on rajoittamassa tai rajoittanut laitonta maahanmuuttoa, mutta keinot ja rajoitusten tasot vaihtelevat maiden välillä suuresti. Kralerin (2011) mukaan maat eroavat keskenään siinä, miten inhimillisiä näkökulmia hyödynnetään maahanmuuttopolitiikan perusteluina. Hän väittää, että ihmisoikeusdiskurssi on yleistynyt maahanmuuttoa koskevassa keskustelussa aina 1990-luvulta lähtien, kun maahanmuuttoa koskevat humanitaariset ja turvallisuutta sekä suojaa koskevat perustelut ovat yleistyneet. Muutoksen seurauksena ihmisoikeuksista on tullut poliittinen ase, jota hyödynnetään maahanmuuttoa koskevassa keskustelussa. (Mt.)

Ihmisoikeusperustaisen retoriikan taustalla on Kralerin (2011) mukaan turvallisuuden käsite, jota sovellettiin Geneven sopimuksen mukaisesti alun perin pakolaisiin. Pakolaisuus merkitsi tilannetta, jossa turvattomuus oli sotien tai konfliktien vuoksi selkeästi osoitettavissa. Kraler väittää, että nykyään turvallisuuden käsitettä käytetään herkemmin kaikista siirtolaisista puhuttaessa, mihin kohdistuu lähtömaassaan jonkinlaista turvattomuutta tai haittaa. Taustalla on ajatus turvallisuudesta perustavanlaatuisena yksilönoikeutena, mikä mahdollistaa siirtolaisille laillisen maahantulon väylän. Kralerin mukaan maahanmuuttopolitiikkaa perustellaan inhimillisillä argumenteilla silloinkin, kun käytettävissä olisi myös soveltuvampia perusteita juridiselle maahantulolle. Kraler argumentoi sen puolesta, ettei ihmisoikeusperusteita tulisi hyödyntää tarpeettomasti, sillä niillä on myös negatiivisia seurauksia kohteilleen. (Mt.)

Kralerin (2011) mukaan humanitaarisilla näkökulmilla on taipumus kuvata kohteitaan diskursseilla, joihin liitetään osin tarpeettomasti haavoittuvuuden ja turvattomuuden teemoja. Näin

kaikki suojaa hakevat kategorisoituvat helposti avuttomiksi ja suojaa vaativiksi uhreiksi, mikä vahvistaa dikotomiaa heikkojen ja ansaitsevien välillä. Tämän seurauksena inhimillinen viitekehys tarjoaa vain vähän keinoja tilanteisiin, joissa ihmiset eivät mahdu kaikista heikoimmassa asemassa olevien ihmisten kategoriaan. Inhimillinen retoriikka epäonnistuu myös tilanteissa, joissa maahanmuuttoa ei perustella humanitaarisilla syillä, eikä ihmisoikeusargumenteille ole todellisuudessa tarvetta. (Mt.)

Kun ihmisoikeusperustaiset argumentit ovat yleistyneet siirtolaisia koskevassa poliittisessa keskustelussa, on maahanmuuton lisääntyvä vastustus näkynyt myös rassistisen argumentoinnin ja viestinnän lisääntymisenä. Maahanmuuttovastaisuus ja rasismi ovat tulleet osaksi erityisesti populistista kielenkäyttöä, jossa korostetaan kansallisia poliittisia intressejä. Tämä näkyy esimerkiksi valeuutisten ja virheellistä tietoa sisältävien kampanjojen lisääntymisenä. Sosiaalisessa mediassa olevien valeuutisten yleistyminen on tiukentanut kansallisia mielipiteitä, mikä mahdollistaa erilaisia äärimmäisiä ratkaisuja, kuten pakotettuja maastakarkoituksia tai esimerkiksi Unkarin kaltaisten muurien rakentamisia. (Ammar 2018.)

Yleistynyt suvaitsemattomuus on johtanut myös erilaisiin lakeihin, joissa toimintaa siirtolaisia kohtaan on mahdollista pitää ihmisoikeuksien vastaisina. Erityisesti terveysturvalliset ovat heränneet huoleen siirtolaisten kuljettavien mahdollisten tartuntatautien leviämiseen. (Ammar 2018.) Paperittomien pääsyä terveysturvallisiin on kuitenkin rajoitettu vain välttämättömään hoitoon monissa Euroopan unionin maissa, vaikka oikeus terveyteen ja terveysturvallisiin kuuluvat ihmisoikeuksien mukaan kaikille (Kuusio ym. 2017). Tätä on mahdollista pitää eksplisiittisenä viestinä siitä, ettei siirtolaisten ja erityisesti paperittomien siirtolaisten terveyttä haluta varmistaa. (Wickramage & Annunziata 2018.)

Kuusio ym. (2017) mukaan oikeus terveyteen käsittää oikeuden myös niihin olosuhteisiin, jotka mahdollistavat hyvän terveydentilan saavuttamisen ja ylläpitämisen. Tällä hetkellä Ruotsia lukuun ottamatta pohjoismaat eivät täysin täytä ihmisoikeuksien mukaisia olosuhteita (mt.). Esimerkiksi Suomi on saanut palautetta kansainvälisiltä ihmisoikeuksien valvontaelimiltä vuonna 2017 siitä, ettei se mahdollista paperittomille pääsyä terveysturvallisiin. Terveysturvallisuuden rajoittamista pidetään ihmisoikeuksien vastaisena, sillä se ylläpitää tiettyihin väestöryhmiin kohdistuvaa syrjintää ja estää erilaisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen. (Oikeusministeriö 2017.)

Lisäksi terveyspalvelujen ehkäiseminen luo riskejä kohdemaan väestölle. Ammarin (2018) mukaan kohdemaan kansalaisia voisi parhaiten turvata sillä, että siirtolaisten terveyttä kartoitettaisiin ja hoidettaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sallimalla heille pääsy terveydenhuoltoon ilman pelkoa karkotuksesta tai kiinni ottamisesta. Toisaalta Ammar muistuttaa myös, että vaikka epidemiat esitetään usein todellisina riskeinä kaikille kohdemaille, liittyvät ne enemmän globalisaation aiheuttamaan ihmisten matkustamiseen ja rajojen ylittämiseen. Tavalliset päivittäiset matkustajat aiheuttavat usein suuremman riskin epidemioiden ja tautien leviämiseksi kuin laittomat tai lailliset siirtolaisvirrat. (Mt.)

Terveys on tekijä, joka mahdollistaa turvallisen, säännönmukaisen, hallitun ja humanin maahanmuuton. Tästä huolimatta terveyteen liittyvät näkökulmat ovat usein poliittisen päätöksenteon marginaalissa, kun päätöksiä tehdään sisä- ja ulkoministeriön viitekehyksessä. Wickramagen ja Annunziatan (2018) mukaan on yleistä, että terveysviranomaisten rooli maahanmuuttopolitiikassa on heikko. He muistuttavat myös, että retoriikka, jossa ”ketään ei jätetä”, asettuu kyseenalaiseen valoon, mikäli maahanmuuttaja- ja siirtolaisväestön oikeuksia rajoitetaan vain sellaisiin palveluihin, joihin heillä on varaa. Kansalaisoikeuksien turvaamisen ei tulisi sisältää niiden syrjäyttämistä, joilla ei ole kohdemaan kansalaisuutta. Mahdollistamalla terveyspalvelut myös paperittomille parannetaan samalla kansallista terveyttä ja vähennetään koko järjestelmän kustannuksia. (Mt.)

3 TUTKIMUSASETELMA

Parlamentaarinen päätöksenteko edellyttää valmiutta keskustella eri tavalla ajattelevien ihmisten kanssa. Keskustelutaidot korostuvat tilanteissa, joihin ei ole yksiselitteisiä tai helppoja ratkaisuja. Perelmanin (1996) mukaan neuvottelu ja argumentointi ovat rakentavia tapoja ratkaista kiistoja. Sen sijaan voimankäyttö, kuten pakottaminen tai painostus eivät kuulu argumentointiin. (Mts. 17.) Poliittiselle päätöksenteolle on ominaista epävarmuus ja lukuisten vaihtoehtojen näkökulmien ja mielipiteiden välinen kilpailu. Poliitikot työskentelevät usein olosuhteissa, joissa heihin kohdistuu sekä odotuksia että painetta. Työskentelyä helpottaa kyky käyttää kieltä ja erilaisia symboleja monipuolisesti. (Finlayson 2007, 552–553; Condor & Tileaga & Billig 2013.)

Käytän tutkimukseni analyysimenetelmänä retorisesti painottunutta diskurssianalyysiä, joka on yksi diskurssianalyysin monista suuntauksista. Tutkimukseni painopiste on argumentaatioanalyysissä, sillä politiikassa argumentointi on välttämättömyys politiikan perustuessa vain harvoin kiistattomiin totuuksiin. (Perelman 1996, 13.) Kriittisen diskurssianalyttisen näkökulman mukaisesti ajattelen, että puheella on mahdollista oikeuttaa ja tuottaa monenlaisia sosiaalisia valta-asetelmia, jotka ylläpitävät esimerkiksi yhteiskunnallista epätasa-arvoa. Tämän vuoksi pidän poliitikkojen puheista muodostuvien diskurssien tutkimista tärkeänä. (Van Dijk 1993, 249–251.)

Valitsin analyysimenetelmän tutkimustehtäväni perusteella. Koska argumentaatiotaidot kuuluvat olennaisesti poliittiseen retoriikkaan, ovat poliitikkojen puheet erinomaisia aineistoja retorisen analyysin käyttöön. (Perelman 1996, 13; Jokinen 1999b, 126–128.) Valtuustoaloitetta käsittelevä keskustelu on mielekäs myös diskurssien tutkimisen kannalta, sillä keskustelun konteksti on valmiiksi rajattu ja keskustelun eteneminen mahdollistaa erilaisten ajatuskulkujen ja tekojen seuraamisen (Burr 2015, 71).

Tässä luvussa käyn läpi tutkimuksen toteuttamiseen ja tutkimusaineistoon liittyviä perusasioita. Esittelen tutkimusaineistoni ja esittelen poliittisen retoriikan erityispiirteitä. Selvennän retorisesti painottunutta diskurssianalyysiä analyysimenetelmänä ja kerron, miten sovellan sitä tutkimuksessani. Lopuksi pohdin tutkimukseni kannalta keskeisiä tutkimuseettisiä kysymyksiä.

3.1 AINEISTON RAKENTUMISEN KONTEKSTINA HELSINGIN

KAUPUNGINVALTUUSTO

Kaupunginvaltuusto on Helsingin ylin päättävä elin, jonka jäsenet valitaan neljän vuoden välein kunnallisvaaleilla. Kaupunginvaltuustossa on 85 jäsentä, jotka edustavat eri poliittisia ryhmiä. Kullakin valtuutetulla on varajäsen, joka edustaa valtuutettua hänen ollessa esteellinen. (Helsingin kaupungin hallintosääntö 2018.) Kaupunginvaltuusto vastaa kuntalain (410/2015) 14§:n mukaan muun muassa kunnan strategiasta, talousarviosta ja taloussuunnitelmasta, palveluista sekä muista tärkeimmistä tavoitteista. Valtuusto valitsee myös jäsenet muihin kunnan toimieliiniin ja täyttää tärkeimmät virat.

Kaupunginvaltuuston päätökset edustavat parlamentaarista päätöksentekomenettelyä, joka koostuu asian vireilletulosta ja valmistelusta, varsinaisesta päätöksenteosta, päätösten tiedoksiannoista sekä täytäntöönpanosta (Helsingin kaupungin hallintosääntö 2018). Kunnan päätöksentekomenettelystä säädetään pääasiassa kuntalain (410/2015) 54–61 §:ssä. Suomen perustuslaki (731/1999) ja hallintolaki (434/2003) määrittävät hyvän hallintotavan periaatteet. Valtuuston kokoukset rakentuvat ennalta laaditun esityslistan ympärille, jotka sisältävät päätösehdotuksen ja selvityksen käsiteltävistä asioista. Valtuuston kokouskäytännöistä, kuten asian esittelystä, puheenvuorojen pitämisestä, vastauspuheenvuoroista sekä äänestyksestä määrätään Helsingin kaupungin hallintosäännössä. (Ks. Helsingin kaupungin hallintosääntö 2018.)

Tutkimuksen aineisto koostuu 29.11.2017 pidetyn Helsingin kaupunginvaltuuston kokouksen jälkitallenteesta, joka löytyy Helsingin kaupungin internet-sivuilta (ks. Helsingin kaupunginvaltuuston kokous 21/2017). Kaupunginvaltuuston kokoukset ja niiden materiaalit ovat lähtökohtaisesti julkisia. Aineistona käytän keskustelua Veronica Honkasalon (Vasemmistoliitto), Leo Straniuksen (Vihreät) ja Thomas Wallgrenin (Sosiaalidemokraatit) valtuustoaloitteesta ”Toimenpiteitä paperittomien tilanteen johdosta”. Aloitteen mukaan Helsingin tulisi edistää paperittomien tilannetta toimenpiteillä, jotka koskevat paperittomien informointia heidän omalla kielellään, välttämättömän turvan ja suojan tarjoamista, lasten oikeuksien toteutumista, välttämättömän terveydenhuollon ja toimeentulon tarjoamista, pääsyä mielenterveyspalveluihin sekä paperittomien parissa työskentelevien ihmisten koulutusta (ks. Valtuustoaloite 2017). Aloitteen käsittely oli asialistan 22. sijalla.

Aineistona käyttämäni keskustelu on 4 tuntia 16 minuuttia pitkä. Keskustelu käsittää yhteensä 133 erimittaista kaupunginvaltuutettujen puheenvuoroa sekä puheenjohtajien tehtävät. Olen rajannut puheenjohtajien tehtävät tämän tutkimuksen ulkopuolelle, enkä huomioi niitä aineistosani. Kaupunginvaltuutettujen puheenvuorot vaihtelevat kestoltaan kolmesta sekunnista yli viiteen minuuttiin. Keskustelu sisältää myös kaksi ehdotusta asian palauttamiseksi uudelleen valmisteltavaksi, palautusehdotusten äänestykset sekä varsinaisen päätöksen.

Aloite tuli hyväksytyksi kahdella toivomusponnella, joista äänestettiin erikseen. Toivomusponnet ovat valtuutettujen tekemiä kannanottoja, jotka sisältävät toimintaohjeita esimerkiksi aloitteen toimeenpanoon liittyen. Pilvi Torstin toivomusponsi koski paperittomien tilannetta kartoittaneen asiantuntijatyöryhmän loppuraportin tuomista kaupunginvaltuuston käsittelyyn. Tarjoituksena oli peilata loppuraportin suosituksia päätöksen perusteella tehtävään toimenpideohjelmaan. Matti Parpalan toivomusponnessa edellytettiin laajennettujen palvelujen käytön ja kustannusten säännöllistä raportointia sosiaali- ja terveystalokunnalle. (Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirja 21/2017, 173–200).

3.2 POLIITTINEN RETORIikka

Poliittinen puhe on aktiivista toimintaa, joka sijoittuu erilaisille julkisille areenoille. Poliittinen puhe edellyttää teknistä osaamista, kuten puhumisen taitoa, strategista osaamista sekä ymmärrystä argumentoinnista ja poliittisesta kulttuurista. Näin argumentaatio on mielletävissä keinoksi, jolla on mahdollista sekä saada että käyttää valtaa ja tehdä päätöksiä. (Ks. Finlayson 2007; Zarefsky 2008.) Poliittinen retoriikka on säätelemätöntä ja usein muodosta vapaata. Se kuvastaa ei vain yleistä ymmärrystä argumentoinnista, mutta myös vielä voimakkaammin tietynlaista poliittista kulttuuria. Poliittinen retoriikka liittyy erilaisiin strategioihin, joita käytetään taktikoidessa omien tavoitteiden puolesta. Näin poliitikkojen argumentointia on mahdollista pitää aktiivisena toimintana sen sijaan, että se olisi vain mielipiteitä joistain asioista. (Finlayson 2007, 559–560; Zarefsky 2008, 318.)

Poliittinen retoriikan ja päätöksenteon välinen suhde ovat asioita, joita poliittisessa analyysissä on tärkeä tutkia. Poliittisen päätöksenteon tutkimus on kuitenkin aliteoretisoitu tutkimuksen alue. Vaikka poliitikkojen käyttämää kieltä on tutkittu erilaisten kielellisten strategioiden ja suosion lisäämisen keinojen näkökulmista, on poliittisen argumentaation muodon ja sisällön

tutkimus vähäistä. Poliittisen retoriikan tutkimukselle ei myöskään ole löydettävissä ominaispiirteitä, jotka erottaisivat sen muusta poliittisen viestinnän tai diskurssien tutkimuksesta. Poikkitieteellisyyden vuoksi poliittisen retoriikan tutkimus saa erilaisia painotuksia ja muotoja eri tieteenaloilla ja koulukunnissa. (Finlayson 2007, 552–554.)

Eräs poliittisen kielenkäytön tutkimiseen keskittynyt suuntaus on poliittinen diskurssianalyysi. Tutkimussuuntauksessa yhdistellään erilaisia argumentaatioteorioita sekä poliittista pohdintaa. Tutkimussuuntauksen tavoitteena on paljastaa ennemmin kielen taustalla piileviä tarkoituksiperiä kuin keskittyä puheen argumentatiiviseen sisältöön. (Ks. Condor & Tileaga & Billig 2013.) Poliittisen retoriikan analyysi on tutkimussuuntaus, jossa kiinnostus kohdistuu puolestaan argumenttien muodostumiseen ja uudelleentulkintaan sekä argumenttien rakentumiseen. Tutkimussuuntauksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten yleinen näkemys erilaisista asioista muodostuu ja muuttuu. Tutkimus voi kohdistua esimerkiksi erilaisten käsitteiden muodostumiseen ja leviämiseen eri instituutioissa tai väitteiden määrittelyyn ja käyttöön liittyviin kysymyksiin. (Finlayson 2007, 559–560.)

Vaikka poliittista argumentaatiota ei ole muodollisesti institutionalisoitu, on siitä löydettävissä kuvioita ja piirteitä, jotka toistuvat tilanteista, kulttuureista ja jopa ajanjaksoista riippumatta. Poliittinen retoriikka ei näin ollen ole sattumanvaraista tai ennakoimatonta. Tutkimalla kyseisiä esiintymiä on mahdollista selventää poliittisen retoriikan genreä ja havainnollistaa sen moninaisia käytäntöjä. (Zarefsky 2008, 317–318.) Poliittiselle puheelle on tunnusomaista puheenvuorojen aikarajoitusten ja selkeiden päätepisteiden puute. Tämä tarkoittaa sitä, ettei puheenvuoroilla ole välttämättä aikarajoja tai aikarajat ovat näennäisiä, jolloin puheenvuoron loppumisesta ei ole varmuutta. Poliitikassa puheen kuulijakunta on lähtökohtaisesti heterogeenista, sillä muutoin argumentoinnille ei olisi tarvetta. Länsimaissa poliittisen retoriikan lähtökohtana on myös oletus tiedon avoimuudesta, jolloin kenellä tahansa pitäisi olla mahdollisuus päästä seuraamaan käytyä keskustelua. (Mts. 320–321.)

Zarefskyn (2008) mukaan poliittiselle argumentoinnille on luonteenomaista strateginen taktikointi, joka koostuu erilaisista osatekijöistä ja poliittiselle retoriikalle tunnusomaisista piirteistä. Strategisen taktikoinnin keinoja ovat retoristen keinojen, kuten symboleiden ja kielikuvien argumentatiivinen käyttö sekä kuulijakunnan huomioiminen. Myös esittämistapaan liittyviä asioita, kuten puheen strukturia, selkeyttä ja samaistettavuutta pidetään yleisinä tapoina

vaikuttaa kuulijakuntaan. Tyypillistä on niin ikään sellaisten näkökulmien hyödyntäminen, jotka vetoavat sekä konservatiiveihin että liberaaleihin. (Mts. 317–330.)

Poliittisen retoriikan diskurssianalyttinen tutkimus on tärkeää, sillä kielen tutkimus mahdollistaa päätösten taustalla olevien toimintaperiaatteiden tutkimisen. Kielen kautta on mahdollista tutkia poliitikkojen ja valtaapitävien keinoja määrätä, ohjata ja säädellä yhteiskunnallista keskustelua. Syväluotaava poliittisten argumenttien analyysi selventää myös politiikan dynamiikkaa ja näkemystä politiikan yleisestä luonteesta. Argumenttien ja retoristen keinojen tutkiminen saattaa paljastaa esimerkiksi päätösten taustalla piileviä ideologioita, jotka saattaisivat muutoin jäädä huomioimatta. Argumentit muodostuvat ja vakiintuvat järjestelmissä, jotka ovat monien kulttuurien, mielikuvien, oletusten ja tunteiden muovaamia. (Condor & Tileaga & Billig 2013; Finlayson 2007, 559–560.) Huomion siirtäminen keinoihin, joita poliitikot käyttävät argumentteja rakentaessaan osoittaa, että poliittinen toiminta ei määrity pelkästään tiettyjen sosiaalisten normien kautta. Poliittinen viestintä muodostuu yleensä erilaisten ongelmallisten tietoteoreettisten ja moraalisten pohdintojen ympärille sekä kilpaileville toiminnoille. Poliittista retoriikkaa onkin kutsuttu taiteeksi, sillä poliitikkojen on osattava hyödyntää retorisia keinoja ilman, että he vaikuttavat siltä. (Condor & Tileaga & Billig 2013.)

Työni teoreettismetodologisena viitekehyksenä toimii sosiaalinen konstruktionismi. Sen lähtökohtana on ajatus siitä, että tietoa ja tietoon perustuvia käsityksiä todellisuudesta luodaan arkipäiväisen kommunikaation, usein kielen välityksellä. Tämän vuoksi kielen ja sen symbolien tutkimus on teoriasuuntauksen keskiössä. (Jokinen 1999a, 39–41; Berger & Luckmann 1994.) Sosiaalisen konstruktionismin tutkimus on luonteeltaan laadullista ja tutkimusaineisto koostuu yleensä erilaisista tekstimuotoon käännettyistä keskusteluista tai puheista, joita tutkitaan erilaisten analyysimetodien keinoin (Burr 2015, 28).

Sosiaalisen konstruktionismin analyysimodeihin viitataan yleisesti diskurssianalyttisinä. Diskurssit ovat puhetapoja, joiden kautta maailma ja sen ilmiöt näyttävät tietynlaisilta. Diskurssit sisältävät erilaisia symbolisia ja kulttuurisidonnaisia merkityksiä, arvoja ja asenteita, jotka kertovat minkälaisessa maailmassa elämme tai minkälaisessa meidän pitäisi elää. Näin erilaiset diskurssit joko lausuttuina, kirjoitettuina tai muuten esitettyinä osallistuvat erilaisten ilmiöiden tuottamiseen ja sitä kautta rakentavat maailmankuvaamme. Diskurssit ovat myös yhteydessä valtaan, mikäli niiden välittämä käsitys vaikuttaa sosiaalisiin käytäntöihin ja ihmisten toimintaan. (Burr 2015, 20–21, 52, 74–79, 87–88.)

Se, mitä diskurssianalyysillä kulloinkin tarkoitetaan, riippuu paljolti tutkijan tekemistä teoreettisista ja tutkimuksellisista valinnoista. Eri analyysimetodit käsittelevät ja tarkastelevat kieltä eri tavoin ja tekevät erilaisia oletuksia kielen tavoitteista, kerätyn aineiston luonteesta sekä kielen vaikutuksista sosiaaliseen todellisuuteen. (Burr 2015, 28; Jokinen 1999a, 38–39.) Yleistä diskurssianalyttiselle tutkimukselle on tehdä näkyväksi, miten kieltä käytetään tietyssä kontekstissa ja miten käytetty kieli mahdollistaa tai rajoittaa joitain ajatuskulkua tai tekoja (Burr 2015, 71).

3.3 RETORINEN DISKURSSIANALYYSI

Chäim Perelman on yksi uudeksi retoriikaksi kutsutun tutkimusperinteen keskeisistä tutkijoista, joiden pyrkimyksenä oli 1950-luvulla nostaa retoriikan tutkimus uuteen suosioon pitkään vallinneen unohduksen jälkeen. (Ks. Perelman 1996.) Hänen mukaansa kaikki diskurssit, joilla ei tavoitella yleispäteviä totuuksia, kuuluvat retoriikan tutkimuksen alueeseen. Näin retoriikan tutkimukseen kuuluu esimerkiksi viestintä, jolla pyritään vaikuttamaan yksilöiden tai yhteisöjen ajatteluun. Retoriikassa onkin perinteisesti ollut kyse puhujan erilaisista tekniikoista, joiden avulla kieltä käytetään omaksi hyödykseen. Tavoitteena on saada tietyt mielipiteet vallalle toisten kustannuksella. Kirjaimellisesti retoriikka merkitsee oikein sanomisen taitoa, joka kuvastaa kielen välineellistä luonnetta. (Perelman 1996, 9–11, 172–173.)

Käytännössä retoriikka on jonkin asian puolustamista tai vastustamista erilaisin argumentein. Argumentit ovat puhutun tai kirjoitetun kommunikaation osia, jotka tulevat ymmärrettäviksi siinä kontekstissa, jossa ne on esitetty. (Jokinen 1999b, 128.) Argumentaation kohteena on usein jokin toiminta tai kuten Perelman (1996, 19) kirjoittaa, ”toiminta-alttiuden luominen”. Argumentaatiolla on aina jokin tavoite, johon sen keinoin pyritään. Tavoite voi liittyä esimerkiksi kuulijakunnan hyväksynnän vahvistamiseen tai kannatuksen hankkimiseen esitetyille väitteille. (Perelman 1996, 16–18; Jokinen 1999b, 128.) Näin myös valtuustoaloitetta kommentoivien kaupunginvaltuutettujen puheenvuoroilla voidaan ajatella olevan jokin tavoite, johon he omilla argumenteillaan pyrkivät.

Puheenaiheella on vaikutusta käytössä oleviin argumentteihin, mutta argumenttien sisältöön vaikuttaa myös vuorovaikutuskumppani tai puheen kuulijakunta. Puheen sovittaminen kuulija-

kunnan mukaan on yksi keskeisimmistä argumentoinnin lähtökohdista, sillä kuulijakunta vaikuttaa siihen, minkälaisia väitteitä ja perusteluja puhuja valitsee argumentointinsa lähtökohdiksi. Poliitikassa kuulijakunta on periaatteessa aina universaaliyleisö, sillä yleisöksi lasketaan kaikki ne, joilla on edellytykset seurata ja ymmärtää käytyä keskustelua. (Perelman 1996, 21.) Omassa työssäni olen määritellyt kuulijakunnan sitä kautta, keitä kaupunginvaltuutetut yrittävät puheenvuoroillaan vakuuttaa.

Jotta puheella olisi toivottu vaikutus, tulisi puhujan valita puheensa lähtökohdaksi vain asioita tai väitteitä, jotka ovat saaneet kuulijakunnalta riittävän hyväksynnän. Esimerkiksi yleispätevät näkökulmat liittyen arvokysymyksiin tai muihin tosiseikkoihin ovat usein sellaisia, joiden ajatellaan olevan helposti tai edes jossain määrin jaettuja. (Suoninen 1999, 27; Perelman 1996, 20–28.) Puhe voi rakentua esimerkiksi todellisuutta (tosiseikat, totuudet, otaksumat) tai suotavuutta (arvot, hierarkiat, päättelysäännöt) koskevien asioiden ympärille (Perelman 1996, 30–31).

Myös argumenteista saatu palaute ja palautteesta tehdyt tulkinnat vaikuttavat argumenttien muotoutumiseen. Mikäli kuulijakunta hyväksyy esitetyt väitteet, voi puhuja suuremmalla todennäköisyydellä luottaa saamansa kannatukseen ja toisaalta myös siihen, että kuulijakunta pystyy seuraamaan puhujan päättelyketjua. (Jokinen 1996, 39.) Mikä tahansa argumentti on myös *kiistettävissä* tai *kyseenalaistettavissa*. Tällöin kyseistä argumenttia ei voi enää käyttää ilman kyseenalaistuksen osoittamista vääräksi. (Suoninen 1999, 27; Perelman 1996, 30–31.) Hyväksyntää on kuitenkin mahdollista lisätä esimerkiksi *suostuttelun* keinoin. Eräs suostuttelun keino on luoda sidos esitettyjen väitteiden ja seurausten välille. (Perelman 1996, 28–29.)

Lähtökohtana omalle argumentaatiolle voi olla myös *määrään* ja *laatuun* liittyvien asioiden esille nostaminen. Puhuja voi esimerkiksi korostaa asioita, jotka hyödyttävät määrällisesti useampia tai joista saatava ratkaisu on pitkäkestoinen. (Perelman 1996, 37–38.) Määrällistämistä on mahdollista kuvata myös *numeerisesti*, jolloin puhuja vahvistaa omaa sanomaansa vetoamalla esitettyihin lukuihin tai käyttämällä määrään viittaavia laatusanoja, kuten ”pieni”, ”marginaalinen” tai ”valtava”. Jokisen (1999b, 146–147) mukaan erityisen tehokasta on määrällisten ääri-ilmaisujen, kuten ”ei yhtään”, ”ei yksikään” tai ”jokainen” käyttö. Sen sijaan laatuun liittyvillä argumenteilla perustellaan usein sitä, minkä vuoksi toimintaa edel-

lytetään heti. Tällöin puhuja saattaa korostaa termejä ”harvinainen”, ”tärkeä” tai ”korvaamaton”. Perelmanin mukaan laatuun liittyvät argumentit ovat usein sellaisia, joilla perustellaan toimintaa erityisesti poikkeustilanteissa. (Perelman 1996, 37–38.)

Eri asioita on mahdollista korostaa myös muunlaisin keinoin. Klassisia retorisia keinoja ovat jonkin asian *toisto* tai *pitkittäminen*, jolloin jokin asia pysyy kuulijan mielessä pidempään, sekä *ajanjaksojen painottaminen* tai *yksityiskohtien kasaaminen*, jolloin puhe rakentuu asioiden yleisen käsittelyn jälkeen yksityiskohtien ympärille. (Perelman 1996, 45–46.) Myös ääri-ilmaisujen käyttöä on mahdollista pitää asian merkitystä alleviivaavana keinona. Muotoilut, kuten ”ei koskaan”, ”täysin” tai ”ikuisesti” ovat esimerkkejä ääri-ilmaisuista, joilla on mahdollista herättää vahvoja mielikuvia johonkin asiaan liittyen ja tuottaa käsitys jonkin asian säännönmukaisuudesta. (Jokinen 1999b, 150–151.)

Peräkkäisyysiteet toimivat argumentaatiokeinoina silloin, jos halutaan todeta joidenkin asioiden väliset *syy-seuraussuhteet*. Tällöin argumentaatiossa nojataan syiden ja seurausten esittelyyn, erittelyyn ja ennakoimiseen. Peräkkäisyysiteisiin liittyy myös *pragmaattinen argumentaatio*, jolloin seurausten arvo sekä syy rinnastetaan keskenään. Tällöin jokin asia tulee arvioituksi vain seuraustensa perusteella, mikä on hankalaa, sillä usein seurauksia on monia. (Perelman 1996, 93–96.)

Rinnakkaisuussiteitä ja *rinnakkaistamista* (*rinnastaminen*) käytetään silloin, kun puhuja haluaa yhdistää eri tasoisia asioita toisiinsa tai kun jokin asia ilmentää tai ilmaisee puhujan mielestä jotain toista asiaa, kuten arvoja. Rinnakkaisuussiteitä voidaan soveltaa myös ihmisiin, esimerkiksi kun ihmisiä arvioidaan tekojensa perusteella. Rinnastamisesta on kyse myös silloin, kun tietyn *symbolin* kantajan ajatellaan edustavan symbolin merkityksiä. Symbolit toimivat kuitenkin rinnastuksen välineinä vasta sen jälkeen, kun ne ovat saaneet yleisesti tunnistetun ja tunnustetun aseman. (Perelman 1996, 103; 114–115.)

Ristiriita ja *konflikti* ovat tehokkaita argumentaation keinoja ja liittyvät tilanteisiin, joissa oma näkökulma on täysin päinvastainen esitetyn kanssa. Pattitilanne on mahdollista ratkaista poistamalla toinen näkökulma tai tulkitsemalla se erilaisesta näkökulmasta. (Perelman 1996, 63–64.) *Dilemmasta* on sen sijaan kyse silloin, jos kumpikaan valittavista vaihtoehdoista ei ole suotava, mutta päätös on tehtävä siitä huolimatta. Tällöin korostetaan usein niitä seikkoja, josta koituu vähemmän haittaa. (Perelman 1996, 84–85.)

Vertailua on mahdollista käyttää silloin, kun esitetyt ja toisiinsa verrattavat väitteet on mahdollista käytännössä tarkistaa. Kyse on harvemmin neutraalista keinosta, sillä puhujalla on valta valita keskenään verrattavat asiat. (Perelman 1996, 87.)

Kun puhuja luo vertailtaville asioille erilaisia arvoasetelmia, kyseessä on *hierarkioiden käyttö* retorisena keinona. Esimerkiksi ajatus siitä, että helsinkiläiset ovat etusijalla paperittomiin henkilöihin nähden edustaa hierarkkista ajattelua. Tyypillistä tämänkaltaisille puheenvuoroille on vahva arvolataus, sillä myös arvoja on mahdollista asettaa hierarkkiseen vertailuun. Tyypillistä on myös se, että hierarkioita luova puhuja asettaa jonkin periaatteen etusijalle mahdollisiin vaikutuksiin tai seurauksiin nähden. (Perelman 1996, 36–37.) Päinvastainen retorinen keino on *vastavuoroisuuden periaate*, johon niin ikään liittyy vahva moraalinen konnotaatio. Tällöin puhuja korostaa eri asioiden ja olijoiden samankaltaisuutta, minkä vuoksi niitä on myös kohdeltava samalla tavalla. (Perelman 1996, 75.)

Auktoriteettiin perustuvista argumenteista on kyse silloin, kun puhuja vetoaa johonkin auktoriteettiin saadakseen lisää painoarvoa omalle asialleen. Tämä perustuu siihen, että auktoriteeteilla ajatellaan olevan valtaa saada ihmiset toimimaan haluamallaan tavalla. Mikäli vastapuoli niin ikään käyttää auktoriteetteja omien näkökulmiensa tueksi, on kyseessä auktoriteettikonflikti. Tämä edellyttää jonkinlaista erottelukriteeristöä, joita ovat esimerkiksi auktoriteetin pätevyys, perinteikkyyys tai universaalius. (Perelman 1996, 107–109; myös Jokinen 1999b, 138–139.) Myös oma asiantuntijuus voi toimia auktoriteettina. Jokinen (1999b, 135) kuvaa kyseistä keinoa *puhujakategorialla oikeuttamiseksi*. Tällöin omaa statusta esimerkiksi koulutukseen, ammattiin tai kokemusasiantuntijuuteen liittyen on mahdollista hyödyntää argumentin painoarvoa lisäävänä tekijänä. Oma uskottavuutta on mahdollista lisätä myös me-puheella, jolloin puhuja esiintyy laajemman joukon nimissä (Mts. 139).

Siirtämiseen ja *siirtymiseen* liittyvät argumentit kuvaavat menetelmää, jolloin johonkin tavoitteeseen pyritään vaiheittain ja vähitellen. Tätä argumentaatiokeinoa käytetään erityisesti, mikäli kuilu optimaalisen tavoitteen ja kuulijoiden välisten asenteiden välillä on liian syvä. (Perelman 1996, 100.) *Pidättämistekniikasta* on puolestaan kyse silloin, kun jonkin asian merkitystä tai vaikutusta johonkin asiaan rajoitetaan. Pidättämistekniikkaa ilmentää argumentaatio, jossa paperittomien terveydenhoitoa ei pidetä kansainvälisenä vetovoimatekijänä, mutta sen katsotaan lisäävän maassamuuttoa Suomessa. (Perelman 1996, 110.)

Myös esimerkin kautta on mahdollista argumentoida, sillä onnistuneet esimerkit tekevät argumentista ymmärrettävän ja saattavat konkretisoida jotain argumentissa esitettyä periaatetta. Jotta esimerkin voima olisi tavoitteen mukainen, tulee sen kuitenkin olla tosi. (Perelman 1996, 120–121; Jokinen 1999b, 153.)

Perelman (1996, 26) on eritellyt Aristotelesta mukaillen poliittiselle puheelle ominaisia retoriisia keinoja, joita ovat *neuvominen*, *varoittaminen* ja *parhaimmalta näyttävän vaihtoehdon suosittelu*. Poliittisessa puheessa voi olla myös ylistyspuheen elementtejä, jolloin tavoitteena on saada kuulijat *tunteisiin vetoamisen* kautta hyväksymään jotkut arvot ja sitä kautta toimimaan esityksen mukaisesti. Ylistyspuheen tavoitteena onkin tietyn toiminta-alttiuden luominen välittömän toiminnan sijaan. Tästä näkökulmasta oikeastaan kaikkea poliittista retoriikkaa on mahdollista pitää loppujen lopuksi ylistyspuheena, sillä ylistyspuheen tavoitteena on vahvistaa yhteisöllisyyttä joidenkin arvojen ympärillä, jotka halutaan vallitseviksi ja ohjaamaan kaikkea toimintaa (Perelman 1996, 27).

Jokisen (1999b, 140) mukaan poliittiselle retoriikalle ominaista on erityisesti *tosiasioihin* liittyvä puhe, jolloin puhuja minimoi oman vastuunsa määrittelemällä jonkin asian ”tosiasiaksi”. Tällöin jokin asia näyttäytyy väistämättömänä ja puhujasta riippumattomana sen sijaan, että se olisikin seurausta tehdyistä valinnoista.

Tämän tutkimuksen kannalta tärkeä retorinen keino on *kategorioiden käyttö* tai *kategorisointi*, mihin nähdäkseni liittyy eniten diskurssianalyttisiä elementtejä. Kategorisointi on myös tyyppillistä erityisesti poliittiselle puheelle. Kategorioiden käyttö retorisenä keinona liittyy siihen, minkälaisia asioita puhujat liittävät johonkin asiaan tai ilmiöön, mitä merkityksiä puhujat korostavat puhuessaan joistain asioista ja miten kyseiset merkitysjärjestelmät palvelevat eri tavoitteita. Luomalla erilaisia kategorioita on mahdollista luokitella asioita ja ihmisiä ja siten vaikuttaa myös konkreettisiin seurauksiin. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa valtuutettujen puhetta paperittomista henkilöistä on mahdollista tutkia kategorioiden käytön näkökulmasta, sillä valtuutettujen ylläpitämät käsitykset paperittomista ja paperittomuudesta liittyvät siihen, minkälaisia palveluja paperittomille ollaan valmiita antamaan. (Jokinen 1999b, 141–143.)

3.4 ANALYYSIN TOTEUTTAMINEN

Aloitin aineistoon tutustumisen katsomalla valtuustokokouksesta tehtyä videotallennetta. Tavoitteenani oli seurata keskustelun yleistä etenemistä ja saada kokonaiskäsitys keskustelussa esiintyneistä näkökulmista ja poliitikkojen perusteluista äänestyskannalleen. Aloitin samalla aineiston alustavan analyysin, sillä nähdäkseni aineistoon tutustumista ja analysointia ei voi täysin erottaa toisistaan.

Videotallenteen katsomisen jälkeen aloitin aineiston litteroimisen. Olen pyrkinyt litteraatiotallentamaan valtuutettujen puheenvuorot mahdollisimman tarkasti. Litteroin myös puheenjohtajien puheenvuorot, sillä ne helpottivat valtuustokeskustelun seuraamista ja aineistoon tutustumista. Jätin puheenjohtajien puheenvuorot kuitenkin lopullisen analyysin ulkopuolelle, sillä puheenjohtajat eivät osallistuneet käytyyn keskusteluun.

Aloitin aineiston varsinaisen analyysin lukemalla litteraatiota läpi kronologisessa järjestyksessä. Merkitsin litteraation reunamarginaaliin sanoja, jotka mielestäni kiteyttivät puheenvuoron ja argumentin keskeisen sisällön. Pyrin myös jo tässä vaiheessa paikantamaan argumentissa käytettyjä retorisia keinoja, joita merkitsin yhtäläillä litteraation kylkeen. Aineistosta alkoi pian hahmottua usein toistuvia sanoja ja puhetapoja, jotka määrittivät puheenvuorojen ja keskustelun kulkua ja suuntaa. Tämä vaikutti myös aineiston lukutapaan, sillä huomasin pian kiinnostäväni enemmän huomiota kohtiin, joissa kyseiset sanat ja puhetavat toistuivat.

Analyysin seuraavassa vaiheessa muodostin avainsanojen- ja puhetapojen ympärille teemoja, jotka yhdistivät eri puheenvuoroissa esiintyviä asioita. Seuraavaksi järjestin aineiston uudelleen kokoamalla kaikki kyseisen teeman alle liittyvät puheenvuorot yhteen. Vaikka diskurssianalyysiin ei perinteisesti kuulu tekstissä ilmenevien teemojen analysointi, otin teemat oman analyysini pohjaksi (ks. Virokannas, 2004, 21). Halusin selvittää, minkälaisia asioita valtuutetut liittivät käsittelyssä olevaan aloitteeseen ja minkälaista todellisuutta valtuutetut puheen tasolla aloitteen ympärille loivat. Asiakokonaisuudet toimivat keinoina perustella omaa äänestyskäyttäytymistä ja toisaalta vakuuttaa kuulijat oman kannan paremmuudesta.

Aineistoni alustaviksi teemoiksi muodostuivat aloitteen määrittelyyn liittyvät asiat, valtuutettujen kuvaukset aloitteen palveluista, perustelut myönteiselle ja kielteiselle äänestyspäätökselle, yleiset selitykset paperittomuus-ongelmalle ja paperittomien kategorisointia. Lopullisiksi teemoiksi valikoituivat aloitteen määrittelyyn liittyvät näkökulmat, paperittomuuteen liittyvät

kategorisoinnit sekä äänestysryhmien erilaiset tavat tulkita resursseihin, auktoriteetteihin, turvallisuuteen ja prosessiin liittyviä kysymyksiä. Aineisto olisi mahdollistanut myös monien muiden teemojen luomisen. Valitsin teemat niiden yleisyyden perusteella ja rajasin tutkimuksen vain niihin aineistokohtiin, joissa oma äänestyskanta tuotiin tulkintani mukaan selkeästi esille.

Vaikka olin järjestänyt aineiston teemoittain löytääkseni valtuutettujen puheenvuoroissa ilmenevät diskurssit, pyrin tarkastelemaan puheenvuoroja myös retoristen keinojen näkökulmasta. Tavoitteeni oli selvittää, minkälaisia retorisia keinoja valtuutetut käyttivät ja mikä oli kunkin keinon tavoite. Esittelen tulosluvuissa aineisto-otteita, jolloin lukija voi itse todentaa analyysin paikkansapitävyyden. Olen valinnut otteet siten, että ne ilmentävät kutakin diskurssia mahdollisimman hyvin ja tuovat monipuolisesti esille valtuutettujen käyttämiä retorisia keinoja. Valtuutetut esiintyvät otteissa omilla nimillään. Litteraatio on tehty sanatarkasti, mutta luetavuuden helpottamiseksi tekstistä on poistettu usein toistuvia täytesanoja, kuten ”öö”, ”ääm”, ”et”. Olen pyrkinyt siihen, etteivät poistot vaikuta puheenvuorojen merkityksiin. Osa otteista on irrotettu pidemmästä tekstikatkelmasta, jolloin käytän merkintää (...) kuvaamaan tekstin jatkumista otteen ulkopuolella. Olen lisäksi kuvannut puheessa olevia taukoja. Merkinnällä (/) viitataan lyhyeen ja merkinnällä (//) pidempään taukoon puheessa.

3.5 TUTKIMUSEETTISET KYSYMYKSET

Tutkimuksen tekemistä määrittelevät Suomessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan yleiset eettiset periaatteet, jotka on suunnattu laajasti eri ihmistieteille. Yleisesti hyväksytyjen periaatteiden lisäksi tulee tutkimuksessa noudattaa myös tieteenalakohtaisia erityisperiaatteita, jotka omassa tutkimuksessani tulevat sosiaalitieteistä. Viime kädessä tutkimuksen etiikka pohjaa kuitenkin lainsäädäntöön, joka asettaa reunaehdot esimerkiksi tutkittavien oikeuksille. (Ks. Varantola ym. 2012; Kuula 2011.)

Tutkimuksen etiikka merkitsee omien tutkimuksellisten valintojen ja päätösten moraalista pohdintaa tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. Ihmistieteiden keskeisimmät eettiset periaatteet koskevat tutkimuksen hyötyä, vahingon välttämistä, tutkittavien autonomian kunnioitusta ja oikeudenmukaisuutta. Tutkittavan on myös pohdittava aineiston hankintaan sekä tutkittavien anonymiteettiin ja itsemääräämisoikeuteen liittyviä asioita. (Kuula 2011, 11, 55, 61–67.)

Olen tätä tutkielmaa tehdessä pyrkinyt noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä (ks. Varantola ym. 2012) sekä sosiaalityön tutkimukselle ominaisia periaatteita, kuten oikeudenmukaisuutta. Oikeudenmukaisuuden periaatteen tavoitteena on pyrkiä tuottamaan tietoa sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseksi (ks. Pekkarinen 2014, 37). Liitän oikeudenmukaisuuden myös mahdollisuuden tarkastella ja arvioida yhteiskunnan päätöksentekojärjestelmää ja poliitikkojen toimintaa sen osana. Ajattelen, että tutkimuksestani voi tältä osin olla hyötyä, jolloin eettiset vaatimukset tutkimuksen hyödyistä täyttyvät. (Rauhala & Virokannas 2011, 238.)

Aineistoni koostuu julkisista viranomaisdokumenteista, minkä vuoksi en ole tarvinnut tutkimuslupaa. En ole informoinut tutkimuksesta Helsingin kaupunkia saati tutkimuksessani olevia kaupunginvaltuutettuja. Koska poliitikkojen toiminta on lähtökohtaisesti julkista, en ole suojannut kaupunginvaltuutettujen anonymiteettiä. Onkin mahdollista, että tutkimuksellani voi olla vahingollisia seurauksia kaupunginvaltuutetuille, mikäli he joutuvat vastaanottamaan esimerkiksi aiheeseen liittyvää vihapostia.

Tutkimukseni kohteena oleva valtuustoaloite herätti ilmestyessään runsaasti keskustelua julkisuudessa. Objektiivisuuden pyrkimyksestä huolimatta minullakin on aiheesta mielipide. Juhila (1999, 201–202) kuvaa samaa asiaa position käsitteellä. Hänen mukaansa positiotta oleminen on mahdotonta, sillä myös itsensä ulkopuoliseksi määrittäminen suhteessa tutkittavaan ilmiöön on positio. Tärkeä eettinen kysymys onkin, minkälaisen position otan itse suhteessa aineistoon ja miten annan sen vaikuttaa tutkimukseeni. Uskon, että oma positioni ohjaa esimerkiksi kiinnostuksen kohteitani ja tutkimuksellisia valintojani. Tällöin vaarana saattaa olla, että tarkastelen asioita vain tietystä näkökulmasta, jolloin aineiston moninaisuus jää piiloon. (Juhila 1999, 228.)

Liitän tutkijan positioni myös siihen, minkälaisia asioiden merkitysulottuvuuksia nostan tutkimuksessani esille. Tämä liittyy tutkimusetiikkaan sikäli, että kuvaillessa tutkittavaa ilmiötä osallistun samalla sitä koskevan sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen ja määrittelyyn. (Ks. Jokinen 1999a, 41.) On esimerkiksi mahdollista, että esille nostamani diskurssit aiheuttavat tai vahvistavat asenteita, jotka ovat yleisten ihmisoikeusperiaatteiden vastaisia. Saatan myös edesauttaa tilanteita, jotka eivät lisää paperittomien yleistä hyvinvointia. Tämä edellyttää jatkuvaa refleksiivisyyttä suhteessa omiin kielellisiin ja tutkimuksellisiin valintoihin, vaikka tieteellisillä teksteillä on aina seurauksia tulosten ollessa julkisia. (Juhila 1999, 230.)

Omien tutkimustulosten seurauksia on hyvä arvioida ja ennakoida laajemminkin. Tutkimusta ei esimerkiksi ole mahdollista perustella yhteiskunnallisella hyödyllä, mikäli hyöty tapahtuu kohderyhmän hyvinvoinnin kustannuksella (Rauhala & Virokannas 2011, 238–239). Näin tutkijoiden tulee kantaa myös sosiaalista vastuuta ja eliminoida mahdolliset vaarat, jotka liittyvät tutkimustulosten mahdollisiin seuraamuksiin (Kuula 2011, 30). Nähdäkseni tutkimukseni keskeisimmät eettiset ongelmat koskevat tulosten mahdollisia vaikutuksia paperittomille, jotka ovat äärimmäisen heikossa yhteiskunnallisessa asemassa olevia ihmisiä. Olen kuitenkin pyrkinyt arvioimaan tutkimuksen hyötyjä suhteessa mahdollisiin riskeihin ja todennut hyödyn olevan suurempi, kuin tutkimuksesta koituvat mahdolliset haitat (ks. Kuula 2011, 55–56).

4 KAUPUNGINVALTUUTETTUIJEN ARGUMENTOINTI PAPERITTOMIEN OIKEUKSISTA

Perelmanin (1996, 17) mukaan parlamentaarinen perinne määrittelee jossain määrin, mitä puhujan puheenvuoron tulee koskea ja sisältää. Kyse on eräänlaisesta käyttäytymisnormistosta, jonka loukkaaminen on tulkittavissa häpeälliseksi. Paperittomien oikeuksia koskeva valtuustokeskustelu oli jännitteinen ja riitaisa. Kaupunginvaltuutettujen argumentit olivat paikoitellen Perelmanin kuvaaman parlamentaarisen käyttäytymisnormiston vastaisia, mihin kiinnitettiin huomiota myös kaupunginvaltuutettujen kesken. Epäasiallisuus näkyi esimerkiksi eri tavalla ajattelevien ihmisten vastaan hyökkäämisinä, näkökulmien arvottamisena ja ihmisten leimaamisena sydämettömiksi. Keskustelulta pyydettiin useaan otteeseen asiassa pysymistä ja muistutettiin kuuliijoita siitä, ettei oma äänestyskäyttäytyminen ole sidoksissa kaupunginvaltuutettuihin ihmisiin.

Keskustelusta oli löydettävissä kaksi vastakkaista ryhmittymää, jotka jakautuivat aloitteen puolustajiin ja vastustajiin. Aloitteen puolustajat ja vastustajat jakautuivat puolueetasolla stereotyyppisesti oikeisto-vasemmisto-akselille. Aloitteen puolustajat muodostuivat Vihreiden, Vasemmistoliiton, Ruotsalaisen kansanpuolueen, Feministisen puolueen ja Piraattipuolueen edustajista. Kokoomus, Perussuomalaiset ja Sininen valinta vastustivat aloitetta. Sosiaalidemokraattisen puolueen edustajia löytyi molemmista äänestysryhmistä. Valtuutettujen käyttämät argumentit jakautuivat oikeisto-vasemmisto-jaottelun mukaisesti. Vasemmisto määritteli aloitteen arvojen kautta ja paperittomiin liitettiin tunteisiin vetoavia kategorioita. Oikeisto hyödynsi enemmän talouteen liittyviä argumentteja ja paperittomat kategorisoituivat juridiikan kontekstissa.

Tarkastelen analyysissäni Helsingin kaupunginvaltuutettujen argumentointia koskien välttämättömien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarjoamista paperittomille henkilöille. Selvitän, minkälaisena ilmiönä paperittomuus valtuutettujen puheessa määrittyy ja minkälaisia merkityksiä paperittomiin liitetään. Tarkastelen myös minkälaisia retorisia keinoja valtuutetut käyttävät puheessaan aloitteen puolesta tai sitä vastaan. Tulosluvun ensimmäisessä alaluvussa käyn läpi, mistä aloitteesta on aloitteen vastustajien ja puolustajien mielestä kyse. Tämän jälkeen käsitteelen valtuutettujen paperittomiin liittämiä diskursseja. Lopuksi esittelen argumentteja, jotka esiintyivät molemmissa äänestysryhmissä eri tavoin määriteltyinä.

4.1 ALOITTEEN MÄÄRITTELYYN LIITTYVÄT NÄKÖKULMAT

Kaupunginvaltuutettujen tavat määritellä valtuustoaloitetta toimivat keskeisinä lähtökohtina oman argumentoinnin rakentamiseksi. Aloitteeseen liitetyt asiat ja ilmiöt liittyvät myös olennaisesti oman äänestyskäyttäytymisen perustelemiseen. Suuri osa kaupunginvaltuutetuista toi puheenvuoroissaan esille, mistä aloitteesta on heidän mielestään kyse. Aloitteen määrittelyyn liittyvät tekijät korostuivat erityisesti aloitteen puolustajien puheenvuoroissa.

Lähtökohtaisesti aloitteen puolustajat määrittelivät aloitteen inhimillisten arvojen, ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien näkökulmasta. Myös moraaliin, lähimmäisenrakkauteen, rasismiin ja terveystalouteen liittyviä määritelmiä hyödynnettiin. Aloitetta vastaan äänestävät korostivat sen sijaan juridiikkaan, talouteen ja arvoihin liittyviä asioita, mutta arvot tulkittiin vastapuolen toimesta eri tavalla.

Koska sekä aloitteen puolustajien että vastustajien esille nostamat kategorisoinnit edustavat vahvoja diskursseja, erittelen niitä omissa alaluvuissaan. Aluksi käyn läpi näkökulmia, joissa aloite määrittyy ihmisoikeus- ja arvokysymyksenä. Keskityn aineistossa eniten esiintyneisiin näkökulmiin.

4.1.1 ALOITE VALINTANA IHMISOIKEUKSIEN JA ARVOJEN PUOLESTA

Aloitteen määrittelyyn liittyvät näkökulmat ovat tärkeitä, sillä aloitteen määrittely suuntaa keskustelun kulkua. Helsingin kaupunginhallituksen apulaispormestari Sanna Vesikansa (Vihreät) piti valtuustoaloitteen esittelypuheenvuoron, jossa hän linjasi aloitteen arvovalinnaksi.

Vesikansa: Arvoisa puheenjohtaja, hyvät valtuutetut. Paperittomia on aina ollut Helsingissä joitakin määriä, mutta uuspaperittomien ihmisryhmä on syntynyt tietoisien politiikan seurauksena ja meillä on ihmisryhmiä, joilla ei ole asiakirjoja. Me emme Helsingissä pyytäneet tätä, mutta Suomen ainoana metropolina joudumme kohtaamaan sen. / Kaupunginhallituksen enemmistö linjasi, että on kysymyksiä, joiden ratkaisu on poliittisten päättäjien ja valtuuston asia. / Paperittomien sosiaaliterveyspalveluissa joudumme nyt tekemään arvovalinnan / , joka tässä kaupungissa täytyy ennenkin tai myöhemmin tehdä.

Vesikansan lähtökohtana on paperittomien asettuminen Helsinkiin. Ilmiö määrittyy puheenvuorossa faktaksi. Nostamalla esille uuden uuspaperittomien ryhmän luodaan mielikuva pape-

rittomien määrän kasvusta. Muutosta aiempaan korostetaan ei-numeerisella ilmauksella ”joitakin määriä”. Vesikansa selittää kasvua huonolla politiikalla. Tämä on tulkittavissa kritiikiksi istuvan hallituksen maahanmuuttopolitiikkaa kohtaan ja keinoksi hankkia hyväksyntää puhujan kanssa samaa mieltä olevilta. Vesikansa liittoutuu muihin kaupunkilaisiin toteamalla, ettei paperittomuus ole toivottu ilmiö. Samalla hän esiintyy kaupunkilaisten edustajana, mikä on tulkittavissa keinoksi saada yleisö puolelleen. Me-retoriikan tavoitteena on lisätä oman argumentin painoarvoa esiintymällä laajemman joukon nimissä. Samalla luodaan mielikuva siitä, ettei Vesikansa puhu omasta puolestaan.

Paperittomuus määrittyy puheenvuorossa ilmiöksi, joka ikään kuin kuuluu suurkaupunkeihin. Samalla paperittomuus näyttäytyy asiana, jonka kanssa helsinkiläisten ja valtuutettujen on eletävä. Valtuutettuja suostutellaan myönteiseen äänestyspäätökseen viittaamalla kaupunginhallituksen linjaukseen. Samalla paperittomien tilanne määrittyy poliittisten päättäjien ja valtuuston ratkaisua edellyttäväksi asiaksi. Vesikansa hyödyntää me-retoriikkaa liittoutumalla poliitikkoihin. Tavoitteena on vahvistaa valtuutettujen sitoutumista äänestämään.

Lopulta päätös paperittomien oikeuksien lisäämisestä määritellään arvovalinnaksi. Tämä on tulkittavissa ratkaisuksi, jonka Vesikansa toivoo äänestäjien enemmistön jakavan. Arvojen korostaminen on voimakas retorinen keino, sillä arvot toimivat monien vakaumusten pohjana ja tarjoavat usein lähtökohdan äänestyskäyttäytymiselle (ks. Perelman 1996, 32). Vesikansa pyrkii liittämään valtuutettuja yhteen ääri-ilmaisua ja tarkoitushakuista verbiä ”joudumme” käyttämällä. Samalla päätöksenteko näyttäytyy ikävänä mutta väistämättömänä velvollisuutena. Argumentoinnin tavoitteena on sitouttaa valtuutettuja äänestämään painottamalla äänestyspäätöksen merkitystä.

Ote kaupunginvaltuutettu Veronica Honkasalon (Vasemmistoliitto) puheenvuorosta kuvaa tilannetta, jossa aloite määritellään sekä ihmisoikeuksiin, ihmisarvoon että demokratian perusteisiin liittyväksi kysymykseksi.

Honkasalo: Hyvät valtuutetut. Ihmisoikeuksia ja ihmisarvoista elämää on uskallettava puolustaa varsinkin silloin, kun niitä kyseenalaistetaan kaikkein eniten. Ihmisoikeudet ovat asia, jonka suhteen ei tehdä kompromisseja minkään yhteiskunnallisen tilanteen vallitessa. Paineen ja pelon edessä ei anneta periksi. Tässä aloitteessa on kyse demokratian perusteista ja ennen kaikkea sen arvopohjasta...

Honkasalo puolustaa ihmisoikeuksia ja ihmisarvoista elämää käskymuotoisilla kommenteilla. Samalla paperittomien laajennettujen terveystalvelujen vastustaminen näyttäytyy ihmisoikeuksia kyseenalaistavana tekona. Äänestyksen ja ihmisoikeuksien välille muodostuu sidos, jossa ihmisoikeudet ja valtuustoaloite liitetään toisiinsa. Ihmisoikeuksien luovuttamattomuuden korostaminen määrittää aloitteen ihmisoikeuskysymykseksi. Ihmisoikeudet ja ihmisarvoinen elämä näyttäytyvät itseisarvoina, joiden suhteen ei tehdä kompromisseja riippumatta yhteiskunnallisesta tilanteesta.

Puheenvuorossa käytetään lukuisia käskeviä ääri-ilmaisuja, joilla argumenttien painoarvoa pyritään lisäämään. Vaikuttavilla substantiiveilla ”paine ja pelko” korostetaan ihmisoikeuksien puolustamista. Honkasalo ei kuitenkaan määrittele, mihin paine ja pelko liittyvät. Koska Honkasalo puhui aiemmin yhteiskunnallisesta tilanteesta, tulkitsen paineen ja pelon liittyvän pakolaiskriisiin ja paperittomien määrän lisääntymiseen. Näin tulkittuna argumentoinnin tavoitteena on vahvistaa sitoutumista myönteiseen äänestyspäätökseen. Toisaalta, Honkasalon valinta olla määrittelemättä ”paine ja pelko”, on myös tehokas retorinen keino, sillä se jättää vastuun tyhjien aukkojen täyttämistä kuulijoille itselleen.

Lopuksi Honkasalo muodostaa sidoksen ihmisoikeuksien ja demokratian välille. Argumentissa ihmisoikeudet määrittyvät olennaiseksi osaksi demokraattisia arvoja. Tavoitteena on edelleen vahvistaa näkemystä aloitteesta ihmisoikeuskysymyksenä ja saada kuulijat äänestämään aloitteen puolesta. Lausuman voi myös tulkita tavalla, jossa aloite rinnastetaan demokratian perusteisiin ja sen arvoihin. Tällä tavoin tulkittuna äänestäminen aloitetta vastaan näyttäytyy demokratian ja sen arvojen vastustamisena.

Seuraava kaupunginvaltuutettu Paavo Arhinmäen (Vasemmistoliitto) puheenvuoro havainnollistaa aloitteeseen liittyvää kahtiajakoa. Arhinmäki määrittää aloitteen sekä inhimillisyyden että ihmisoikeuksien kautta, mutta tekee vielä Honkasaloakin selkeämmän eron aloitteen vastustajiin.

Arhinmäki: Tässä valitaan inhimillisyyden, ihmisoikeuksien ja ihmisistä välittämisen puolesta tai näitä arvoja vastaan. Arvoisa puheenjohtaja // kun me äänestämme, me äänestämme siitä, kummalla puolella on ne, jotka äänestävät näiden välttämättömien palveluiden, se että ihmiset rokote-taan, jos ihmiset ovat sairaita he saavat lääkkeitä // se, että ihmiset saavat jo nyt, mutta saavat jatkossakin patjan kylmälle lattialle, jos tarvitsevat majoitusta pakkasyönä...

... ystävät, nyt me teemme sen valinnan valitsetteko te Perussuomalaisten Jussi Halla-Ahon pelottelulinjan vai valitsetteko te sen, että te tuette heikossa asemassa olevia ihmisiä, tarjoatte heille välttämättömät palvelut, mistään muusta tässä ei ole kysymys.

Arhinmäki linjaa aloitteen aktiiviseksi valinnaksi inhimillisten arvojen puolustamisen tai vastustamisen välillä, jolloin arvot ja päätös rinnastuvat keskenään. Tämä muodostaa kahtiajaon eri äänestysryhmien välille. Aloitteen puolustajat näyttäytyvät inhimillisten arvojen puolustajina ja aloitteen vastustajat kategorisoituvat arvojen vastustajiksi. Ihmisarvoista puhuminen määrittää aloitteen ihmisoikeuskysymykseksi.

Puhe kohdistetaan näennäisesti puheenjohtajalle varsinaisen kuulijakunnan sijaan. Tulkitsen tämän keinoksi saada lisää miettimisaikaa, sillä seuraavaksi äänestyspäätöstä perustellaan toisesta näkökulmasta. Ihmisoikeuksien sijaan Arhinmäki listaa aloitteen mukaisia välttämättömiä palveluja, jotka on valittu tarkoitushakuisesti. Esitetyt palvelut, kuten sairauden lääkitys, kuvaavat minimaalisia ja hyvinvoinnin kannalta elintärkeitä perusasioita. Argumentissa hyödynnetään myös voimakkaita mielikuvia, joiden tavoitteena on tunteisiin vetoamisen kautta vahvistaa käsitystä aloitteesta inhimillisenä valintana.

Otteen toisessa katkelmassa Arhinmäki palaa provokatiiviseen retoriikkaan, jossa myönteiseen äänestyspäätökseen pyritään vastakkainasettelun keinoin. Vastakkainasettelu muodostuu kahden kategorian välille, joista toinen edustaa inhimillisyyttä ja toinen tukea perussuomalaisten ja Jussi Halla-Ahon negatiivisesti kuvatulle politiikalle. Arhinmäki viittaa pelottelulla perussuomalaisten kansanedustajien aiemmin esittämiin puheenvuoroihin, jotka hän määrittelee tarkoitushakuisesti. Negatiivista sidosta yhä vahvistetaan vihjaamalla, etteivät perussuomalaiset puolusta heikossa asemassa olevia ihmisiä. Samalla Halla-Aho määrittyy symboliksi, johon maahanmuuttovastaisuus konkretisoituu. Puhe kohdistuu tällöin heille, joiden oletetaan hyväksyvän Halla-Ahoon liitetyt negatiiviset määritelmät.

Vastakkainasettelu on tulkittavissa suostuttelukeinoksi niille, jotka eivät halua asettua Arhinmäen kategorioihin. Se on myös keino yllyttää ja vahvistaa yhteyttä jonkun asian puolesta sekä aikaansaada toiminta-alttiutta. Kuulijoiden taholta eri valtuutettujen hyödyntämä vastakkainasettelu sai kuitenkin runsaasti kritiikkiä yli puoluerajojen, sillä valtuustokeskustelulta toivottiin asiapitoisuutta ja asiallisuutta. Myös Arhinmäki muutti kärjekkäästi aloittamansa ilmaisun lievemmäksi siirtämällä kuulijoiden huomion välttämättömiin palveluihin.

4.1.2 ALOITE JURIDISENA JA TALOUDELLISENA KYSYMYKSENÄ

Tässä alaluvussa esittelen puheenvuoroja, joissa valtuustoaloite määrittyy aloitteen vastustajien näkökulmasta. Kyseisissä näkökulmissa korostuvat juridiikkaan ja talouteen liittyvät argumentit. Kuvatakseni kaupunginvaltuustossa käytyä keskustelua, nostan esille myös otteita, joissa kritisoidaan aloitteen ja ihmisoikeuksien rinnastamista. Myönteisen äänestyspäätöksen puolesta argumentoivat kaupunginvaltuutetut olivat huomattavasti aktiivisempia aloitteen määrittelyyn liittyvissä kysymyksissä, minkä vuoksi ihmisoikeusnäkökulma oli korostetusti esillä. Vastapuolen argumentit havainnollistavat vuoropuhelua, jossa puolustaudutaan jo esitettyjä argumentteja vastaan ja esitetään aiemmasta poikkeavia määritelmiä. Seuraava ote on tilanteesta, jossa valtuustoaloite määritellään taloudellisten näkökulmien ja arvojen kautta. Kaupunginvaltuutettu Mari Rantanen (Perussuomalaiset) esittää myös kritiikkiä aloitteen ja ihmisoikeuksien rinnastusta kohtaan.

Rantanen: Hyvät valtuutetut ja kaupunkilaiset. Tässä ei ole kysymyksessä valinta ihmistä vastaan tai ihmisen puolesta. Tässä on kyllä kyse arvovalinnasta, valinnasta kenelle annetaan ja keneltä otetaan. / Joka ikinen tässä salissa tietää, että ei ole taikaseinää, josta tulee rahaa. Kysymys on nolla summa pelistä. Annetaan rahaa laittomasti maassa oleskeleville, otetaan vanhuksilta ja niin edelleen. Ihmisarvo on jakamaton, mutta yhteiset varat eivät. Kummeksun vasemmiston ajatusta jossa helsinkiläisten veroeurojen käyttö määrittäisi ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia. Tapa jolla asia tuotiin tänne valtuustoon on ikävä. Tässä salissa istuu joukko ihmisiä, jotka tuovat tällaisen varsin hulluvattoman esityksen valtuustoon, ja jos et kannat tätä, olet epäinhimillinen. Näinhän ei ole.

Rantanen kohdistaa puheensa valtuutettujen lisäksi kaupunkilaisille, joilla on mahdollisuus seurata kokousta internetissä. Tulkitsen Rantasen havittelevan universaaliyleisön kannatusta kokouksen ajoittuessa lähelle vaaleja. Rantasen argumentointi rakentuu vastapuolen määritelmän kumoamiselle. Hän hyökkää painokkaasti ihmisoikeusrinnastusta vastaan ja hyödyntää vastapuolen argumentteja tulkitsemalla ne uudelleen. Rantasen mukaan keskeinen arvovalinta liittyy taloudellisten resurssien suuntaamiseen. Taloudellisten näkökulmien toistuva korostaminen määrittää aloitteen taloudellisena kysymyksenä. Puheenvuorossa hyödynnetään useita määrällisiä ääri-ilmaisuja ja sarkastisia metaforia, joilla talouteen liittyviä argumentteja korostetaan.

Puheenvuorossa todetaan, että paperittomien laajennetut palvelut heikentävät helsinkiläisten palveluja. Mielikuvaa vahvistetaan nollasummapelin kielikuvalla, jonka keskeisin ajatus on, että yhden voitto on toisen häviö. Rantanen hyödyntää vahvasti tunnelautuneita kategorioita,

joiden välille muodostetaan kilpailuasetelma ja hierarkia: paperittomat henkilöt näyttävät olevan etusijalla vanhuksiin nähden. Näin vedotaan tunteisiin, mikä on tehokas keino saada hyväksyntää omalle väitteelleen.

Rantanen vihjaa, ettei periaatetta ihmisarvon jakamattomuudesta voi rinnastaa varojen jakamiseen. Näkökulma toistuu vasemmistolle suunnatussa argumentissa, jossa aloitteen ja ihmisoikeuksien rinnastusta kritisoidaan suoraan. Rantanen ilmaisee pettymyksensä suhteessa vastapuolen politiikkaan hyödyntämällä negatiivisesti värittyneitä ilmaisuja. Lopuksi Rantanen kuvaa valtuustoesitystä halventavasti hulttomana, mikä on mahdollista tulkita joko kritiikkinä koko aloitetta kohtaan tai kritiikkinä vastapuolen argumenteille. Tämä tulkinta saa tukea otteen viimeisestä lauseesta, jossa irtisanoudutaan aloitteen puolustajien esittämästä kategorisoinnista.

Seuraavassa otteessa Sampo Terho (Sininen Valinta, nykyinen Sininen Tulevaisuus) argumentoi aloitetta vastaan taloudellisilla näkökulmilla. Hän nostaa esille myös oikeudenmukaisuuden teeman.

Terho: ...Hyvät valtuutetut, kuten täällä on moneen kertaan todettu tänään, niin teemme sekä arvovalintaa että jossain määrin myös taloudellista valintaa, jossa vähintäänkin voidaan todeta, että kustannusten kehitys on vaikeasti ennakoitavissa. // Voitaneen sanoa, että / ratkaisu minkä nyt teemme, jos se on tämän edellä mainitun edellisen puhujan mainitseman punavihreän // joukon tahtoma, ni voi johtaa siihen, että laittomat maahanmuuttajat jos ei ympäri maailman, niin ainakin ympäri Suomen suuntaavat sitten Helsinkiä kohti näitä laajennettuja palveluja saadakseen, jolloin nämä kustannusarviot ovat tosiaankin ennalta-arvaamattomia...

... Tällainen ratkaisu ei myöskään // jos se tehtäisiin, niin mielestäni hively kansalaisten oikeustajua // jos meil on laittomia maassaoleskelijoita, jotka ovat itse valinneet tämän toimintamuotonsa, niin ei voida silloin arvottaen moraaliperusteen perusteella heille kuuluvan nykyistä laajempia palveluita. // Tällainen ratkaisu ei edistäisi kansalaisten lainkuuliaisuutta tai yleensä lainkunnioitusta. Näillä perustein siniset eivät kannata laittomien maahanmuuttajien palvelujen lisäämistä.

Terho määrittää aloitteen arvojen ja talouden kautta. Hän vahvistaa näkemystään ei-numeerisen määrällistämisen keinoin vetoamalla aiempiin puheenvuoroihin. Terho kyseenalaistaa vastapuolen esittämät kustannusarviot. Argumentissa kustannusten ennakoimattomuus näyttäytyy vaihtoehdottomana tosiasiana. Seuraavaksi Terho muodostaa sidoksen aloitteen hyväksymisen ja laittoman maahanmuuton lisääntymisen välille. Kyseessä on syy-seuraussuhteeseen perustuva suostuttelun keino, jonka mukaan aloitteen hyväksyminen on vetovoimatekijä. Valtuustokeskustelussa oli aiemmin tyrmätty näkemys siitä, että aloitteen hyväksyminen olisi maailmanlaajuinen vetovoimatekijä. Tässä yhteydessä Terho hyödyntää pidättämistekniikkaa, kun hän rajoittaa vetovoiman vaikutuksen vain Suomen tasolle. Tavoitteena on lisätä väitteen

uskottavuutta. Tapahtumaketjulle osoitetaan myös syyllinen, joksi määrittyy ”punavihreä joukko”, eli aloitteen puolesta puhuvat tahot. Tarkoituksena on viedä pohja vastapuolen esittämältä kustannusarviolta.

Otteen toisessa katkelmassa Terho esiintyy laajemman ihmisryhmän edustajana vedotessaan kansalaisten oikeustajuun. Argumentissa paperittomuus määrittyy juridiikan kautta, jolloin laitton maassa oleskelu nähdään yksilön omana valintana. Tähän vedoten Terho kritisoi vastapuolen moraalisiin pohjaavia argumentteja, sillä paperittomat toimivat itse väärin. Hän perustelee kielteistä äänestyspäätöstä myös syy-seuraussidoksella, jossa aloitteen hyväksyminen saattaisi johtaa yleisen lainkuuliaisuuden vähenemiseen. Tässä yhteydessä kielteistä äänestyspäätöstä pidetään arvoihin perustuvana viestinä, jossa lain rikkomisesta ei tule palkita. Lopuksi Terho esiintyy koko Sininen valinta puolueen nimissä ja ilmaisee äänestävänsä aloitetta vastaan. Koska Helsingin kaupunginvaltuustossa ei Terhon lisäksi ollut muita Sininen valinta puolueen jäseniä, on lausahdus tulkittavissa universaaliyleisölle kohdistetuksi vaalityöksi tulevien presidentinvaalien alla.

Viimeisessä otteessa havainnollistuu aloitteen ja paperittomuuden määrittelyn sekä äänestyspäätöksen liittyminen toisiinsa. Ote on osa Juha Hakolan (Kokoomus) puheenvuorosta. Hän määrittelee aloitteen juridiseksi kysymykseksi.

Hakola: Rouva puheenjohtaja. Täällä on käytetty / nyt jo tähän mennessä varsin pontevia puheenvuoroja ja draamaakaan siitä ei puutu. Itselläni muutamia ranskalaisia viivoja tuossa paperissa ja lähes kaikki on näissä puheenvuoroissa kerrottu, että mikäli nämä tulee kertomaan täällä niin on epäinhimillinen ää nurkkapatriotti, joka ei ymmärrä tosiasioita, eikä sitä mitä mitä pitäisi ymmärtää. // noh // näin kai se on, mutta sitä kutsutaan myöskin politiikaksi...

... Tässä ei ole myöskään tässä asiassa kysymys siitä, että / oltaisiin nyt öö julmasti ajamassa pois ei turvapaikanhakijoita, ei maahanmuuttajia, ei työperäisiä maahanmuuttajia tai yleensäkin ulkomaalaisstatuksen jonkun ulkomaastatuksen omaavia henkilöitä. Tässä on kysymys siitä, että meillä on tällä hetkellä täällä Helsingissä henkilöitä, jotka ovat saaneet lopullisen kielteisen turvapaikkapäätöksen ja päätyneet jäämään tänne Suomeen laittomasti...

Puheen lähtökohtana ovat valtuustossa esitetyt aiemmat kommentit, jotka määritellään ponteviksi ja dramaattisiksi. Kuvaamalla itseään epäinhimilliseksi nurkkapatriotiksi Hakola ennakoii puheenvuoronsa herättävän ihmisoikeuksiin ja ahdasmielisyyteen liittyviä vasta-argumentteja. Tavoitteena on osoittaa olevansa tietoinen vastapuolen näkökulmista, jolloin kyseisten argumenttien teho heikentyy. Muistutus erilaisten näkökulmien kuulumisesta politiikkaan kohdistetaan suoraan vastapuolelle.

Puheessa hyödynnetään pitkittämistä ja kontrastiparia retorisena keinona. Poissulkevaa listausta hyödyntämällä Hakola rajaa kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet palvelujen ulkopuolelle. Listaust muodostaa myös kontrastiparin, jossa laillisesti maassa oleskelevat ulkomalaiset merkityksellistyvät positiivisesti ja kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet henkilöt negatiivisesti. Tavoitteena on argumentoida kielteistä äänestyspäätöstä vastaan kategorisoimalla paperittomat laittomasti maassa oleskeleviksi. Näin myös aloite määrittyy ennen kaikkea juridiseksi kysymykseksi. Kontrastiparin käyttö on mahdollista tulkita kannanottona sen puolesta, ettei kielteinen äänestyspäätös edusta yleisesti maahanmuuttovastaista toimintaa, vaan lain ja nykyisen turvapaikkajärjestelmän kunnioittamista.

4.2 PAPERITTOMIIN LIITTYVÄT DISKURSSIT

Paperittomuus ja paperittomat olivat valtuustokeskustelun keskeisimpiä teemoja. Aloituksen merkittävin dilemma liittyi kahteen vastakkaiseen paperittomuuden diskurssiin, jonka vuoksi aloite tuli tarkastelluksi kahdesta vastakkaisesta näkökulmasta. Paperittomuuden määritelmä vaikutti myös siihen, nähtiinkö aloite ihmisoikeus- vai juridisena kysymyksenä.

Aloituksen puolustajien näkökulmasta paperittomuudelle on useita eri syitä, eikä paperittomuus ole synonyymi laittomalle maassaololle. Näissä puheenvuoroissa paperittomat määrittyivät useimmiten yhteiskunnan heikoimmassa asemassa oleviksi ihmisiksi ja paperittomuus näyttäytyi tilanteena, jossa ei olla omasta tahdostaan. Aloituksen vastustajien näkökulmasta paperittomuus liitettiin ennen kaikkea kielteiseen turvapaikkapäätökseen, jolloin Suomeen jääminen ilmentää laitonta maassaoloa. Tästä näkökulmasta palvelujen lisääminen koettiin vääränlaisena viestinä. Palvelujen lisäämisen sijaan aloituksen vastustajat argumentoivat tuetun paluun järjestelmän puolesta.

4.2.1 HEIKOIMMASSA ASEMASSA OLEVA LÄHIMMÄINEN

Paperittomuuden taustat herättivät runsaasti keskustelua valtuustossa. Enemmistö aloituksen puolustajien argumenteista liittyi siihen, että paperittomuuteen on useita syitä. Seuraavassa otoksessa kaupunginvaltuutettu Johanna Nuorteva (Vihreät) havainnollistaa tähän liittyvää retoriikkaa.

Nuorteva: ... Tässä keskustelussa on noussu erityisesti esille turvapaikanhakijat. On tärkeä muistaa keistä me puhumme, kun puhumme täällä olevista paperittomista. Suomessa olevista paperittomista suunnilleen kaksi kolmasosaa on syntyperäisiä Euroopan unionin kansalaisia. EU:n sairaanhoitosopimus ei perustu kansalaisuuteen, vaan siihen, että henkilö kuuluu omassa maassaan sosiaaliturvan piiriin. Bulgarian ja Romanian romanit ovat omassa maassaan syrjitty etninen ryhmä, eivätkä he kuulu oman maansa sairausvakuutuksen piiriin, eikä heillä siten ole eurooppalaista sairausvakuutuskorttia. Me saamme hoitoa muissa EU-maissa mikäli oleskeluaikamme sitä tarvitsemme, mutta kaikki EU-kansalaiset eivät ole tässä samassa asemassa. Valtaosa esimerkiksi lääkäreiden vapaaehtoisesti pyörittämän paperittomien klinikan potilaista on itseasiassa EU:n kansalaisia...

Nuorteva argumentoi paperittomuuden ja kielteisen turvapaikkapäätöksen rinnastusta vastaan väittämällä, että valtaosa Suomen paperittomista on EU:n kansalaisia. Väitettä vahvistetaan numeerisen määrällistämisen keinoin ”kaksi kolmasosaa”, jolla väitteen uskottavuutta lisätään. Argumenttia perustellaan tosiseikalla, jonka mukaan EU:n sairaanhoitosopimus perustuu kansalaisuuden sijaan jäsenvaltioiden sosiaaliturvaan. Järjestelmää havainnollistetaan esimerkillä Bulgarian ja Romanian romaneista. Tällä osoitetaan, että myös EU:n kansalainen voi joutua paperittoman asemaan suhteessa terveyspalveluihin. Nuorteva muodostaa vertailuasetelman hoitoa saavien kuulijoiden ja hoitoa saamattomien romanien välille. Vertailuasetelman tavoitteena on tunteisiin vetoamisen kautta osoittaa Eurooppalaisen sairausvakuutusjärjestelmän epäoikeudenmukaisuus ja hierarkia.

Argumenttia yhä alleviivataan uskottelemalla, että paperittomien klinikan potilaat ovat pääasiassa EU:n kansalaisia. Hyödyntämällä ei-numeerista määrällistämistä ”valtaosa”, väite näytetään puhujasta riippumattomana tosiasiana. Tavoitteena on osoittaa, että aloitteen vastustaminen juridisilla näkökulmilla on väärä, sillä laajennettujen terveyspalvelujen käyttäjät eivät ole laittomasti, vaan laillisesti maassa oleskelevia ihmisiä. Paperittomien uudelleenkategorisointi on myös suostuttelun keino, joka perustuu vastavuoroisuuden periaatteeseen. Kun vastapuoli ei hyväksy aloitetta laittomasti maassa oleville, saattaa aloite tulla hyväksytyksi, kun kyseessä ovat laillisesti maassa olevat EU:n kansalaiset.

Toiseksi eniten aloitteen puolustajat pitivät yllä seikkoja, joiden kautta paperittomuus kategorisoitui pakon sanelemaksi tilanteeksi. Näkemykseen liittyi usein ajatus todellisten vaihtoehtojen puutteesta, jolloin paperittomuus määrittyi huonoista vaihtoehtoista parhaaksi. Yhtä usein paperittomat määrittyivät kaikista heikoimmassa asemassa oleviksi ihmisiksi. Leo Straniuksen (Vihreät) ote havainnollistaa molempia näkökulmia.

Stranius: ... Yhteiskunnan mitta on siinä, miten me kohdellaan niitä kaikkein heikko-osaisempia. Pakolaiset ja paperittomat maahanmuuttajat on usein juuri niitä kaikkein heikoimmassa asemassa olevia, eikä pysty puhumaan omasta puolestaan esimerkiksi kielimuurinkaan takia. Onkin tärkeää että löytyy joukko ihmisiä, organisaatioita ja myös meitä päätöksentekijöitä, jotka on valmiita puolustamaan niitä, jotka ei muuten pysty omassa puolestaan toimimaan...

...Osa meistä kykenee samaistumaan / tilanteeseen, jota itse mietin usein et mikä sais mut jättämään kaiken ja pakenemaan tuntemattomaan maahan? Mikä sais sinut käyttämään kaiken omaisuuden laittoman matkan hankintaan / , jonka myötä jätät kaikkein rakkaimmat läheises, omaisuutesi / ja riskeeraat oman henkesi. Jättäisikö kaiken sen takia, että jossain maassa on parempi sosiaaliturva tai paremmat rokotukset? Tai parempi terveydenhuolto? Harva on pakolainen tai paperiton omasta tahdostaan / kun kyse ei oo työperäisestä maahanmuutosta.

Stranius siteeraa tunnettua arvoperustaista sanontaa, tavoitteenaan suostutella valtuutettuja myönteiseen äänestyspäätökseen. Argumentointi rakentuu siten, että aloite ja äänestys näyttävät yhteiskunnan arvopohjaa määrittävänä mittana. Samalla pakolaiset ja paperittomat kategorisoituvat yhteiskunnan heikko-osaisiksi, mitä korostetaan superlatiivilla ja kärjistävällä ilmaisulla ”kaikkein”. Paperittomien heikkoa yhteiskunnallista asemaa perustellaan kielimuurilla, jolloin paperittomat määrittyvät tahoksi, jotka eivät pysty ajamaan omia asioitaan. Laadullista adjektiivia ”tärkeä” käyttämällä painotetaan, miten paperittomat ovat riippuvaisia heitä puolustavista tahoista. Tavoitteena on vahvistaa yhtenäisyyttä paperittomia puolustavien ihmisten, organisaatioiden ja päätöksentekijöiden kesken.

Otteen toisessa katkelmassa hyödynnetään useita tunteisiin vetoavia ja tarkoitushakuisia retorisia kysymyksiä, jotka osoitetaan erottelun kautta ”osalle meistä”. Tavoitteena on vaikuttaa kuulijoihin ryhmäytymisen kautta. Kysymyksiä esittämällä Stranius vastustaa vetovoima-argumenttia, jolla vastapuoli on perustellut äänestyspäätöstään. Tarkoituksena on saada kuulijat samaistumaan paperittomien tilanteeseen ja antamaan mielessään vastaukset esitettyihin kysymyksiin. Keino on toimiva, mikäli oletetut vastaukset tukevat puhujan tavoitteita.

Kysymysten tukena hyödynnetään voimakkaita kategorioita, joissa paperittomuus liitetään omaisuuden myymiseen, läheisten jättämiseen ja oman hengen riskeeraamiseen. Näin paperittomuus määrittyy tilanteeksi, johon ei ajauduta muuten kuin pakosta. Näkemystään korostaakseen Stranius muodostaa hierarkkisen vertailuasetelman eri kategorioiden välille, jolloin hengissä säilyminen ja paremmat sosiaali- ja terveystalvelut asetetaan toisiaan vastakkain. Kysymyksenasettelulla havainnollistetaan, ettei kukaan lähde paperittomaksi parempien palvelujen perässä. Tavoitteena on esittää vastapuolen vetovoima-argumentti kyseenalaisessa valossa. Lopuksi paperittomuus erotetaan työperäisestä maahanmuutosta, mikä näyttäytyy omaan haluun

perustuvana valintana. Erottelulla yhä alleviivataan argumenttia, jossa paperittomuus näyttäytyy viimesijaisena vaihtoehtona.

Tyypillistä valtuutettujen puheenvuoroille oli, että paperittomat tulivat määritellyiksi negatioiden kautta. Keskustelusta löytyi kuitenkin myös puheenvuoroja, joissa paperittomat määriteltiin positiivisilla merkityksillä. Tätä havainnollistaa valtuutettu Said Ahmedin (Vasemmistoliitto) ote.

Said Ahmed: Arvoisa puheenjohtaja, arvoiset valtuutetut sekä hyvät helsinkiläiset. Emme voi sulkea silmiämme ihmisten hädältä. Olen työskennellyt viimeisten parin vuoden aikana Suomeen tulleiden pakolaisten kanssa. Ja nyt viimeisen vuoden aikana erityisesti kielteisen turvapaikanpäättöksen saaneiden parissa. Työssäni muun muassa selvitettiin paperittomien ihmisten tilannetta sekä avun tarvetta // ja voin sanoa että nämä paperittomat termien takana olevat ihmiset ovat ihan tavallisia ihmisiä. Siellä on esimerkiksi kymmenvuotias alakoululainen Jenni, viisivuotias Ali, neljävuotias Toivo ja heidän vanhempansa, joilla on valitusprosessi käynnissä korkeimmassa hallinto-oikeudessa // nuoria ihmisiä jolla on käynnissä jonkinlainen valitusprosessi ja myös täällä täysi-ikäistyneitä nuoria, jolla on syntynyt siteet helsinkiläisiin ja suomalaisten kummiperheiden kautta. Ja tai kuten ammattilaisjalkapalloilija-pikkuveljeni joukkueoverin mummi, joka on myös paperiton täällä Suomessa. Eli kyseessä on ihan tavallisia ihmisiä ja siksi haluaisin myös näyttää tätä kuvaa, koska voi olla että moni ei ehkä koskaan kohdannut tosielämässä näitä ihmisiä joiden puolesta tehdään tänään päätöksiä...

... sen takia näytän tässä kuvassa on ihan tavallisia perheitä, jotka olen tavannut mun työssäni ja heitä on ihan ihan voin sanoa monenlaisia perheitä ja äitejä ja isiä ja mummia. Voi jokainen voi kuvitella miltä tuntuis jos oma vanhempi tai oma perheenjäsen olis samanlaisessa tilanteessa. Kiitoksia, tehdään viisaita päätöksiä.

Valtuutettu Said Ahmedilla oli mukanaan kuva, joka heijastettiin valtuustosalin seinälle. Kuva esitti paperittomia henkilöitä, joiden kanssa Said Ahmed on työskennellyt. Kuvalla havainnollistetaan konkreettisesti, että paperittomat ovat oikeita ihmisiä.

Puhe alkaa ääri-ilmaisulla, jonka tavoitteena on argumentoida myönteisen äänestyspäättöksen puolesta. Said Ahmed rakentaa itselleen asiantuntijan aseman, kun hän kertoo työstään Suomessa olevien paperittomien kanssa. Tässä yhteydessä paperittomuus rinnastuu pakolaisuuteen ja kielteiseen turvapaikkapäätökseen. Paperittomat tulevat kuitenkin määritellyiksi ihan tavallisina ihmisinä. Tämä on tulkittavissa suostuttelun keinoksi, sillä Said Ahmed käyttää kantaa ottavaa adjektiivia ”tavallinen”. Näin paperittomiin liitetään turvallinen mielikuva. Myös substantiivi ”ihminen” on tulkittavissa keinoksi muistuttaa valtuutettuja siitä, että paperittomat ja valtuutetut ovat samankaltaisuus.

Tavallisten ihmisten diskurssia konkretisoidaan kertomalla paperittomista, joihin Said Ahmed on työssään tutustunut. Puheessa hyödynnetään tunteisiin vetoavia kategorioita lapsista, nuorista ja heidän vanhemmistaan, joihin kuulijoiden on helppo samaistua. Samaistettavuutta alleviivataan lasten suomalaisilla nimillä. Said Ahmed hyödyntää myös isovanhemmuuden kategoriaa kertomalla esimerkin yksityiselämästään; pikkuveljen joukkuetoverin mummista. Katkelman lopussa määritelmä paperittomista ihan tavallisina ihmisinä toistuu, millä vahvistetaan määritelmän pysymistä kuulijoiden muistissa. Tavoitteena on poistaa rajavetoja helsinkiläisten ja Helsingissä oleskelevien paperittomien välillä.

Toisessa otteessa Said Ahmed toistaa paperittomista esittämänsä kategoriat. Said Ahmed myös puhuttelee kuulijoita pyytämällä heitä eläytymään paperittomien tilanteeseen. Tavoitteena on empatiaan vetoamalla suostutella myönteisen äänestyspäätöksen puolesta. Puheenvuorossa äänestyspäätös määrittyy inhimilliseksi ja viisaaksi päätökseksi.

4.2.2 LAITON MAASSA OLESKELIJA

Valtaosa vastapuolen määritelmistä käsitteli paperittomuutta laittomana maassa oleskeluna, jolloin paperittomuus rinnastui kielteiseen turvapaikkapäätökseen. Seuraava ote kaupunginvaltuutettu Dani Niskaselta (Kokoomus) havainnollistaa kyseistä argumentointia.

Niskanen: Kiitos arvon puheenjohtaja arvon valtuusto. / Minä en kannata paperittomien palvelujen lisäämistä. Mielestäni nykytila on varsin riittävä. Seuraavaksi perustelen tämän näkemykseni. // Ensinnäkin tää termi paperiton voi siinä mielessä hämätä meitä, mun mielestä tarkempaa ois puhua laittomasti maassa olevista ihmisistä. Tä-tällä on selvä perustelu, nää ihmiset on hakenu ensinnäkin turvapaikkaa, meidän hyvässä demokraattisessa ja siis oikeusvaltiollisessa prosessissa, saaneet hyvän / virkamiesvalmistelun tai hyvin niinkun käsittelyn sille asialle ja saaneet silti kielteisen turvapaikkapäätöksen. Sen jälkeen kaikki nää henkilöt on saaneet hakea muutosta kuten oikeusvaltiossa kuuluukin. Myös tän jälkeen on todettu, että näille ihmisille, et heillä on turvallista palata lähtömaahansa, ei oo tarvetta suojelulle ja tätä myös monin tavoin helpotetaan tätä maasta lähtemistä tarjoamalla muun muassa lähtörahaa näille ihmisille. Sen takia tää on hyvin harhaanjohtavaa, kun täällä puhutaan että tää on ihmisoikeuskysymys. Vastuullista politiikka oliskin ohjata laittomasti maassa olevat lähtemään Suomesta, eikä kannustaa heitä jäämään tänne tarjoamalla heille lisää palveluita. Tämä on myös kaupunkilaisten yleinen mielipide. Oikeustieteen opiskelijana on myös sitä mieltä että oikeusvaltio on hyvin tärkeä asia, mä toivon että se on tärkeä asia meille kaikille. Jos me tehdään turvapaikkaprosessi tyhjäksi sillä, että sillä päätöksellä ei ole mitään vaikutusta näiden ihmisten asemaan, niin voidaanko ees puhua oikeusvaltiosta?...

Kielteinen äänestyspäätös ja näkemys nykyisten palvelujen riittävyydestä muodostavat argumentaation lähtökohdat. Niskanen argumentoi paperittoman käsitettä vastaan, minkä hän määrittelee harhaanjohtavaksi. Tilalle tarjotaan korvaava määritelmä, joka kuvaa paperittomuuden taustoja ja toimii myös perusteena aloitteen kieltämiselle. Niskanen määrittelee paperittomat juridiikan kautta laittomasti maassa oleviksi. Määritelmää perustellaan yksityiskohtaisella turvapaikkaprosessia havainnollistavalla kuvauksella, jolla kuulijat pyritään vakuuttamaan oman määritelmän paremmuudesta. Puheenvuorossa hyödynnetään argumentointitapaa, jossa Niskanen näkemys näyttäytyy ainoana vaihtoehtona.

Puheessa hyödynnetään kantaa ottavia adjektiiveja kuvaamalla turvapaikanhakuprosessia ja virkamiesvalmistelua ”hyväksi”. Turvapaikkaprosessin tarkoitushakuinen määrittely edustaa suostuttelumääritelmää, jonka kuulijoiden toivotaan hyväksyvän. Argumentti on tulkittavissa myös kannanotoksi turvapaikkaprosessin julkisuudessa saamaa kritiikkiä vastaan, jossa virkamiestyö on kuvattu huolimattomana. Tavoitteena on osoittaa, että kielteinen turvapaikkapäätös on seurausta huolellisesta virkamiestyöstä.

Niskanen kritisoi ihmisoikeusnäkökulmaa harhaanjohtavana. Hän perustelee näkemystään esittämillään syy-seuraussuhteilla, kuten turvapaikkahakemuksen virkamieskäsittelyllä ja päätöksen muutoksenhakuoikeudella. Argumentissa korostetaan turvapaikkajärjestelmän oikeudenmukaisuutta. Niskanen kritisoi myös vastapuolen politiikkaa määrittelemällä sen vastuuttomaksi. Tavoitteena on osoittaa, että laajennetut palvelut ovat vetovoimatekijä ja syy jäädä Suomeen. Niskanen vahvistaa argumenttiaan vetoamalla kaupunkilaisten yleiseen mielipiteeseen. Hän vetoaa myös omaan asiantuntijuuteensa ”oikeustieteen opiskelijana”, jolla omien argumenttien uskottavuutta pyritään lisäämään.

Niskanen hyödyntää oikeusvaltioon liittyviä konnotaatioita kielteisistä äänestyspäätöstä perustellakseen. Puheenvuorossa myönteinen äänestyspäätös määrittyy epäluottamuksena oikeusvaltiota kohtaan. Myönteinen äänestyspäätös määrittyy myös turvapaikkaprosessin mitätöimisenä, sillä kielteisestä turvapaikkapäätöksestä tulisi olla konkreettisia seurauksia. Tästä näkökulmasta palvelujen lisääminen näyttäytyy ristiriitaisena, sillä laitonta toimintaa ei saisi palkita.

Myös Otto Meren (Kokoomus) otteessa paperittomat tulevat määritellyksi juridiikan kautta. Puheenvuorossa nostetaan esille valtuustokeskustelun keskeisin ongelma, joka on ristiriita aloitteen ja paperittomien määrittelyn kysymyksissä.

Meri: Arvoisa puheenjohtaja, hyvät kollegat. // Ollaan kaivauduttu aika syviin poteroihin. // Uskon, et koht löytyy uusi eläviä fossiileja. Tähän johtuu selvästi siitä, me katsotaan tätä asiaa kahdest eri näkökulmasta. Toiset näkee niin, että kadulla makaa sairaita, paperittomia. Toiset näkee niin, että täs on ihmisiä, jotka on lainvoimaista tuomiota tietoisesti rikkomalla jääneet Suomeen. Suurin ongelma tässä aloitteessa on niinku nyt on käynyt hyvin ilmi, että tää termi paperiton on hyvin huterä. Suurin osa näistä paperittomista on näit laittomasti maassa oleskelevia ulkomaalaisia, pieni osa on sitte täällä laillisesti olevia. Mut silti täs aloitteessa heidät halutaan nyt niputtaa samaan porukkaan. Koska suurin osa on näitä laittomasti maassa oleskelevia ulkomaalaisia, ni mä keskityn täs puheenvuoros heihin...

...ne jotka on tietoisesti päättäneet jäädä Suomeen vastoin laillista perustetta, ovat tehneet tän päätöksen tietosina siitä, että sil on seuraukset. Niinku kaikilla päätöksenteolla on seuraukset. Kun ihminen rikkoo lakia, se tietää, että tästä seuraa jotain. Vakavimmas tapauksessa meidän rikoslaki määrää vankeutta. Eikä näillä vangeilla ole vankilassa ollessaan oikeutta väittää, että nyt niiden liikkumisvapautta rajoitetaan, ko ne on tehneet tietoisin ratkaisun toimia vastoin yhteiskuntajärjestystä. Mä en väitä, että paperittomat on rikollisia, eikä ne todellakaan ole. Sen mä väitän, että Suomeen jäätyään ni ne on tehnyt tietoisin valinnan siitä, et sillä valinnalla on seurauksia...

... Mut täs on kyse siitä, että minkälainen viesti me annetaan siitä, että lakia rikotaan. Koska viimekädessä mä uskon, että tän laittomasti Suomessa olevan ja oleskelevan ulkomaalaisen paras on se, et hän pääsee takas kotimaahansa. Samalla me annetaan helsinkiläisille se viesti, että oikeusvaltion tunnusmerkkeihin kuuluu lainvoimaisten ratkaisujen kunnioittaminen.

Puheenvuoro alkaa sotaan liittyvällä metaforalla, jolla havainnollistetaan valtuuston kahtiajakautumista. ”Potero” näyttäytyy paikkana, josta kaupunginvaltuutetut ikään kuin tulittavat toisiaan omilla argumenteillaan. Tilannetta selitetään kontrastiparilla, eli kahdella vastakkaisella tavalla määritellä sekä paperittomat että aloite. Toinen kontrastipari muodostuu negatiivisia merkityksiä saavan ”kadulla makaavien sairaiden paperittomien” ympärille. Toisen muodostaa puhujan itsensä kannattama, positiivisemmin merkityksellistetty käsitys, jossa paperittomia kuvataan lakia tietoisesti rikkovina ihmisinä. Niskasen kaltaisesti myös Meri kokee paperittoman käsitteen ongelmana. Merin mukaan paperittoman käsite ei ilmennä paperittomuuden taustoja, jolloin kaikki paperittomat ovat toisiinsa nähden tasaveroisessa asemassa. Niskanen väittää, että laittomia maassa olijota on enemmän suhteessa laillisesti maassa oleviin, jolloin paperittoman käsite ei kuvaa nykytilannetta totuudenmukaisesti. Puheenvuorossa paperittomuus tulee määritellyksi kielteisen turvapaikkapäätöksen kautta, jolloin maahan jääminen ilman perusteita ilmentää laitonta toimintaa.

Puheessa hyödynnetään peräkkäisyysiteitä, joilla muistutetaan lain rikkomisen seurauksista. Ajatusta korostetaan useilla eri tavoilla, muun muassa kärjistetyllä esimerkillä vankeudesta. Meri toistaa kantaa ottavan näkemyksen laittomasta maassa olostä yksilön tietoisena valintana useaan otteeseen. Tavoitteena on osoittaa, että paperittomat ovat tilanteessa omasta tahdostaan,

jolloin vaatimus palvelujen lisäämiseen näyttää absurdilta. Meri ennakoi puheenvuoronsa mahdollisesti aiheuttamaa kritiikkiä toteamalla, ettei hän rinnasta paperittomia rikollisiin. Sen sijaan ajatus tietoisesta lain rikkomisen seurauksista toistuu.

Meri perustelee kielteistä äänestyspäätöstään juridiikan kautta. Puheenvuorossa luodaan sidos aloitteen vastustamisen ja oikeusvaltion periaatteiden välille, jolloin kielteinen äänestys ilmentää lain noudattamista. Meri argumentoi myönteistä äänestystä vastaan eksplisiittisesti rakennetun syy-seuraussuhteen keinoin. Tavoitteena on viestittää, ettei laitoin toiminta voi johtaa laajennettujen terveystalvelujen hyväksymiseen. Hän esittää korvaavan ratkaisunsa, joka on tuki tuetun paluun järjestelmälle. Puheessa tuetun paluun järjestelmä näyttäytyy sekä laittoman maassa oleskelijan omana etuna että oikeusvaltion kunnioittamisena. Merin argumentissa tuetun paluun järjestelmä on osoitus oikeusvaltion periaatteiden kunnioittamisesta. Puheenvuorossa oikeusvaltio ja laki asettuvat arvohierarkian ylimmälle tasolle.

4.3 ÄÄNESTYSRYHMIEN VÄLISET ARGUMENTTIEN TULKINTAEROT

Vaikka puoluerhymien tavat määritellä ja tulkita aloitteeseen liittyviä ilmiöitä erosivat toisistaan, hyödynnettiin molemmissa äänestysryhmissä myös samoja argumentteja. Argumentit saivat kuitenkin erilaisia tulkintoja puoluekannasta ja äänestyspäätöksestä riippuen. Seuraavissa alaluvuissa esittelen valtuustokeskustelussa hyödynnettyjen samojen argumenttien tulkintatuloja, joiden kautta haluttuun äänestystulokseen pyrittiin.

4.3.1 RESURSSIT

Resursseihin liittyvät argumentit olivat yleisimpiä molemmissa äänestysryhmissä. Aloitteen puolustajien argumenteissa resurssit liittyivät kiireellisen sairaanhoidon korkeisiin kustannuksiin, laajennettujen palvelujen tuomiin kustannussäästöihin ja laajennettujen palvelujen vähäisyyteen. Seuraava ote aloitetta puolustaneen apulaispormestari Sanna Vesikansan (Vihreät) puheenvuorosta sisältää runsaasti resursseihin liittyviä perusteluja, joita toistettiin ja joihin vedottiin useaan otteeseen valtuustokeskustelun aikana.

Vesikansa: ...Kaupunginhallituksen esityksessä on siis linjattu välttämättömien sosiaali- ja terveystalveluiden tarjoaminen paperittomille. / Ne ovat rajatunmat kuin pysyvästi täällä asuville

helsinkiläisille tarjotut palvelut. / Vastaava laajuus on muissa Euroopan maissa muun muassa Ruotsissa. Käyttääkseni esimerkkiä välttämättömistä palveluista, jos paperittomalla ihmisellä on diabetes, nyt ainoa keino hakeutua hoitoon on mennä päivystykseen, mutta hän voi mennä sinne vasta siinä vaiheessa kun ongelmat ovat jo suuria ja hän tarvitsee kiireellistä hoitoa. Diabeetikon ja muiden helposti hoidettavien pitkäaikaissairauksien hoitamatta jättäminen tai odottaminen siihen kunnes hoito on kiireellistä aiheuttaa suuremmat kustannukset inhimillistä kärsimystä ja aiheuttaa myös lääkäreille ja hoitajille suuren luokan eettisen ongelman. Olisi huomattavasti selkeämpi antaa ammattilaisille lupa hoitaa ehkäisevästi mihin heitä velvoittaa ammattietiikka ja myös perustuslain 19 §. Arvion hoidon ja tuen välttämättömyydestä tekee aina terveydenhuollon ja sosiaalihuollon ammattilainen, emme me poliitikot...

...Paperittomien hoidon kustannukset arvioidaan nykyisellään noin sataantuhanteen tai kahteen sataantuhanteen euroon vuodessa. Sosiaali- ja terveystoimen varovaisen arvion mukaan tämä nyt tehtävä laajennus välttämättömään hoitoon voi kaksinkertaistaa menot. Paperittomien raskaana olevien ja lasten osalta vuonna 2016 oli yhteensä 90 käyntiä, kun neuvoloihin kaikkeaan suuntautui yli 330 000 käyntiä. Kaupungin kustannus paperittomien äitien ja lasten neuvolakäynneille yhteishinta oli vajaa 6000 euroa. Kaikkiaan kaupunginhallituksen esityksen kokonaiskustannukseksi on arvioitu 700 000 euroa vuodessa. Kokoluokan hahmottamiseksi voitte pitää mielessä, että sosiaaliterveystoimialan kokonaismenot ovat yli kaksi miljardia, kuten varmasti valtuutetut hyvin tietävät, eli nyt on kyse 0,3 promillesta. Nolla pilkku kolme promillea. Nämä kaikki tiedot on toimialalla selvitetty lautakunnan elokuisen päätöksen perusteella ja tähän myös voidaan käytösuunnitelmassa varata rahat...

Ote alkaa vertailemalla paperittomien ja helsinkiläisten palveluja keskenään. Paperittomien palvelut määritellään tarkoitushakuisesti ”rajatuiksi”. Suomen tilannetta verrataan myös muuhun Eurooppaan ja erityisesti Ruotsiin, jossa aloitteen mukaiset palvelut on jo hyväksytty. Suomi näyttäytyy muihin maihin verrattuina jälkijättöisenä. Kuulijoita suostutellaan myönteiseen äänestyspäätökseen välttämättömiä palveluja havainnollistavalla esimerkillä diabeteksestä. Vesikansa hyödyntää peräkkäisyysiteitä listaamalla hoitamattomien pitkäaikaissairauksien seurouksia, joita ovat korkeat kustannukset, ammattietiikka ja inhimilliset tekijät. Hän vetoaa terveydenhoitoalan ammattilaisten velvollisuuksiin ja vihjaa nykykäytännön olevan Suomen perustuslain vastainen.

Vesikansa hyödyntää erilaisia kantaaottavia, vertailevia ja määrällisiä adjektiiveja, kuten ”helposti hoidettavat”, ”suuremmat kustannukset”, ”suuren luokan eettinen ongelma” ja ”huomattavasti selkeämpi”. Tavoitteena on luoda vastakkainasettelu aloitteen hyvien ja nykykäytännön huonojen puolen kesken. Puheessa myös muistutetaan ääri-ilmaisun ”aina” keinoin, ettei potilaiden hoidon arvioiminen ole poliitikkojen tehtävä. Näin koko aloite näyttäytyy asiana, jossa poliitikoilla ei pitäisi olla valtaa tehdä päätöksiä.

Kuulijoita pyritään vakuuttamaan numeerisilla argumenteilla. Määrään perustuvien väitteiden tavoitteena on osoittaa kustannusten alhaisuus. Vertailemalla paperittomien ja helsinkiläisten neuvolakäyntejä havainnollistetaan myös palvelujen käytön vähäisyyttä.

Laskelmia ja lukuja painottamalla luodaan mielikuva väitteiden perustumisesta tutkittuun tietoon. Tavoitteena on lisätä väitteiden uskottavuutta. Kustannusten mitättömyyttä painotetaan toistamalla palvelujen kokonaiskustannukset useaan otteeseen. Näin varmistetaan väitteen pysyminen kuulijoiden muistissa. Lopuksi Vesikansa pyrkii lisäämään esittämiensä lukujen luotettavuutta vetoamalla erilliseen selvitykseen. Tavoitteena on osoittaa, ettei aloitteen hyväksyminen ei ole taloudellinen kysymys.

Yksi kielteisen äänestyspäätöksen yleisimmistä perusteluista liittyi siihen, että palvelujen lisäämistä pidettiin vetovoimatekijänä. Aloitteen määrittäminen vetovoimatekijäksi toimi vasta-argumenttina esitettyjä kustannuslaskelmia vastaan. Tavoitteena oli osoittaa kustannuslaskelmien ennakoimattomuus. Aloitetta vastustettiin myös puheella olemassa olevien palvelujen riittävydestä ja resurssien kohdentamisesta ensisijaisesti kaupunkilaisille itselleen. Näin aloitteen vastustamiseen liitettiin oikeudenmukaisuuden teema. Ote valtuutettu Wille Rydmanin (Kokoomus) puheenvuorosta havainnollistaa taloudellisten resurssien kohdentamiseen, nykyisten palvelujen riittävyyteen ja vetovoima-ajatukseen liittyvää argumentointia.

Rydman: ...mut sitten kysymys siitä, että pitäisikö meidän tehdä nämä koko (Turvapaikka)prosessit tyhjäksi sillä, että laajentaisimme vielä näille laittomasti maassa oleville ilman oleskelulupaa oleville niin vielä jonkinnäköisiä palveluita, niin tähän kannattaa alkaa suhtautua jo vähän kriittisemmin. // Meil on kuitenkin aina rajalliset resurssit, meil ei ole loputtomasti resursseja ja silloin jos meillä on rajalliset resurssit, niin kyllä meidän täällä salin vasemmallakin puolella pitäisi miettiä et miten ne resurssit kohdennetaan.

Ja oletteko te aidosti sitä mieltä, että nämä jotka kaikkien näiden vaiheidenkin jälkeen on todettu et ei, eivät ole suojelun tarpeessa, että nämä nyt sitten olisivat niitä kaikista heikoimmassa asemassa olevia? Minä itse asiassa luulen, että ne kaikista heikoimmassa asemassa olevat ovat itseasiassa edelleenkin pakolaisleireillä tai ehkä eivät edes ole koskaan päässeet sinne asti, nää jotka on tulleet tänne asti on pärjänny jo aika pitkälle.

Haluan sanoa vielä yhden asian tähän // valtuutettu Arhinmäki totesi, että eikäi nyt kukaan tule Helsinkiin sen perusteella, että täällä on turvapaikkahakijoille tai / että eikäi nyt kukaan tämän perusteella tule Helsinkiin / väärin mielikuvien perusteella, jopa ilmaisen kämpän perusteella on tultu jopa Kempeleelle. Nykyisen ajan viestinnässä maailmanlaajuisesti väärät signaalit ja uutiset leviävät aika nopeasti ja juuri tästä syystä ei ole edes mahdollista antaa tarkkaa arvioita kuinka kallis lasku tästä lopulta tulee. Ja sen vuoksi pidän vastuuttomana, jollemme tue ainakin jotakin niistä palautusesityksistä, joita tämän illan aikana ymmärrän että on tarkoitus tehdä. Kiitos.

Rydmanin puheenvuorossa aloite ja turvapaikkaprosessin mitätöiminen rinnastuvat keskenään. Kiertoilmaisulla ”tehdä tyhjäksi” vahvistetaan mielikuvaa aloitteen negatiivisista vaikutuksista turvapaikkapolitiikkaan. Rydman määrittelee paperittomat juridiikan kautta ja korostaa näkemystään toistamalla määritelmän kahteen otteeseen. Velvoittavalla ilmauksella ”kannattaa alkaa” Rydman kutsuu valtuutettuja kriittisyyteen. Tavoitteena on korostaa aloitteeseen liittyvää

juridista ongelmaa. Puheenvuoro kohdistetaan ”vasemmalle”, eli vasemmistopuolueisiin (Sdp, Vihreät, Vasemmistoliitto). Toistamalla näkemystä Helsingin kaupungin rajallisista taloudellisista resursseista aloitteen palvelut näyttäytyvät priorisointikysymyksenä. Argumentissa syntyy hierarkia ja vastakkainasettelu, jossa paperittomia ei haluta asettaa etusijalle kaupunkilaisiin nähden.

Valtuutettuja puhutellaan kärjekkäästi kantaa ottavalla retorisella kysymyksellä, johon Rydman vastaa puheenvuoronsa aikana itse. Rydmanin tavoitteena on viedä valtuutettujen huomio turvapaikkaprosessiin ja kyseenalaistaa vastapuolen määritelmä paperittomista kaikista heikoimmassa asemassa olevina ihmisinä. Suostuttelumääritelmällä kaikista heikoimmassa asemassa oleviksi ihmisiksi määrittyvät pakolaisleireille jääneet ihmiset tai kriisialueille jääneet tahot. Uudelleen kategorisoinnin tavoitteena on osoittaa Suomessa olevien paperittomien hyväosaisuus ja heikentää vastapuolen argumenttien tehoa.

Puheenvuoron viimeinen osio kohdistetaan valtuutettu Arhinmäelle, joka kyseenalaisti väitteen aloitteesta vetovoimatekijänä. Rydman puolustaa vetovoima-argumenttia painokkaasti. Hän perustelee näkemystään syy-seuraussuhdetta osoittavan esimerkin kautta. Vahvistussanaa ”jopa” käyttämällä korostetaan tilannetta, jossa huhu ilmaisesta asunnosta on toiminut Suomeen hakeutumisen syynä. Tavoitteena on luoda asetelma, joka vahvistaa näkemystä palveluista vetovoimatekijänä.

Vetovoima-argumenttia perustellaan sosiaalisella medially ja valeutisten nopealla leviämällä. Nykyviestinnän merkitys tiedon leviämälle näyttää tosiasiassa. Uhkakuvia luomalla perustellaan kustannuslaskelmien ennakoimattomuutta. Rydman argumentoi painokkaasti myönteistä äänestyspäätöstä vastaan, joka määrittyy puheenvuorossa vastuuttomaksi. Palautusesitysten puolesta äänestäminen ilmaistaan kehotuksen sijaan velvoittaen.

4.3.2 AUKTORITEETIT

Auktoriteetteihin liittyviä argumentteja hyödynnettiin molemmissa äänestysryhmissä. Myönteisesti äänestäneet määrittivät auktoriteetit eri asiantuntija-organisaatioiden ja ammattiryhmien kautta. Tällöin aloitetta perusteltiin esimerkiksi lääkäreiden ja hoitohenkilökunnan etiikalla, nykyisten hoitokäytäntöjen ongelmilla sekä lääkärinvalalla (esim. Reetta Vanhanen, Vihreät). Tulkitsen auktoriteettien hyödyntämiseksi myös ne perustelut, joissa vedottiin Suomen

lakeihin ja kansainvälisiin sopimuksiin. Seuraava ote Mia Haglundin (Vasemmistoliitto) puheenvuorosta havainnollistaa asiantuntija-organisaatioihin ja Kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin liittyviä argumentteja.

Haglund: ...Kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin perustuen on selvää, että perusoikeudet kuuluvat kaikille Suomessa oleskeleville ihmisille, eivät vain Suomen kansalaisille. / Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen, toteaa myös perustuslakimme. Oikeus elää on siis perustavanlaatuinen ihmisoikeus, eikä se sinänsä liene yllättävän ketään. / Jotta kaupunkina kuitenkin noudattaisimme tätä oikeutta, meidän tulee tänään hyväksyä aloite paperittomien tilanteen edistämiseksi. // Kyseessä olevat palvelut takaisivat ainoastaan vähimmäisoikeudet, jotka ihmisarvoinen elämä vaatii. Ne takaavat, ettei kenenkään tarvitse talven tullen jäätyä, että raskaana olevat naiset ja lapsiperheet joiden lapset ovat alle kolmevuotiaita pääsevät kriisimajoitukseen sekä että välttämätöntä hoitoa ja lääkkeitä voi saada asianmukaisella tavalla. Aloitteen myötä näistä oikeuksista tiedotettaisiin myös nykyistä paremmin.

Hyvät valtuutetut // en voi ymmärtää miksi me emme voisi hyväksyä tätä aloitetta tänä iltana. // Ensinnäkin nyt käsittelyssä oleva esitys on tehty huolellisesti yhteistyössä useiden asiantuntijoiden kanssa. / Tämä esityksen hyväksymistä kannattaa myös terveydenalan ää ammattilaiset, kuten Lääkäriliitto ja Tehy. Me emme saa aloitteen viivyttämällä mitään aikaa. // Henkilöt jota tämä aloite koskee tarvitsevat kyseessä olevia ää palveluita pikimmiten. / Toiseksi, kuten monet puhujat minua ennen / haluan murtaa myytin siitä, että paperittomat saisivat aloitteen myötä paremmat palvelut, kuin muut kaupunkilaiset. / Jokainen helsinkiläinen on tarvittaessa oikeutettu hätä- ja kriisimajoitukseen sekä välttämättömään terveydenhuoltoon. / Varattomalle helsinkiläiselle myönnetään tukea lääkkeisiin toimeentulotuen muodossa. / Helsinkiläisellä on myös oikeus lukuisiin sellaisiin palveluihin, joita paperittomille ei tarjota. / Tämä aloite turvaisi paperittomille ainoastaan samat palvelut kuin turvapaikanhakijoille. / Olemassa oleva tutkimus ei myöskään tue väitettä siitä, että terveydenhuollon tarjoaminen paperittomille toimisi niin sanottuna vetovoimatekijänä ja houkuttelisi paperittomia Suomeen...

Myönteistä äänestyspäätöstä perustellaan vetoamalla auktoriteetteihin, joita ihmisoikeussopimukset ja perustuslaki edustavat. Kantaa ottavaa adjektiivia ”on selvää” käyttämällä Haglund painottaa, että perusoikeuksien universaalius on kyseenalaistamaton totuus. Haglundin retoriikka ilmentää vastavuoroisuuden periaatetta, jossa ihmisyyys toimii oikeuksien pohjana. Periaate toistetaan perustuslaissa ilmeneviä perusoikeuksia listaamalla, tavoitteena korostaa myös paperittomien henkilöiden oikeuksia perusoikeuksiin.

Aloitetta puolustetaan rinnastamalla laajennetut palvelut ja oikeus elää keskenään. Haglundin käyttämä retoriikka on tässä yhteydessä voimakasta. Myönteiseen äänestyspäätökseen suostutellaan toteamalla, miten paperittomien oikeus elämään on riippuvainen kaupunginhallituksen päätöksestä. Listaamalla aloitteen palveluja Haglund osoittaa, mitä perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen tarkoittaa käytännössä. Puheessa hyödynnetään myös yksityiskohtien kasaamista, mitä ilmentää ihmis- ja perusoikeuksien yleisen käsittelyn jälkeen tuleva yksityiskohtaisempi kuvaus.

Haglund käyttää vahvasti latautuneita mielikuvia ja kategorioita, joita lausuma jäätymisestä talvella sekä puhe raskaana olevien naisten ja alle 3-vuotiaiden lapsiperheiden kriisimajoituksesta ilmentävät. Kategorisointi on tarkoituksellista, sillä haavoittuvassa asemassa olemista korostamalla aloite saattaa tulla helpommin hyväksytyksi. Positiivisesti merkityksellistettyjen kategorioiden korostaminen vie myös huomion kielteisen turvapaikkapäätöksen kautta määrittyneistä paperittomista, joihin liitetään negatiivisempia diskursseja. Puheessa hyödynnetään myös kärjekkäitä ilmaisuja ja kiertoilmaisuja argumentoimalla aloitteen puolesta ja vastapuolen väitteitä vastaan. Aloitteen uskottavuutta lisätään vetoamalla eri auktoriteetteihin, kuten terveydenalan ammattilaisiin, Lääkäriliittoon ja Tehyyn. Esityksen huolellisen ja moniammatillisen valmistelun korostaminen toimii vasta-argumenttina vastapuolen väitteelle, jossa aloitteen valmisteluun liitetään erilaisia ongelmia.

Haglund vastustaa vastapuolen esittämää hierarkkista väitettä, jonka mukaan paperittomat olisivat etusijalla helsinkiläisiin nähden. Hän ilmaisee eriävän näkemyksensä metaforalla ”murtaa myytti”. Puhe kohdistuu tällöin vastapuolen valtuutetuille, joita on aiemmin syytetty valehte-
lusta ja vihan lietsomisesta. Tavoitteena on kumota esitetty hierarkia faktapohjaisella listauksella helsinkiläisten oikeuksista. Vasta-argumenttia korostetaan puheella helsinkiläisten palveluista. Tämä luo uuden hierarkian, jossa helsinkiläisten osoitetaan olevan paperittomia paremmassa asemassa. Hierarkioiden kautta paperittomien palvelut näyttäytyvät minimaalisina. Puheenvuorossa argumentoidaan myös toista vastapuolen väitettä vastaan, jossa palvelut esitetään vetovoimatekijänä. Vasta-argumentissa vedotaan aiempaan tutkimukseen, minkä tavoitteena on viedä väitteeltä uskottavuus.

Aloitteen vastustajien puheenvuoroissa auktoriteetit määrittivät pääasiassa turvapaikkapolitiikan kontekstista. Auktoriteettiasemaa ilmentävät turvapaikkapolitiikkaa tekevä Suomen hallitus sekä turvapaikkamenettelyä toteuttavat virkamiehet. Aloitetta vastustavat argumentit liittyivät useimmiten hallituksen ja turvapaikkapolitiikan mitätöimiseen. Liitän tähän kategoriaan myös ne perustelut, joissa vedottiin lakeihin ja olemassa oleviin suosituksiin (esim. Sampo Terho, Sininen Valinta, nykyinen Sininen Tulevaisuus). Pia Kopran (Perussuomalaiset) puheenvuoro havainnollistaa lainsäädäntöön liittyvää argumentointia.

Kopra: Kiitos puheenjohtaja ja hyvät valtuutetut ja kanavilla kuulijat. /// Valtuutettu Yanar ei ole täällä, mut en olisi halunnut tuottaa hänelle pettymystä ja totean siis, että meidän tulisi keskittyä omiin. / On erikoista, että nyt kun Suomeen on kohdistunut massamaahanmuuttoa niin Helsinki päättääkin tarjota tai päättäisikin tarjota laajennetut etuudet myös laittomasti maassa oleville. Vain ensisijaisesti helsinkiläisten palvelut turvaamalla voi Helsinki pärjätä myös tulevana vuosina ja ylläpitää hyvinvointia.

/ Perustuslaki ja terveydenhuoltolain 50 § takaavat jo nyt että äkillisesti sairastuneet hoidetaan ja hätämajoituksessa, sekä näillä elämän perustarpeista, kuten ruoasta huolehditaan aivan Sosiaali- ja terveysministeriön suosituksen mukaan. Tämän esityksen myötä olisimme laajentamassa palveluita myös esimerkiksi pitkäaikaissairauksien hoitoon, majoitukseen, sosiaaliturvaan. Ja siitä seurauksena olisi varmasti ei toivottua terveysturismia. / En myös ymmärrä miten Helsinki voi toimia niin, että viedään uskottavuus koko turvapaikkamenettelystä. / Helsinki tarjoaisi lakiin perustumattomia laajennettuja sosiaali ja terveyspalveluja kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen, mielestäni on syytä harkita ja selvittää, et rikkoisiko Helsinki lakia tämän päätöksen tehdessään...

Puheenvuoron alku osoitetaan valtuutettu Yanarille. Yanar ennakoi aiemmassa puheenvuorossaan, että perussuomalaiset tulevat vastustamaan aloitetta helsinkiläisten ensisijaisuutta korostavilla argumenteilla. Tavoitteena oli heikentää kyseisten argumenttien painoarvoa paljastamalla niiden ennalta-arvattavuus. Kopra kääntää Yanarin aiemman puheenvuoron omaksi edukseen. Banaalin argumentin miltei sanatarkka lainaaminen vie huomion argumentin sisältöön. Tavoitteena on pilkallisesti osoittaa, että Yanar osui asian ytimeen.

Argumentointi jatkuu määrällisiin keinoihin liittyvällä puheella massamaahanmuutosta, jolloin paperittomuus kytkeytyy turvapaikanhakijoiden määrän lisääntymiseen. Paperittomat määrittyvät argumentissa laittomiksi maassaolijoiksi. Kuvaamalla laajennettuja terveyspalveluja kantaa ottavasti ”erikoiseksi” Kopra korostaa tilanteen ristiriitaisuutta. Hän kytkee massamaahanmuuton uhkakuviin Helsingin taloudesta, jolloin aloitteen palvelut näyttävät suurelta taloudelliselta menoerältä. Samalla myönteinen äänestyspäätös esitetään riskinä kaupunkilaisen omille palveluille.

Aloitetta vastustetaan myös juridisesti, jolloin nykyiset palvelut näyttävät lainmukaisilta, riittävilä ja inhimillisiltä. Näkemystä alleviivataan puheella Sosiaali- ja terveysministeriöstä, jota hyödynnetään argumentissa asiantuntija-auktoriteettina. Tulkitsen tämän vasta-argumenttina aloitteen puolustajille, jotka ovat määritelleet nykykäytännön sekä perustuslain että ihmisoi-
keuksien vastaisena. Argumentti jatkuu kuvailemalla aloitteen palveluja. Syntyy vertailu-asetelma, jossa kaavaillut palvelut näyttäytyvät ylenpalttisina. Peräkkäisyysseiteitä hyödyntämällä aloitteesta esitetään koituvan kiistämättömiä negatiivisia seurauksia. Kopra käyttää kantaa ottavaa substantiivia ”terveysturismi”, joka liitetään ilmiötasolla aloitteen seurauksiin. Paperittomien palvelujen lisääminen kytketään lisäksi turvapaikkapolitiikan mitätöimiseen. Argumentti rakentuu siten, että laajennetut palvelut kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneille näyttävät palkinnolta. Mielikuvaa vahvistetaan vihjaamalla, että aloitteen hyväksyminen saattaa olla rikos.

4.3.3 TURVALLISUUS

Sekä myönteistä että kielteistä äänestyspääöstä perusteltiin turvallisuuteen liittyvillä argumenteilla. Turvallisuus kuitenkin määriteltiin molemmissa äänestysryhmissä eri tavoilla. Aloitteen puolustajien mielestä paperittomien terveyden hoitaminen on kaikkien etu muun muassa tartuntatautien leviämisen (esim. Suldaan Said Ahmed, Vasemmistoliitto) ja terrorismin ehkäisyn (esim. Kati Juva, Vihreät) näkökulmasta. Valtuutettu Björn Månssonin (Ruotsalainen kansanpuolue) ote havainnollistaa terrorismin ehkäisyyn liittyvää argumentointia.

Månsson: // Ääm vain tosta turvallisuushasta. // Äh // Minä kysyn retorisesti näin, kumpikohan on suurempi turvallisuushaka; paperiton, josta yhteiskunta pitää jonkinlaista huolta / yrittää pitää niinkun yhteiskunnan sisällä ja sen säännöissä ja sen puitteissa / vai paperiton, jolla, joka suljetaan kokonaan yhteiskunnan ulkopuolelle? Kysynpä vain näin.

Månssonin puheenvuoro on vasta-argumentti valtuutettu Mirita Saxbergille (Kokoomus, nykyään Liike Nyt), joka aiemmassa puheenvuorossaan määritteli laittomat maassaolijat turvallisuushaksi. Puhe alkaa retorisella kysymyksellä, jolla kuulijat johdatetaan miettimään osallisuuden ja osattomuuden teemoja. Retoriseen kysymykseen ei odoteta vastausta. Månsson kuitenkin vastaa kysymykseensä epäsuorasti itse puheenvuoronsa edetessä.

Puheenvuorossa hyödynnetään kärjistävää retoriikkaa, jolla otetaan sarkastisesti kantaa Saxbergin määritelmään. Retorinen kysymys perustuu vertailuasetelmalle, jossa yhteiskuntaan kiinnittyminen ja yhteiskunnasta syrjäyttäminen asetetaan vastakkain. Vertailuasetelmaan valikoidut tilanteet edustavat vastakohta-ajattelua, jolla paljastetaan turvallisuuteen liittyvä ongelma. Puheenvuorossa ongelmaksi määrittyy yhteiskunnallinen osattomuus.

Månsson argumentoi sen puolesta, että paperiton, josta pidetään huolta, ei ole turvallisuusriski. Näkemystä vahvistetaan puheella yhteiskunnan sääntöjen opettamisesta, yhteiskuntaan sitoutumisesta ja paperittomista, jotka syrjäytetään aktiivisesti yhteiskunnan ulkopuolelle. Lopuksi puheenvuoro päätetään toteamukseen ”kysynpä vain näin”. Toteamuksella vahvistetaan esitetyn asian ja epäsuorasti esitetyn väitteen pysymistä kuulijoiden tietoisuudessa. Toisaalta Månsson myös muistuttaa, ettei retoriseen kysymykseen kaivata vastausta.

Aloitteen vastustajien mielestä aloitteen hyväksyminen on turvallisuusriski. Aloitteen vastustajien argumenteissa turvallisuus liittyi sekä sosiaalisiin ongelmiin että lisääntyneen terrorismin uhkaan. Näkökulmia perusteltiin määrittelemällä aloite vetovoimatekijäksi,

jolloin laajennetut palvelut houkuttelevat hallitsemattomia ihmismassoja Suomeen (esim. Matias Turkkila, Perussuomalaiset). Liitän tähän kategoriaan myös ne perustelut, joissa esitettiin huoli Helsingin kaupungintalouden sietokyvystä (esim. Wille Rydman, Kokoomus). Tällöin turvallisuuskulma liittyi haluun pitää huolta Helsingin kaupungin taloudesta. Seuraava ote Jussi Halla-Ahon (Perussuomalaiset) puheenvuorosta havainnollistaa argumentointia, jossa aloitetta ja paperittomia käsiteltiin turvallisuushkien ja sosiaalisten ongelmien kautta.

Halla-Aho: Arvoisa puheenjohtaja, hyvät valtuutetut. Yksi keskeinen ongelma sekä Eurooppalaisessa että Suomalaisessa turvapaikkapolitiikassa on se, että edes kielteisen päätöksen saaneita henkilöitä ei pystytä palauttamaan lähtömaihinsa. // Käännytyspäätöksen saaneista pystytään EU-tasolla palauttamaan vain noin neljäkymmentä prosenttia. Matala palautusaste on itsessään vetotekijä elintasosiirtolaisille, joilla ei ole tarvetta kansainväliseen suojeluun.

Koska kielteisen päätöksen saaneita ei pystytä palauttamaan, he katoavat maan alle ja muuttuvat niin sanotuiksi paperittomiksi. // Pelkästään Suomessa kadonneita on tuhansia, muualla Euroopassa monin verroin enemmän. // On selvää, että valtavaa määrää järjestelmän ulkopuolella olevia ihmisiä on sosiaalinen ongelma ja turvallisuusongelma. Vaikka unohdettaisiin terrorismi, paperittomat päätyvät usein elättämään itsensä rikoksilla tai pimeällä työllä ja ovat itse alttiita hyväksikäytölle...

Puheen lähtökohtana on tosiasioihin pohjaava väite siitä, ettei turvapaikanhakijoiden palautusjärjestelmä toimi. Toimimaton palautusjärjestelmä määrittyy puheenvuorossa ongelmaksi. Halla-Aho havainnollistaa ja vahvistaa väitettään numeerisen määrällistämisen keinoin. Hän hyödyntää myös peräkkäisyysiteitä esitellessään toimimattoman palautusjärjestelmän seurauksia, joita ovat paperittomien ja elintasosiirtolaisten määrän lisääntyminen. Tavoitteena on argumentoida sen puolesta, että toimimaton palautusjärjestelmä on itsessään vetovoimatekijä ja ylläpitää paperittomuuden ongelmaa. Paperittomat määrittyvät Halla-Ahon puheenvuorossa elintasosiirtolaisiksi ja laittomasti maassa oleviksi, joilla ei ole suojeluperusteista oikeutta maassaoloon.

Paperittomien olosuhteita kuvataan metaforalla ”maan alle”, jolla vahvistetaan mielikuvaa järjestelmän tavoittamattomissa olevista ihmisistä. Ongelman laajuutta sekä Suomessa että Euroopassa kuvataan numeerisia keinoja ja vertailua hyödyntämällä. Halla-Aho rinnastaa paperittomuuden sosiaalisesti ongelmaksi ja turvallisuusongelmaksi. Vahvasti latautunutta ja tarkoitushakuista substantiivista ”terrorismi” hyödyntämällä luodaan uhkakuvia paperittomuuden riskeistä. Vastoin odotuksia, Halla-Aho ei kuitenkaan keskity terrorismin käsittelyyn. Hän vie

kuulijoiden huomion paperittomuuden muihin sosiaalisiin ongelmiin, joiksi määrittävät rikollisuus, pimeät työmarkkinat ja ihmiskauppa. Tavoitteena on perustella kielteistä äänestyspäättöstä paperittomuuteen liittyvillä negatiivisilla kategorioilla.

4.3.4 PROSESSI

Suuri osa aloitteen puolustajista argumentoi palautusesityksiä vastaan. Palautusesityksiä tehtiin keskustelun aikana kaksi. Palautusesitykset tulivat sekä perussuomalaisten Jussi Halla-Aholta että sosiaalidemokraattien Eveliina Heinäluomalta. Halla-Aho perusteli esitystään kustannusarvioiden ja aloitteen vetovoimavaikutusten selvittämisellä sekä aloitteen vaikutuksilla turvapaikkapolitiikkaan ja yhdenvertaisuuteen. Heinäluoma perusteli esitystään paperittomien tilannetta selvittäneen asiantuntijatyöryhmän loppuraportilla ja ajankohtaisella tiedolla. Lisäksi Heinäluoma toivoi yhteisiä linjauksia muiden kasvukeskusten ja valtion kanssa. Palautukseen liittyvät argumentit kohdennettiin erityisesti sosiaalidemokraateille, sillä perussuomalaisten palautusesitystä pidettiin odotettuna. Sosiaalidemokraattien palautusesitys määriteltiin sen sijaan odottamattomaksi (esim. Emma Kari, Vihreät).

Vaikka aloitteen valmistelun ongelmat myönnettiin melko yleisesti, ei prosessin ongelmia pidetty riittävinä perusteina äänestää palautusesityksen puolesta. Sosiaalidemokraattien palautusesitys tulkittiinkin viivyttelyksi, ”prosessikikkailuksi” (esim. Maria Ohisalo, Vihreät) ja keinosi kaataa aloite yhdessä perussuomalaisten kanssa. Seuraava ote Otso Kivekkään (Vihreät) puheenvuorosta ilmentää prosessiin liittyvää keskustelua. Kivekäs piti kyseisen puheenvuoronsa aivan valtuustokeskustelun alussa, jolloin kumpaakaan palautusesitystä ei oltu vielä tehty.

Kivekäs: ...Tällä kertaa tässä kaupungissa prosessi, jolla tämä päätös on edennyt, ei kaikin osin saa suinkaan tyyliä. Sosiaali- ja terveystieteiden / pitkäjänteisellä keskustelulla tekemät linjaukset eivät suoraan näkyneet kaupunginhallituksessa ja niitä ruvettiin siellä korjaamaan.

Nyt selvisi, että työryhmä, joka tähän liittyen on tehnyt työtään, sen työn tuloksia ei ole käytettävissä vielä, mutta yllättävän pian ne olisi varmasti voitu saada ajoissa käytettäväksi, jos olisi vähän nähty vaivaa asian eteen, mutta se ei oikeastaan kaupunginhallituksessakaan vielä ollut tiedossa, että työryhmä on olisi lähes valmis tämän esityksensä osalta.

Nämä ovat prosessikysymyksiä ja prosessissa on aidosti parannettavaa. / On myös arvovalinta, onko tärkeämpää kehittää omaa, onko tärkeämpää korjata prosessivirheitä palauttamalla asiaa, vai tarjota ihmisille nämä välttämättömät terveyspalvelut. // Se on toinen arvovalinta, kumpaa priorisoidaan. Itse uskon, että prosessi voidaan kyllä korjata jälkikäteenkin...

Puheenvuoron lähtökohtana on päätöksentekoprosessiin liittyvät ongelmat, joita kuvataan kiertoilmaisulla ”tyyliyhteisöitä”. Sanontaa ”tällä kertaa” ja adverbia ”tässä” käyttäen ongelmat kontekstoidaan käsittelyssä olevaan aloitteeseen. Kivekkään argumentaatio on luonteeltaan toteavaa. Hän osoittaa, ettei ole itse vastuussa ongelmiin johtaneesta tapahtumaketjusta.

Prosessissa ilmenneitä ongelmia havainnollistetaan kertomalla sosiaali- ja terveystieteiden ja kaupunginhallituksen tiedonkulusta sekä paperittomien tilannetta kartoittavan asiantuntijatyöryhmän työstä. Tiedonkulun ongelmiin liittyvä kritiikki kohdistuu erityisesti asiantuntijatyöryhmän työskentelyyn, jonka raportti ei ollut valtuutettujen käytettävissä päätöksenteon tueksi. Aikaa kuvaavaa adverbia ”ajoissa” sekä kantaa ottavaa ja velvoittavaa ilmaisua ”olisi vähän nähty vaivaa” käyttämällä ilmaistaan ajatus toivotusta asiointitilasta. Samalla Kivekäs vihjaa, että prosessin ongelmat johtuvat työryhmän aikaansaamattomuudesta, ei kaupunginhallituksen työskentelystä.

Kivekäs vahvistaa näkemystään prosessissa olleista ongelmista adverbilla ”aidosti”. Samalla hän osoittaa ymmärrystä sosiaalidemokraattien prosessikritiikille, jolla he ovat perustelleet myöhemmin esitettävää palautusesitystään. Ymmärryksestä huolimatta puheessa argumentoidaan myönteisen äänestyspäätöksen puolesta. Argumentoinnissa hyödynnetään hierarkkista arvoasetelmaa, jossa ihmiset ja prosessi asetetaan vastakkain. Näin äänestys ilmentää arvovalintaa ihmisten terveyden ja prosessin korjaamisen välillä. Lopuksi Kivekäs ilmaisee oman näkemyksensä, jossa painotetaan mahdollisuutta korjata prosessiongelmat jälkikäteen. Suostuttelevan puheen tavoitteena on sitouttaa kuulijat arvoihin, joissa ihmisten terveys menee kaiken muun yläpuolelle.

Kun Jussi Halla-Ahon (Perussuomalaiset) vaikutus- ja kustannusarvioihin, turvapaikkapolitiikkaan ja kaupunkilaisten yhdenvertaisuuteen perustunut palautusesitys ei saanut riittävästi kannatusta, antoivat perussuomalaiset tukensa sosiaalidemokraattien palautusesitykselle. Samalla prosessin ongelmiin liittyvät argumentit lisääntyivät kielteisen äänestyspäätöksen perusteena. Eveliina Heinäluoman (Sosiaalidemokraatit) palautusesitystä perusteltiin paperittomien tilannetta kartoittaneen asiantuntijatyöryhmän työn keskeneräisyydellä sekä pyrkimyksellä yhteistyöhön muiden kuntien ja valtion kanssa.

Kielteisesti äänestävien argumenteissa prosessin ongelmat liitettiin aloitteen puutteelliseen valmisteluun, puutteellisiin tietoihin ja toimeenpanon ongelmiin. Argumenteissa peräänkuulutettiin myös kunnianhimoa (esim. Maija Anttila, Sosiaalidemokraatit) sekä hyvää hallintotapaa

(Matias Turkkila, Perussuomalaiset). Ote Heinäluoman puheenvuorosta havainnollistaa sekä perusteita palautusesitykselle että prosessin ongelmiin ja tiedon puutteeseen liittyvää argumentointia.

Heinäluoma: ...Kuten valtuutettu Kivekäs aiemmassa puheenvuorossaan totesi, tässä tapauksessa päätöksentekoprosessi ei ole edennyt asianmukaisella tavalla. Johdonmukaisuus kärsii, jos hyväksymme sen, että emme odota kaikilta päätöksiltä samaa perusteellista valmistelua. / Tässä käsittelyssä olevassa aloitteessa joudun toteamaan, että en ole saanut päätöksen tueksi sitä tietoa, jonka koen tarvitsevani, jotta voin perustella oman ratkaisun myös kaupunkilaisille. Kyse ei ole siitä, että haluaisin haudata tämän asian tai en kannattaisi ratkaisun löytämistä paperittomien ihmisten asemaan. Kyse ei ole myöskään siitä, että en olisi sitoutunut ihmisoikeuksien edistämiseen.

Kaupunginjohtaja on viime keväänä asettanut työryhmän selvittämään turvapaikanhakijoiden ja paperittomien henkilöiden palvelutarpeita kaupungissa. Työryhmä viimeinen kokous on ollut eilen ja sen loppuraporttia on ryhdytty kirjoittamaan. / Työryhmä on tehnyt selvityksen, joka kattaa muutakin kuin peruspalvelut. Päätöksentekijöinä meidän tulisi saada tämän asiantuntijaryhmän selvitykset ja näkemykset luettavaksi ennen kuin teemme tässä asiassa päätöksiä. Nämä ovat omia perustelujani palautusesitykselle. Ne eivät liity rasismiin, ihmisoikeuksien polkemiseen tai muiden poliittisten ryhmien toimintaan. Paperittomien asema on monella tavalla hankala ja epäoikeudenmukainen. Tästä syystä päättäjinä meidän on kyettävä löytämään kestävä ratkaisu näiden ihmisten asemaan.

Paperittomien asema ei ole pelkästään Helsinkiä koskettava kysymys, vaan se koskettaa erityisesti kaikkia pääkaupunkiseudun ja muitakin suuria kaupunkeja. Tästä syystä näen tärkeäksi sen, että linjauksia voidaan käsitellä pääkaupunkiseudun yhteistyöryhmässä ja pyrkiä löytämään yhteinen kestävä ratkaisu. Paperittomien tilanne on monisyinen ja on mielestäni selvää, että meillä tulisi Suomessa olla yhteneväiset linjaukset, jotta ihmiset eivät olisi palveluiden osalta eriarvoisessa asemassa riippuen siitä, millä paikkakunnalla majoilee...

Heinäluoma toistaa Kivekkään argumentin päätöksentekoprosessin ongelmista. Tavoitteena on vahvistaa argumentin säilymistä kuulijoiden tietoisuudessa ja korostaa johdonmukaisuutta itseisarvona. Korostamalla käsittelyssä olevaa aloitetta, kuulijoiden huomio viedään aloitteen ja johdonmukaisuuden ihanteen väliseen ristiriitaan. Argumentoinnissa hyödynnetään järjestystä, jossa painavimmat argumentit lisääntyvät puheen edetessä. Palautusehdotusta perustellaan tiedon puutteella ja kaupunkilaisiin vetoamalla. Näin tekemällä Heinäluoma esiintyy laajemman joukon edustajana. Kumoamalla palautusehdotukseen rinnastetut syytökset argumentoidaan sen puolesta, ettei palautusehdotuksen taustalla ole haluttomuus tehdä päätöstä ja aikaansaada ratkaisuja. Heinäluoma puhuu omissa nimissään, jolloin hän irrottautuu vastapuolen tekemistä kategorisoinneista.

Heinäluoma perustelee palautusehdotustaan tosiasioihin perustuvalla kertomuksella paperittomien tilannetta selvittävästä asiantuntijatyöryhmästä ja työryhmän valmisteilla olevasta loppuraportista. Argumentti on rakennettu tavalla, jossa loppuraportin käyttämättömyys saa äänes-

tyksen näyttämään käsittämättömältä. Puheessa käytetään tarkoitushakuista verbiä ”pääöksente-
tekijä”, jolla valtuutettuja kutsutaan liittymään yhteen. Tavoitteena on korostaa päätöksente-
koon liittyvää vastuuta. Heinäluoma irtisanoutuu vastapuolen esittämästä arvoriistiriidasta,
jossa kielteinen äänestyspäättös ilmentää rasismia tai ihmisoikeuksien vastustamista. Hän mää-
rittää palautusehdotuksen keinoksi tarkastella ja parantaa paperittomien asemaa monipuolisesti,
ei vain sosiaali- ja terveyspalvelujen näkökulmasta.

Palautusehdotus tulee perustelluksi muiden kasvukeskusten kautta. Heinäluoma hyödyntää laa-
tuun liittyvää retoriikkaa ottamalla kantaa yhteistyön merkitykseen. Yhteistyö määritetään tar-
koitushakuisesti ”kestäväksi ratkaisuksi”, jolloin äänestys näyttäytyy päinvastaisena. Palau-
tusehdotuksen puolesta argumentoidaan myös arvoihin vetoamalla, sillä yhdenvertaisuuden ta-
voitetta on mahdoton kritisoida vastapuolen toimesta.

6 YHTEENVETO JA POHDINTAA

Tällä hetkellä eletään globaalia murrosta, jonka yksi näkyvimmistä ilmenemismuodoista on siirtolaismassojen maailmanlaajuinen muuttovirta. Pohjoinen Suomi sai pitkään olla muuttovirralla suojassa, mutta viimeisten vuosien aikana ilmiö on kohdistunut myös Suomeen. Tutkielmani taustalla on vuoden 2015 siirtolaisaalto, jonka aikana turvapaikkaa Suomesta haki ennätyselliset 32 476 ihmistä. Suomi ei ollut varautunut turvapaikanhakijoiden määrän äkkinäiseen kasvuun tai miettinyt strategioita selviytyä monien käytännön- ja periaatteellisten kysymysten kanssa. Erityistä huolta on herättänyt paperittomien määrän nousu, sillä paperittomien katoaminen kaikkien viranomaisverkostojen ja -kontaktien ulkopuolelle on määritelty ongelmaksi. Paperittomien määrän arvellaan myös nousevan sitä mukaa, kun kielteisiä turvapaikkapäätöksiä saadaan käsiteltyä.

Olen tutkielmassani tarkastellut paperittomuuden ilmiötä paperittomien oikeuksien näkökulmasta. Olen analysoinut Helsingin kaupunginvaltuutettujen argumentointia liittyen paperittomien sosiaali- ja terveystalvelujen laajentamiseen, mihin liittyvää valtuustoaloitetta käsiteltiin kaupunginvaltuuston kokouksessa loppuvuodesta 2017. Aloite tuli hyväksytyksi pitkällisen ja riitaisan keskustelun jälkeen kahdella toivomusponnella täydennettynä.

Valtuustokeskustelusta oli löydettävissä kaksi selkeää äänestysryhmää, jotka jakautuivat aloitteen puolustajiin ja vastustajiin. Äänestysryhmät jakautuivat selvästi oikeisto-vasemmisto-akselille. Aloitteen puolustajat koostuivat Vihreiden, Vasemmistoliiton, Ruotsalaisen kansanpuolueen, Feministisen puolueen ja Piraattipuolueen edustajista. Kokoomus, Perussuomalaiset ja Sininen valinta vastustivat aloitetta. Vain Sosiaalidemokraattisen puolueen edustajia löytyi molemmista äänestysryhmistä. Äänestysryhmien välinen kahtiajako näkyi koko valtuustokeskustelun ajan ja ilmeni erilaisissa paperittomien ja paperittomuuden määrittely- ja tulkintakysymyksissä, jotka olivat melko stereotyyppisesti puolueiden profiilien mukaisia.

Aloitteen puolustajat määrittelivät aloitteen perus- ja ihmisoikeuksien sekä demokratian kautta, jolloin äänestys määrittyi perustavanlaatuisena arvokysymyksenä. Syntyi sidos aloitteen ja ihmisoikeuksien välille. Aloitteen torjuminen rinnastui ihmisoikeuksien vastustamiseen ja kielteisesti äänestävät kategorisoituivat ihmisoikeuksien vastustajiksi. Aloitteen vastustajat määrittelivät aloitteen erityisesti juridiikan ja taloudellisten kysymysten kautta ja aloite nähtiin myös hallituksen maahanmuuttopolitiikan vastaisena toimenä. Aloitteen vastustajat käyttivät niin ikään arvoihin liittyviä argumentteja, mutta arvot määriteltiin eri tavalla. Vastustajien puheissa

arvot määrittyivät taloudellisten resurssien, lain noudattamisen ja oikeudenmukaisuuden kautta, jolloin keskeinen arvokysymys oli se, mihin kaupunkilaisten yhteiset varat suunnataan. Tutkimuskirjallisuuden valossa tämä noudattaa yleistä tapaa määrittää lakien ja oikeuksien välistä suhdetta. Erityisesti pohjoismaissa, joissa palvelut kustannetaan yhteisvastuullisesti, ajatus oikeuksien ja velvollisuuksien sidoksesta on yleinen (ks. Cuadra 2012).

Perelmanin (1999) mukaan arvoihin liittyviä argumentteja on mahdollista jakaa konkreettisiin ja abstrakteihin asioihin. Konkreettiset arvot liittyvät erilaisiin asioihin, jotka ovat jollain tavalla todennettavissa, kuten laitokset, esineet tai ryhmät. Tyypillistä konkreettisiin arvoihin liittyvissä argumenteissa on niiden ainutkertaisuuden korostaminen, arvottaminen ja kaiken muun kyseenalaistaminen. Abstraktit arvot ovat puolestaan sellaisia, jotka koskevat kaikkia ja kaikissa olosuhteissa, kuten oikeus, rehellisyys tai ihmisarvo. Abstraktit arvot ovat perustavanlaatuisia itseisarvoja, ikään kuin parhaita mahdollisia asiointiloja, joiden ajatellaan universaalisti velvoittavan ihmisiä. (Mts. 32–35.)

Äänestysryhmien tapa määritellä aloitetta ihmisoikeuksien, juridiikan ja talouden kautta ilmentää sekä konkreettisia että abstrakteja arvoja. Perelman (1999) on huomannut, että konkreettisiin arvoihin perustuva päättely ja niihin vetoaminen on luonteenomaista konservatiivisille yhteisöille, kun abstraktit arvot soveltuvat paremmin yhteiskunnallisen kritiikin lähtökohdaksi (mts. 36). Tässä yhteydessä aloitteen vastustajien argumentit olivat linjassa oikeisto-vasemmisto-akselin kanssa, sillä oikeisto hyödynsi enemmän konkreettisiin arvoihin perustuvaa argumentointia ja vasemmisto korosti enemmän inhimillisiä näkökulmia.

Valtuustokeskustelu osoitti, että arvojen soveltaminen paperittomien tilanteen edistämiseen synnyttää erimielisyyttä ja äänestysryhmien intressien välistä vastakkainasettelua (ks. Perelman 1999, 32–34). Ihmisarvolla on vahva symbolinen asema sekä kansainvälisesti tunnustettu merkitys ja se toimii sellaisenaan voimakkaana argumentointikeinona oman äänestyspäätöksen puolesta. Yhtä voimakkaina argumentteina toimivat vastapuolen arvot yleisestä oikeudenmukaisuudesta ja lain noudattamisesta. Syntyi arvoristiriita, sillä käytettyjä arvoja yritettiin asettaa hierarkkiseen asemaan toisiinsa nähden. Ristiriita mahdollistui, sillä äänestysryhmät määrittivät aloitteen lähtökohtaisesti eri tavalla.

Valtuustokeskustelussa arvot liittyivät vahvasti aloitteen määrittelyn kysymyksiin ja toimivat usein oman argumentoinnin lähtökohtina. Aloitteen määrittelyyn liittyvää ristiriitaa ja kysymyksiä korostettiin retoriikalla, jota ilmentää lausahdus ”tässä on kyse siitä ... ei, tässä on kyse

siitä”. Syntyi niin sanottu ”yhteensopivuuden puutos”, mikä näkyi kärkkäänä väittelynä siitä, mistä aloitteesta on todella kyse. (Ks. Perelman 1999, 64.) Tutkimuksessani äänestysryhmien väliset arvoristiriidat ja aloitteen määrittelyn tavat synnyttivät konfliktin, minkä valossa koko valtuustokeskustelua on mahdollista tarkastella. Aloitteen puolesta äänestävät edustivat näkökulmaa, jossa aloitetta tarkasteltiin ihmisoikeuksien ja perustuslain näkökulmasta. Määritelmään liittyi ajatus siitä, että koska ihmisoikeudet koskevat kaikkia ihmisiä, kuuluvat sosiaali- ja terveystaloudelliset myös paperittomille. Aloitteen vastustajat näkivät aloitteen ennen kaikkea juridisena ongelmana, jolloin paperiton on maahan kielteisestä oleskelulupapäätöksestä huolimatta jäänyt henkilö. Tällaisessa tilanteessa nykyisten palvelujen, eli kiireellisen hoidon tarjoamisen, katsottiin olevan riittävää.

Kumpikin näkökulma on nähdäkseni varsin ymmärrettävä. Aloitteen puolustajat korostivat ihmisoikeuksia, jotka ovat universaaleja ja kaikille kuuluvia. Vastustajat puolestaan tarkastelivat asiaa juridisesti, eivätkä pitäneet ihmisoikeus-retoriikkaa olennaisena. Valitsemalla juridiikkaa ja talouteen keskittyvät lähestymistavan, välttivät he samalla ristiriidan oman arvomaailmansa kanssa. Arvoristiriita poistettiin tulkitsemalla koko aloite eri lähtökohdista. Samalla aloitteen vastustajat kieltäytyivät asettumasta vastapuolen esittämiin kategorioihin, jossa kielteisen äänestyspäätöksen tehneet henkilöt määriteltiin ihmisoikeuksien vastustajiksi.

Vaikka ihmisoikeudet ovat yleisesti hyväksyttyjä universaaleja totuuksia, ovat ne analyysini mukaan suotavia vain silloin, kun niitä ei määritellä tai sovelleta käytäntöön. Tutkimuksessani tämä näkyi siinä, ettei vastapuoli halunnut laajentaa paperittomien terveystaloudellisia, vaikka terveys on jokaisen ihmisoikeus. Rajoittamalla paperittomien mahdollisuuksia saavuttaa ja ylläpitää terveyttä, rajoitetaan myös ihmisoikeuksia (ks. Kuusio 2017, Oikeusministeriö 2017). Toisaalta, mikäli ihmisoikeudet olisivat universaaleja totuuksia, ei koko aloitteesta olisi tarve keskustella kyseisestä näkökulmasta. Siitä huolimatta, ettei yksikään valtuutettu kieltänyt ihmisoikeuksia arvoina, näyttäytyi niiden määrittely ja soveltaminen olevan ajasta, paikasta ja tilanteesta riippuvaista.

Tarkastelin tutkimuksessani myös paperittomiin liittyviä diskursseja. Ymmärrän diskurssit abstrakteja ajatuksia ja puhetapoja laajemmin institutionaalisiin ja sosiaalisiin käytäntöihin vaikuttavina asioina, joilla on perustavanlaatuisia seurauksia arkipäiväiseen elämään ja ihmisiin (ks. Burr 2015, 87). Paperittomiin liitetyt diskurssit olivat valtuustokeskustelun kes-

keisimpiä teemoja, sillä käsitys paperittomista vaikutti siihen, millä tavalla heille haluttiin tarjota laajennettuja palveluja. Käytetyt diskurssit olivat myös tarkoin harkittuja valintoja ja kannanottoja, sillä erityisesti politiikassa tarjolla on usein lukuisia vaihtoehtoisia lähestymistapoja, painotuksia ja katsantokantoja (ks. Perelman 1996, 42).

Aloitteen määrittelyyn liittyvien ristiriitojen lisäksi myös paperittomat tulivat määritellyiksi kahdesta vastakkaisesta diskurssista käsin. Paperittomiin liitetyt määritelmät vaikuttivat siihen, määriteltiinkö aloite inhimillisten vai juridisten näkökulmien kautta. Aloitteen puolustajat määrittelivät paperittomat pääasiassa kaikkein heikoimmassa yhteiskunnallisessa asemassa oleviksi ihmisiksi, mikä on tutkimuskirjallisuuden valossa yleinen tapa määritellä paperittomat (esim. De Vito ym. 2015). Paperittomuus määrittyi pakon sanelemaksi tilanteeksi. Tavoitteena oli argumentoida vastapuolen väitettä vastaan, jolloin aloite tulkittiin vetovoimatekijäksi. Paperittomien kategorisointia heikkouden kautta on kritisoitu kansainvälisissä kirjoituksissa siitä, että siten kaikki paperittomat kategorisoituvat puolustuskyvyttömiksi uhreiksi (ks. Kraler 2011). Tämä on sekä eettisesti kyseenalaista että tarjoaa vain vähän ratkaisuja tilanteissa, joissa paperiton ei mahdu kyseiseen kategoriaan. Argumentointi on myös ristiriidassa sen kanssa, mitä Suomessa olevista paperittomista tiedetään, sillä Suomessa olevien paperittomien joukko on kirjava ja koostuu monenlaisista ja monen taustaisista ihmisistä (ks. Jauhiainen & Gadd 2018).

Aloitteen vastustajat tarkastelivat paperittomuutta vuoden 2015 siirtolaisaallon kontekstissa. Paperittomuus rinnastui kielteisen turvapaikkapäätökseen ja ilmensi tietoista valintaa jäädä maahan ilman laillisia maassa olon perusteita. Paperittomat määrittyivät juridiikan kautta laittomasti maassa oleviksi ihmisiksi, mikä ilmentää siirtolaisuuden luvanvaraisuutta. Tutkimuskirjallisuuden valossa paperittomien määrittely juridiikan kautta on yleinen käytäntö. Tilanne rinnastuu esimerkiksi Unkariin, jossa tiukentunutta maahanmuuttopolitiikkaa on oikeutettu yhdistämällä laitton maahantulo rikollisuuteen ja kategorisoimalla siirtolaiset rikollisiksi (ks. Gyollai & Amatrudo 2018). Vaikka aloitteen vastustajat kielsivät pitävänsä paperittomia rikollisina, tulkitsen vastapuolen argumentoinnin erääksi keinoksi hillitä maahantulon houkuttelevuutta. Myös Ruotsissa paperittomien rajoitetut terveyspalvelut olivat pitkään eräs keino hallita ei-toivottua maahanmuuttoa (ks. Cuadra 2012).

Paperittomuuden erilaiset määritelmät selittivät osaltaan valtuustokeskustelussa ilmennyttä konfliktia ja pitkäksi venähtänyttä valtuustokeskustelua. Tutkimuksessani paperittomuuden

termi on kytkeytynyt vahvasti olemassa oleviin negatiivisiin ennakko-oletuksiin ja arvoasetelmiin. Molempien äänestysryhmien tapa tarkastella paperittomuutta tapahtui negatioiden kautta, mikä vahvistaa näkemystä paperittomuudesta kielteisenä ilmiönä.

Poliittista retoriikkaa analysoimalla on mahdollista paljastaa, miten sosiaaliset kategoriat ja stereotypiat ovat jatkuvan kilpailun kohteena. Puhujat voivat käyttävät samanlaisia keinoja ja argumentteja puolustaessaan täysin erilaisia näkökulmia ja asioita on mahdollista argumentoida monilla eri keinoilla. (Condor & Tileaga & Billig 2013.) Kun valtuustokeskustelussa ei päästy yksimielisyyteen aloitteen arvopohjasta, joutuivat valtuutetut korostamaan toisenlaisia perusteluja. Aloitetta puolustettiin hyödyntämällä kustannussäästöihin, kansanterveyteen, turvallisuuteen ja auktoriteetteihin liittyviä perusteluja, jotka ovat saaneet runsaasti tukea kansainvälisistä tutkimuksista (ks. De Vito ym. 2015; Biswas 2012; European Union Agency for Fundamental Rights 2011; Salmi ym. 2016). Vastapuolen valtuutetut käyttivät osin vastavia argumentteja kielteistä äänestyspäättöstä perustellakseen. Toisaalta näin aloitteen vastustajat myönsivät oman hyväksyntänsä olevan riippuvaista esimerkiksi talouteen ja turvallisuuteen liittyvistä perusteluista. (Ks. Perelman 1996, 159.) Lopulta Helsingin kaupunginvaltuusto päätti laajentaa paperittomille tarjottuja palveluja, sillä aloitteen puolustajat pystyivät kumoamaan vastapuolen esittämät väitteet epätosina. Vaikka aloitteen läpimenoon vaikutti tosiasiaassa moni asia, näyttää tutkielmani valossa siltä, että talouteen liittyvät argumentit ohittivat ihmisoikeusperustaiset näkökulmat.

Erilaiset yhteiskunnalliset instituutiot voivat joko edistää tai ehkäistä niitä toimintakenttiä, joissa erilaista yhteisymmärrystä asioista on mahdollista rakentaa ja luoda (Perelman 1996, 17). Valtuustokeskustelun analysoiminen herätti ajatuksia käydyn keskustelun luonteesta, mikä oli paikoitellen epäasiallista ja loukkaavaa. Valtuustokeskustelussa aloite rinnastui tavalla tai toisella voimakkaisiin teemoihin, joihin sitoutumista oma äänestyspäättöksen voidaan ajatella ilmentävän. Valtuustokeskustelua analysoidessani pohdin usein kysymystä siitä, onko ihmistä mahdollista erottaa teoistaan. Argumentaation näkökulmasta poliitikko on oman politiikkansa toteuttaja, jolloin tietyt kielelliset valinnat ilmentävät arvomaailmaa käytännössä. Toisaalta poliitikot tulevat tutuiksi vain näiden ilmentymien kautta, missä piilee ansa arvottaa poliitikkoja myös ihmisinä. Tämä näkyi valtuustokeskustelussa, jossa keskustelu ei paikoitellen pysynyt asiassa, vaan kohdistui enemmän ihmisiin. Perelman (1999, 104) muistuttaa, että poliitikot ovat vastuussa päätöksistään ja teoistaan, sillä niillä on vaikutusta maineeseen ja siihen,

tulevatko he uudelleenvalituiksi. Päätöksiä on tietysti mahdollista tarkastella erillisenä osa-alueenaan, mutta argumentoinnin olisi toivottavaa pysyä asiassa, siitäkin huolimatta että paperittomien oikeudet on sekä poliittisesti että yhteiskunnallisesti arka ja kiistanalainen aihe.

Liitän keskustelun paperittomien oikeuksien lisäämisestä laajempaan keskusteluun maahanmuuttopolitiikan, maassaolostatuksen ja ihmisoikeuksien välisestä suhteesta. Kuten aiemmissa tutkimuksissa on todettu, ovat ihmisoikeudet alisteisia valtioiden itsenäiseen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaan nähden (ks. Dreyer 2014). Tällöin ihmisoikeuksien toteutuminen riippuu tosiasiallisesta maassaolostatuksesta, mitä on mahdollista pitää ihmisoikeusperiaatteiden vastaisena. Palvelujen kieltäminen paperittomilta on puolestaan tulkittavissa keinoksi hallita ja torjua ei-toivottua maahanmuuttoa ja maahan jäämistä ilman laillisia perusteita. Tällöin kunnat ja viimekädessä valtio toimivat tiukan maahanmuuttopolitiikan harjoittajina, josta kärsivät jo muutoin heikossa yhteiskunnallisessa asemassa olevat ihmiset, paperittomat. Toiminta on yhteneväistä muiden Euroopan maiden kanssa, jotka ovat pyrkineet kitkemään laitonta maahanmuuttoa ihmisoikeuksien vastaisilla toimilla.

Nähdäkseni Helsingin kaupunginvaltuuston keskustelussa on havaittavissa yhteneväisyyksiä myös Gyollain ja Amatrudon (2018) näkemykseen maahanmuuton hierarkiasta. Kun erilaisten oikeuksien sääntely ja rajoittaminen kohdistuu vain paperittomiin, on heidät mahdollista kategorisoida ihmisryhmäksi, joita ei haluta Helsinkiin. Samalla oikeuksien rajaaminen on viesti siitä, ettei laitton maassa oleskelu ole ylipäätään hyväksyttyä. Ihmisoikeuksien näkökulmasta on kyseinen toiminta kyseenalaista. Vaikka ihmisarvo on jakamaton ja universaali, eivät paperittomat ole tosiasiallisesti saman arvoisia maassa laillisesti oleskelevien kanssa. Tämän vuoksi tulisi paperittomien ihmisoikeuksien toteutumista edistää ja valvoa aiempaa tiukemmin.

Tämän tutkielman tekeminen on ollut haastava, mutta opettava kokemus. On ollut mielekästä perehtyä retoriseen diskurssianalyysiin menetelmänä ja oppia kiinnittämään huomiota kielen moninaisiin käyttötapoihin. Antoisinta tutkimuksen tekemisessä onkin ollut syventyä poliitikkojen argumentointiin retorisia keinoja analysoimalla sekä tutustua Helsingin kaupunginvaltuuston päätöksentekoon. Tutkimuksen aikana yllätyin siitä, miten rikkaita ja ilmaisuvoimaisia taitavien poliitikkojen puheenvuorot ovat. Toisaalta yllätyin myös, miten vaikeasta asiasta paperittomien oikeuksissa on kyse. Tutkimuksessani molempien äänestysryhmien näkemykset olivat täysin ymmärrettäviä, loogisia ja kannatettavia omista lähtökohdistaan

käsin. Samaisesta syystä koen, että olen itse onnistunut pysymään objektiivisena suhteessa aineistoon.

Retorista diskurssianalyysiä käyttämällä huomioni on suuntautunut poliitikkojen käyttämään kieleen. Tämä saattaa johtaa siihen, että paperittomuus ja paperittomien oikeudet jäävät ilmiönä taka-alalle. Olen pyrkinyt taustoittamaan edellä mainittuja asioita teorialuvuissa. Koen onnistuneeni poliitikkojen puhetapojen analysoimisessa. Olen mielestäni onnistunut tuomaan esille poliitikkojen kielen taustalla olevia merkityksiä ja tavoitteita, jotka väistämättä vaikuttavat siihen, minkälainen kuva paperittomien oikeuksista yhteiskunnassamme rakentuu. Vaikka tutkielmani aineisto perustuu vain yhteen kaupunginhallituksen kokoukseen, ovat siinä esiintyvät argumentit sellaisia, joiden uskon toistuvan myös muissa paperittomia koskevissa keskusteluissa. Tämän perusteella tutkielmani tuloksia on mahdollista hyödyntää laajemminkin.

Nähdäkseni paperittomia koskevassa keskustelussa tulisi kiinnittää erityisen paljon huomiota siihen, miten paperittomista käsite- ja ilmiötasolla puhutaan. Kuten olen aiemmin todennut, on molempien äänestysryhmien tapa puhua paperittomista joko korostetun sensitiivistä tai korostetun negatiivista. Nähdäkseni kumpikin diskurssi vahvistaa näkemystä paperittomista ja paperittomuudesta negatiivisena ilmiönä. En kuitenkaan osaa kertoa oikeita vastauksia siihen, miten paperittomista ja paperittomuudesta tulisi puhua. Tarkoitukseni on ennemmin tehdä näkyväksi poliitikkojen puheenvuoroissa olevia kielen rakenteita, jotka itsessään vaikuttavat siihen, miten paperittomien oikeuksista puhutaan.

LÄHTEET

Ammar, Walid (2018) Migration and health: Human rights in the era of populism. *The Lancet*, 392(10164), 2526–2528.

Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1994) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Tiedon-sosiologinen tutkielma. Helsinki: Gaudeamus.

Biswas, Dan & Toebes Brigit & Hjern, Anders & Ascher, Henry & Norredam, Marie (2012) Access to health care for undocumented migrants from a human rights perspective: a comparative study of Denmark, Sweden, and The Netherlands. *Health Human Rights*, 14(2), 49–60.

Burr, Vivien (2015) *Social constructionism*. Third edition. London: Routledge.

Cuadra, Carin (2012) Irregular migrants challenging policy hierarchies and health professions: the case of Sweden. *Journal of Hospital Administration*, 1(2), 34–41.

Condor, Susan & Tileaga, Cristian & Billig, Michael (2013) *Political rhetoric*. Oxford University Press.

De Vito, Elisabetta & de Waude, Chiara & Specchia, Maria & Ricciardi, Walter (2015) Public health aspects of migrant health: a review of the evidence on health status for undocumented migrants in the European Region. Health evidence network synthesis report 42. World Health Organisation Regional Office for Europe.

Dreyer, Domenica (2014) Human rights challenged by European policy responses to irregular migration. *Moving the Social*, 52, 49–86.

European Union Agency for Fundamental Rights (2011) *Migrants in an Irregular Situation: Access to Healthcare in 10 European Union Member States*.

Finlayson, Alan (2007) From beliefs to arguments: Interpretive methodology and rhetorical political analysis. *The British Journal of Politics and International Relations*, 9(4), 545–563.

Gadd, Katri (2017) *Paperittomat*. Teoksessa Jauhiainen, Jussi (toim.) *Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa*. Turun yliopisto, 133–141.

Gyollai, Daniel & Amatrudo, Anthony (2018) Controlling irregular migration: International human rights standards and the Hungarian legal framework. *European Journal of Criminology*, 1477370818772776.

Healy, Lynne (2008) Exploring the history of social work as a human rights profession. *International Social Work* 51(6).

HDL (2017) Kohti järkeviä ratkaisuja. Uuspaperittomien tilanne, tuen tarve ja viisi toimenpide-ehdotusta. Helsingin Diakonissalaitoksen Suojattomat-hankkeen loppuraportti 2017.

Himanen, Markus, & Könönen, Jukka (2010) Maahanmuuttopoliittinen sanasto. Helsinki: Like kustannus.

Ife, Jim (2012) Human Rights and Social Work. Towards Rights-Based Practice. Cambridge University Press.

Ife, Jim & Fiske, Lucy (2006) Human rights and community work. Complementary theories and practices. *International Social Work* 49 (3), 297–308.

Jauhiainen, Jussi (toim.) (2017a) Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa. Turun yliopisto.

Jauhiainen, Jussi (2017b) Turvapaikanhakijoiden tulo Euroopan unioniin ja Suomeen vuonna 2015. Teoksessa Jauhiainen, Jussi (toim.) Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa. Turun yliopisto, 19–30.

Jauhiainen, Jussi & Gadd, Katri (2018) Urmi kaupunkianalyysi III. Turun yliopiston maantieteellinen osasto. Luettavissa: http://urmi.fi/wp-content/uploads/2018/02/URMI_kaupunkianalyysi_3.pdf

Juhila, Kirsi (1999) Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 201–232.

Johansson, Frank (2013) Hyvän tekeminen ja valta. Teoksessa Johansson Frank (toim.) Hyvän tekeminen ja valta. Humanitarismin kriittistä tarkastelua. Helsinki: Gaudeamus, 235–253.

Jokinen, Arja (1999a) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 37–53.

Jokinen, Arja (1999b) Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 126–159.

Keskimäki, Ilmo & Nykänen, Eeva & Kuusio, Hannamaria (2014) Paperittomien terveystalvet Suomessa. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 11/2014.

Khosravi, Shahram (2013) ”Laiton” matkaaaja: Paperittomuus ja rajojen valta. Gaudeamus: Helsinki.

Kraler, Albert (2011) Fixing, Adjusting, Regulating, Protecting Human Rights: The Shifting Uses of Regularisations in the European Union. *European Journal of Migration and Law*, 13(3), 297–316.

Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Kuusio, Hannamaria & Nykänen, Eeva & Keskimäki, Ilmo (2017) Näkökulmia ulkomaalais-taustaisiin Suomessa: Paperittomien oikeudet terveyspalveluihin Suomessa, Norjassa, Ruot-sissa ja Tanskassa. Sosiaalilääketieteellinen aikakausilehti, (54)3, 238–247.

Pekkarinen, Anna (2014) Tutkimusetiikka ja eettisyys sosiaalityön tutkimuksessa. Postmo-derni näkökulma sosiaalityön tutkimuksen etiikkaan. Maisterintutkielma, Tampereen yli-opisto.

Perelman, Chäim (1996) Retoriikan valtakunta. Suom. Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.

Pitkänen, Tuure (2010) Romanikerjäläiset ja solidaarisuuden rajat. Keskustelu auttamisen oi-keutuksesta EU-Suomessa. Pro gradu tutkielma. Tampereen yliopisto: sosiaalitutkimuksen laitos.

Ranta-Tyrkkö, Satu (2016) Ihmisoikeudet ja sosiaalityö globaalien kriisien maailmassa. Teok-sessa Jäppinen, Maija Jäppinen & Metteri, Anna & Rauhala, Pirkko-Liisa & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.) Kansainvälinen sosiaalityö. Käsitteitä, käytäntöjä ja kehityskulkuja. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja, 273–300.

Rauhala, Pirkko-Liisa & Virokannas, Elina (2011) Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opetta-minen ja tietoarvo. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Formin, Marja (toim.) Sosiaali-työn arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 235–256.

Salmi, Heli & Tittala, Paula & Lundqvist, Tomas & Mönttinen, Ari & Sainio, Susanna & Aali, Heli & Holmberg, Ville (2016) Kuinka hoidan paperitonta potilasta. Lääkärilehti, 71, 915–922.

Salt, John (2011) Trends in Europe`s international migration. Teoksessa: Migration and health in the European Union. Toim. Rechel, Bernd & Mladovsky, Philipa & Devillé, Walter & Rijks, Barbara & Petrova-Benedict, Roumyana & McKee, Martin. England: Open University Press, 17–36.

Statskontoret (2016) Vård till papperslösa: Slutrapport av uppdraget att följa upp lagen om vård till personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Statskontoret, nro 11. Luettavissa: <http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2016/201611.pdf>

Suoninen, Eero (1999) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Joki-nen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 17–36.

Van Dijk, Teun Adrianus (1993) Principles of critical discourse analysis. Discourse & So-ciety, 4(2), 249–283.

Varantola, Krista & Launis, Veikko & Helin, Markku & Spoof, Sanna & Jäppinen, Sanna (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Vogel, Dita (2009) Size and development of irregular migration to the EU: Clandestino Research Project. Counting the uncountable: data and trends across Europe. European Commission.

Wickramage, Kolitha & Annunziata, Giuseppe (2018) Advancing health in migration governance, and migration in health governance. The Lancet, 392(10164), 2528–2530.

Wronka, Joseph & Staub-Bernasconi, Silvia (2012) Human Rights. Teoksessa Karen Lyons (ed.) The Sage Handbook of International Social Work. Los Angeles: Sage, 70–84.

Zarefsky, David (2008) Strategic maneuvering in political argumentation. Argumentation, 22(3), 317–330.

INTERNET-LÄHTEET

Hallintolaki (434/2003) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434> [Viitattu 8.4.2018.]

HE (343/2014) Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan velvollisuudesta järjestää eräitä terveydenhuollon palveluja eräille ulkomaalaisille ja laiksi rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140343> [Viitattu 30.11.2018.]

Helsingin kaupungin hallintosääntö (2018) Helsingin kaupungin hallintosääntö. Kaupunginvaltuuston päätös 11.4.2018 § 77. <https://www.hel.fi/static/helsinki/muut-saannot/Hallintosaaanto.pdf> [Viitattu 24.2.2019.]

Helsingin kaupunginvaltuuston kokous (21/2017) Kaupunginvaltuuston kokous 21/29.11.2017 <https://www.helsinkikanava.fi/kanava/fi/videot/video?id=3554> [Viitattu 8.4.2018.]

Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirja (21/2017) https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginvaltuusto/Suomi/Paatos/2017/Keha_2017-11-29_Kvsto_21_Pk/2747D4F4-BC87-C568-87AD-60598D500001/Kaupunginvaltuusto_poytakirja_29112017-21_julkinen.pdf [Viitattu 2.12.2018.]

Ihmisoikeuskeskus (n.d.) Johdatus perus- ja ihmisoikeuksiin. https://ihmisoikeuskeskus-fi-bin.directo.fi/@Bin/1218fa192b665bc03bcfb474ae29d332/1553951014/application/pdf/4164300/Johdatus%20perus-%20ja%20ihmisoikeuksiin%20191016_small.pdf [Viitattu 30.3.2019.]

Kuntalaki (410/2015) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kuntalaki#L4> [Viitattu 8.4.2018.]

Maahanmuuttovirasto (2019) EU-oleskelulupa. <https://migri.fi/eu-oleskelulupa> [Viitattu 27.2.2019.]

Sisäministeriö (2016) Toimenpidesuunnitelma laittoman maassaolon ehkäisyyn ja hallintaan. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10616/1266558/TpsuunnitelmaLAMA.pdf/c5b16a1b-8418-4fe0-a3ba-3fe3663ef67f> [Viitattu 9.4.2018.]

Sisäministeriö (n.d) Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset> [Viitattu 28.3.2019.]

Suomen perustuslaki (731/1999) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki#L2P22> [Viitattu 9.4.2018.]

United Nations (2018) Universal declaration of human rights. <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> [Viitattu 7.4.2018.]

Oikeusministeriö (2017) Kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2017–2019. Oikeusministeriön julkaisu 9/2017. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79277/OM_9_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Viitattu 9.4.2018.]

Sosiaali- ja terveyslautakunta pöytäkirja (18/2013) https://www.hel.fi/static/public/hela/Sosiaali- ja terveyslautakunta/Suomi/Paatos/2013/Sote_2013-11-26_Sotek_18_Pk/AA0D645C-24B1-4F09-B2A9-14D520B60A56/Sosiaali- ja terveyslautakunta_poytakirja_26112013.pdf [Viitattu 2.12.2018.]

THL (2017) Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus. Turvapaikanhakijoiden terveys ja hyvinvointi. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-terveys-ja-hyvinvointi/turvapaikanhakijoiden-terveys-ja-hyvinvointi> Viitattu 27.2.2019 [Viitattu 27.2.2019.]

Täysistunnon pöytäkirja (174/2014 vp) <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+174/2014+ke+p+4> [Viitattu 30.11.2018.]

Valtuustoaloite (2017) Valtuustoaloite 29.3.2017. Toimenpiteitä paperittomien tilanteen johdosta. <https://www.hel.fi/static/public/apk/honkaver3/1AA24583-BB85-C15F-8734-5B1EE3C00000/Liite.pdf> [Viitattu 24.2.2019.]